वृषाली जोशी
काळाशी ठरवली वेळ
APPOINTMENT
WITH
Death
Agatha Christie

काळाशी ठरवली वेळ

लेखक- अगाथा ख्रिस्ती

मराठी अनुवाद – वृषाली जोशी

© वृषाली जोशी

सर्व हक्क अनुवादिकेच्या स्वाधीन. या अनुवादातील कोणताही भाग कोणत्याही माध्यमातून प्रसिद्ध करण्यासाठी अनुवादिकेची पूर्व परवानगी घेण्याची आवश्यकता आहे.

दूरभाष ९९२१७४६२४५

काळाशी ठरवली वेळ

लेखक - जिम कॉर्बेट

अनुवादक: डॉ. वृषाली जोशी

चलभाष : ९९२१७४६२४५

इमेल – vrishalisjoshi@gmail.com

या पुस्तकातील लेखनाचे सर्व हक्क अनुवादिकेकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण वा नाट्य, चित्रपट किंवा इतर रुपांतर करण्यासाठी अनुवादिकेची परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई केली जाईल.

This declaration is as per the Copyright Act 1957 read with Sections 43 and 66 of the IT Act 2000. Copyright protection in India is available for any literary, dramatic, musical, sound recording and artistic work. The Copyright Act 1957 provides for registration of such works. Although an author's copyright in a work is recognised even without registration. Infringement of copyright entitles the owner to remedies of injunction, damages and accounts.

प्रकाशन : ई साहित्य प्रतिष्ठान

www.esahity.com

esahity@gmail.com

Whatsapp- 9987737237

प्रकाशन : ३ जून २०२६

©esahity Pratishthan®2026

- विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध.
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फ़ॉरवर्ड करू शकता.
- हे ई पुस्तक इतर वेबसाईटवर ठेवण्यापूर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापूर्वी ई साहित्य प्रतिष्ठानची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

अनुवादिकेची ओळख

डॉ. वृषाली जोशी

B Sc, M A, M Ed, Ph D

२५ अनुवादित कथा मराठी मासिकामधून प्रसिद्ध झाल्या आहेत. ई साहित्यतर्फे बासष्ट पुस्तके प्रसिद्ध झाली आहेत.

मराठी व इंग्रजी माध्यमांच्या शाळाकॉलेजमध्ये अध्यापन केले आहे.

संशोधन प्रकल्पात सहभाग घेतला आहे.

कॉलेजमध्ये प्राचार्यपद भूषवले आहे.

सुगमसंगीत स्पर्धेत पारितोषिके, सिंथेसायझरवर गाणी वाजवण्याचा, कविता करण्याचा व शब्दकोडी बनवण्याचा छंद आहे.

संपर्क: वृषाली जोशी ७, अक्षय, २० तुळशीबागवाले कॉलनी पुणे ४११००९, चलभाष ९९२१७४६२४५

अगाथा ख्रिस्ती

अगाथा ख्रिस्ती ही जगातील पुस्तक खपाचा उच्चांक गाठलेली व जिच्या लिखाणावर आधारित असे अनेक नाटक व सिनेमे निघाले, अशी प्रसिद्ध इंग्लिश लेखिका होती. सुमारे शंभर भाषांमध्ये तिच्या पुस्तकांचे अनुवाद झाले.

पहिल्या महायुद्धात ती परिचारिका म्हणून काम करत होती. तिची पहिली कादंबरी 'The Mysterious Affair of Styles' ही १९२० मध्ये प्रकाशित झाली. त्यात तिने हर्क्युल पायरो या गुप्तहेराची निर्मिती केली. पुढे २५ कादंबऱ्यांमध्ये तेच पात्र रहस्ये सोडवत राहिले. 'The Murder of Roger Ackroyd' या १९२६ मध्ये प्रकाशित झालेल्या कादंबऱ़ीपासून मिस जेन मार्पल ही स्त्री गुप्तहेर पुढे आली व त्यापुढील ७५ कादंबऱ्यांमध्ये तीच रहस्ये सोडवत राहिली. Mousetrap [१९५२]

हे तिचे नाटक पहिल्यांदा एका थिएटरमध्ये रंगमंचावर सतत २१ वर्षे चालले व त्याचे ८८६२ प्रयोग झाले. तर दुसऱ्या थिएटरमध्ये रंगमंचावर सतत २०२० सालापर्यंत चालू होते व त्याचे २८००० प्रयोग झाले. 'And then There Were None' यावर आधारित हिंदी सिनेमा 'गुमनाम' तुम्हाला नक्कीच माहिती असेल. तिने लिहिलेले 'Appointment with Death' हे नाटक सुप्रसिद्ध आहे. त्यावर टिव्ही सिरिज आणि सिनेमाही बनला. त्याचा अनुवाद प्रस्तुत पुस्तकात केला आहे.

काळाशी ठरवली वेळ

प्रथम अंक

दृष्य पहीले

किंग सोलोमन हॉटेल, जेरुशलेम येथील विश्रांतीगृह. दुपारी.

मागे मध्यभागी तीन उघड्या कमानी आहेत, त्यापैकी मध्यवर्ती कमानीतून एक गच्ची आणि त्यावर कठडा दिसतो.पलीकडे आकाशाचा विस्तीर्ण निळसर भाग पसरलेला आहे. वर उजवीकडची कमान मुख्य प्रवेशद्वाराकडे जाते. खालच्या उजव्या व वरच्या डाव्या बाजूच्या कमानी हॉटेलच्या इतर भागांकडे जातात. खालच्या डावीकडे एका सरकत्या दरवाज्याच्या मागे लिफ्ट आहे. वरच्या डावीकडे रिसेप्शन काउंटर आहे. मध्यभागी एक छोटं टेबल असून त्याभोवती पाच खुर्च्या आहेत. खाली उजव्या बाजूस एक खुर्चीसह एक टेबल आहे. भिंतीलगत इतर काही लहान टेबले आहेत. गच्चीवर दोन खुर्च्या व एक टेबल आहे, त्यावर पत्र्याचा आडोसा (सनशेड) आहे.

(पडदा उघडतो)

मिसेस बॉइन्टनमध्यभागी असलेल्या टेबलाच्या वरच्या बाजूस बसलेली आहे. ती एक स्थूल, अतिशय लठ्ठ, जणू एखाद्या मूर्तीसारखी स्त्री आहे, , तिच्या चेहऱ्यावर कोणताही भाव नाही. ती केवळ डोळे व डोके हलवते, पण शरीर हलवत नाही. तिच्या खुर्चीजवळ एक काठी आहे. तिचे कुटुंबीय तिच्याभोवती जणू एखाद्या राणीभोवती सेवकांप्रमाणे उभे आहेत.

जिनेव्हरा बॉइन्टन, तिची मुलगी, मिसेस बॉइन्टनच्या उजवीकडे बसलेली आहे. ती एकोणीस वर्षांची, गोंडस, पण हरवलेल्या, रिकाम्या चेहऱ्याचा भाव असलेली मुलगी आहे. ती शून्यात टक लावून पाहत बसलेली आहे. अधूनमधून तिचे ओठ हलतात, जणू ती स्वतःशीच बोलते आहे. तिची बोटं रूमाल फाडत आहेत, ती त्याचे लहान तुकडे करत आहे, हे टेबलामुळे थोडे झाकलेले आहे.**नाडीन बॉइन्टन**, सून, मिसेस बॉइन्टनच्या डावीकडे बसलेली आहे. ती अठ्ठावीस वर्षांची, शांत स्वभावाची स्त्री आहे. ती शिवणकाम करत आहे.

लेनॉक्स बॉइन्टन, मिसेस बॉइन्टनचा मोठा मुलगा आणि नाडिनचा नवरा, नाडिनच्या डावीकडे बसलेला आहे. तो पुस्तक उलटं धरून ते वाचत असल्यासारखा भासतो.

[हॉटेलचा कारकून डेस्कच्या मागे बसलेला आहे.वर उजव्या बाजूने एक **आकर्षक इटालियन मुलगी**प्रवेश करते आणि डेस्ककडे जाते.]

मुलगी: (कारकूनाकडे)*ला मिया कियावे, पेर फावोरे.*

कारकून: (गोंधळून) माफ करा?

मुलगी: (जोर देत)*कियावे.*ओहो, तुला समजत नाही.*कृपया माझी किल्ली दे.*

कारकून: ओह. नक्कीच, बाईसाहेब. (तिला एक किल्ली देतो.)

मुलगी: आभारी आहे, *सर.* (ती लिफ्टकडे जाते.)

(लिफ्टचा दरवाजा उघडतो.**अल्डरमन हिग्स** लिफ्टमधून बाहेर येतो. तो एक स्थूल शरीरयष्टीचा, मध्यम वयाचा पुरुष आहे आणि त्याचे उच्चार टिपिकल लँकशायर शैलीचे आहेत. तो मुलीला वाट करून देतो, आणि टोपी अर्धवट उचलतो.)

(मुलगी त्याच्या नम्रतेला स्मितहास्याने प्रतिसाद देते) *सर.*

(मुलगी लिफ्टमध्ये जाते. दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्ट वर जाते. हिग्स मिसेस बॉइन्टन आणि तिच्या कुटुंबाकडे उत्सुकतेने पाहतो, जणू त्यांच्या जडशीळ आणि स्थिर वृत्तीने तो आकर्षित झालेला आहे. नंतर तो वर उजवीकडील कमानीकडे घाईने जातो, पण थांबतो, वळतो आणि डेस्ककडे जातो.)

हिग्स: (कारकूनाकडे) माझं नाव हिग्स. माझ्यासाठी काही पत्रं आली आहेत का?

कारकून: पत्रं हॉलमधल्या कन्सिएर्ज ऑफिसमध्ये असतात, साहेब.

हिग्स: *कन्सिएर्ज*? एवढं फॅन्सी नाव ठेवायची गरज काय? 'मदतनीसाकडे' म्हणणं काय वाईट आहे?

कारकून: (उदासीनपणे) जसं तुम्हाला हवं तसं, साहेब.

हिग्स: पाच पौड रोज घेताय इथे, पण मला तरी या जागेबद्दल काही विशेष वाटत नाही. (इथं-तिथं पाहतो) मला मँचेस्टरमधलं *मिडलँड* हॉटेल जास्त पसंत आहे, अगदी त्याच्यात इतक्या सजावटीच्या कमानी नसल्या तरीसुद्धा.

(तो वर उजवीकडे जायला लागतो, पण थांबतो व दोन पावलं परत येतो) ऐका, जर त्या कुक्सच्या ड्रॅगोमन, माणसांपैकी कुणी मला शोधायला आलं, तर त्याला, मी येईपर्यंत थांबायला सांग, समजलं?

(हिग्स वर उजवीकडे निघून जातो. शांतता.आपल्याला वाटतं की बॉइन्टन कुटुंबात कुणीतरी बोलेल, पण कोणीच बोलत नाही. नाडिनची कात्री खाली पडते. ती ती उचलते. मिसेस बॉइन्टन तिच्याकडे बघते, पण काही बोलत नाही. जिनेव्हराचे ओठ हलतात. ती हसते. तिची बोटं काम करत राहतात. हलकासा कुजबुजण्याचा आवाज तिच्याकडून येतो. मिसेस बॉइन्टन तिचं लक्ष जिनेव्हराकडे वळवते, काही वेळ ती तिच्याकडे शांतपणे पाहते आणि मग खोल आवाजात बोलते.)

मिसेस बॉइन्टन: जिनी!

जिनेव्हरा:, बॉइन्टन व नाडिन त्या दिशेने पाहतात. पण जिनेव्हरा आणि लेनॉक्समध्ये काहीच प्रतिक्रिया नाही.)

[एक **अरब मुलगा**, काही सामान घेऊन वर उजव्या बाजूने येतो व डेस्ककडे जातो. तो कारकुनाकडून काही सूचना घेतो आणि सामान घेऊन वर डावीकडे निघून जातो.]

लेडी वेस्टहोल्म, **मिस अमाबेल प्राईस**, आणि **डॉक्टर जेरार्ड**वर उजव्या बाजूने प्रवेश करतात व डेस्ककडे जातात. लेडी वेस्टहोल्म ही एक भारदस्त व्यक्तिमत्त्वाची, *ट्विड्स*मध्ये असलेली अगदी ब्रिटिश आणि ग्रामीण शैलीची स्त्री आहे. मिस प्राईस ही एक टिपिकल जुन्या शैलीची— मोठा टेराईटोप

आणि गळ्यात अनेक मण्यांच्या साखळ्या व स्कार्फ बांधलेली अविवाहित बाई आहे.डॉक्टर जेरार्ड हा एक देखणा, मध्यमवयीन फ्रेंच माणूस आहे. त्याने एक वृत्तपत्र हातात धरलेले आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: (स्वतःची ओळख देत) मी लेडी वेस्टहोल्म आहे.

कारकून: (नोंदणीच्या फॉर्म्सकडे इशारा करत) कृपया नोंदणी करा.

लेडी वेस्टहोल्म: माझी कैरोहून पाठवलेली तार मिळाली का?

कारकून: नक्कीच, लेडी वेस्टहोल्म. आपली खोली राखीव आहे. दुसऱ्या मजल्यावर ११८ आणि ११९.

लेडी वेस्टहोल्म: मला पहिल्या मजल्यावर हवी आहे.

कारकून: क्षमस्व, पहिल्या मजल्यावर सध्या काहीच मोकळं नाही.

(अरब मुलगा वर डावीकडून प्रवेश करतो.)

लेडी वेस्टहोल्म: (धाक दाखवत) मी हाय कमिशनरकडे न थांबता इथे राहणं पसंत केलंआहे, आणि मला योग्य तो सन्मान मिळायला हवा. जर पहील्या मजल्यावर खोल्या मोकळ्या नसतील, तर कुणाला तरी हलवावं लागेल. समजलं?

कारकून: (हरलेला) बाईसाहेब, आपण काही वेळ दुसऱ्या मजल्यावर राहीलत, तर आम्ही आज रात्रीपर्यंत काहीतरी व्यवस्था करू. आपला पासपोर्ट मिळेल का? (तो फॉर्मकडे इशारा करतो) , कृपया, आडनाव, पहिले नाव व राष्ट्रीयत्व लिहा.

(**लेडी वेस्टहोल्म** फॉर्म भरते.)

लेडी वेस्टहोल्म: (ती लिहित असताना; मोठ्याने) ब्रिटिश.

डॉक्टर जेरार्ड: (हळू आवाजात) अगदी नक्कीच.

कारकून: (अरबी मुलाकडे) बॉय. (तो त्याला एक किल्ली देतो.)

(अरबी मुलगा लिफ्टकडे जातो.**लेडी वेस्टहोल्म** त्याच्या पाठोपाठ जाते.**मिसेस बॉइन्टन** मोठ्या डोळ्यांनी तिच्याकडे पाहत राहते.**मिस प्राईस** फॉर्म भरताना अडखळते.)

मिस प्राईस: अरे देवा, मी बरोबर भरलं आहे ना? मला हे फॉर्म नेहमी खूप गोंधळात टाकतात.

डॉक्टर जेरार्ड: (मदत करत) इथे राष्ट्रीयत्व लिहा. तुम्हीही ब्रिटिश आहात.

(अरब मुलगा लिफ्टचं बटण वाजवतो आणि पुन्हा डेस्ककडे येतो.**लेडी वेस्टहोल्म** अधीरतेने वाट पाहते.)

मिस प्राईस: ओह, हो—हो नक्कीच—किमान—खरं म्हणजे, तुम्हाला सांगायचं तर—(गुपचूप) मी वेल्श आहे—पण तरी, तेच असतं सगळं. (ती तिची हँडबॅग खाली पाडते.)

डॉक्टर जेरार्ड: (हँडबॅग उचलत) मी निघू का?

मिस प्राईस: (हँडबॅग घेत) आभारी आहे. (कारकूनकडे) तुमच्याकडे—म्हणजे—माझ्यासाठी खोली आरक्षित आहे ना? मी मृतसागराकडे पाहता येईल अशी खोली मागितली होती.

कारकून: नाव?

मिस प्राईस: अरे देवा—काय मूर्खपणा माझा. प्राईस. मिस प्राईस. मिस अमाबेल प्राईस.

(लिफ्ट खाली येते आणि दरवाजा उघडतो.**लेडी वेस्टहोल्म** लिफ्टमध्ये प्रवेश करते.)

कारकून: (अरब मुलाकडे) क्रमांक चारशे चव्वेचाळीस. (तो त्याला एक किल्ली देतो.)

(अरब मुलगा लिफ्टकडे जातो.**मिस प्राईस** पुन्हा तिची हँडबॅग खाली पाडते. **जेरार्ड** पुन्हा ती उचलतो.)

मिस प्राईस: किती मूर्खपणा माझा. (ती बॅग घेते.) खूप धन्यवाद.

(अरब मुलगा लिफ्टमध्ये जातो.)

मिस प्राईस: (घाईने लिफ्टकडे धावते) थांबा! माझी वाट बघा!

(**मिस प्राईस** लिफ्टमध्ये जाते.दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्ट वर जाते.)

डॉक्टर जेरार्ड: (कारकूनकडे) डॉक्टर थियोडोर जेरार्ड. (तो फॉर्म भरतो.)

कारकून: ओह, हो, डॉक्टर जेरार्ड. क्रमांक एकशे चौसष्ट. (तो त्याला किल्ली देतो.)

(**जेरार्ड** लिफ्टकडे जातो आणि थांबतो.**जिनेव्हरा** त्याच्याकडे पाहते. लिफ्ट खाली येते आणि दरवाजा उघडतो.**सारा किंग** लिफ्टमधून येते. ती एक

आकर्षक, ठाम स्वभावाची, तेवीस वर्षांची तरुणी आहे. ती **जेरार्ड**च्या पुढे जाते, थोडी थांबते आणि त्याच्याकडे हसून पाहते.**जेरार्ड** वाकून नमस्कार करतो.)

जेरार्ड: नमस्कार.

सारा: तुम्हाला पाहून खूप बरं वाटतंय. परवा रात्री कैरो स्टेशनवर तुम्ही मला मदत केलीत, त्याबद्दल मी अजून धन्यवाद दिले नव्हते.

जेरार्ड: ते काही नाही—मला आनंद झाला. तुम्हाला जेरुशलेम कसं वाटतंय, मिस...?

सारा: किंग—डॉक्टर सारा किंग.

जेरार्ड: (हसत) अरे वा, आपण सहकारी आहोत. (तो आपल्या खिशातून एक कार्ड काढतो आणि तिला देतो.) डॉक्टर जेरार्ड.

सारा: सहकारी? (ती कार्ड पाहते.) डॉक्टर थियोडोर जेरार्ड. अरे देवा. (आदराने) म्हणजे तुम्हीच ते डॉक्टर जेरार्ड? हो, तुम्हीच असाल.

जेरार्ड: मीच डॉक्टर थियोडोर जेरार्ड आहे. म्हणूनच मी म्हणालो की आपण सहकारी आहोत.

सारा: हो, पण तुम्ही नामवंत आहात, आणि मी नुकतीच सुरुवात करतेय.

जेरार्ड: (हसत) ओह, बरंय. मला आशा आहे की इंग्रजी म्हणीप्रमाणे आपला अनुभव नसेल—थांबा, नीट म्हणतो—(हळूच) "डॉक्टर्स डिफर अँड पेशंट्स डाय."

सारा: हे तुम्हाला माहीत आहे? छानच! बरं झालं की आपल्याकडे रुग्ण नाहीत. तुम्ही दुपारच्या गाडीने आलात का?

जेरार्ड: हो.एका फारच महत्त्वाच्या इंग्रजी बाईसोबत. (तो तोंड वाकवतो)**लेडी वेस्टहोल्म.**देव जर जेरुशलेममध्ये नसता, तर तिला किंग सोलोमन हॉटेलवर समाधान मानावं लागलं नसतं!

सारा: (हसून)*लेडी वेस्टहोल्म*ही राजकारणात मोठी व्यक्ती आहे—तिच्या मते तरी. ती नेहमी सरकारला गृहबांधणी किंवा महिलांना समान वेतन याबाबत त्रास देत असते. ती एकदा अंडर सेक्रेटरी होती—पण मागच्या निवडणुकीत तिने ती जागा गमावली.

जेरार्ड: तुम्हाला तिचा स्वभाव आवडत नाही?

सारा: नाही—पण—(ती आवाज हलकासा करते आणि **जेरार्ड**ला वर डावीकडे ओढते) तिकडे एकजण आहे ज्याचं लक्ष मी वेधून घेतलंय. लगेच पाहू नका. ते एक अमेरिकन कुटुंब आहे. ते माझ्यासोबत कालच्या गाडीमध्ये होते. मी त्यांच्यातील मुलाशी बोलले.

(**जेरार्ड लेनॉक्स**कडे पाहतो.)

सारा: तो नाही—एक तरुण मुलगा. तो खूप चांगला वाटला. ती म्हातारी बाई बघा, किती विचित्र दिसतेय, नाही का? तिचं कुटुंब तिच्यावर पूर्णतः प्रेम करतंय असं दिसतंय.

जेरार्ड: (हळू आवाजात) कदाचित त्यांना माहीत असेल, की ती फार काळ त्यांच्या सोबत राहणार नाही. तुम्हाला लक्षणं दिसली का?

सारा: तुम्ही तिला किती काळ देता?

जेरार्ड: कदाचित सहा महिने—कुणाला ठाऊक? तुम्ही एखादं पेय घेता का?

सारा: आत्ता नाही. (ती तिच्या घड्याळाकडे पाहते.) मला एका दुकानातून पार्सल घ्यायला जायचं आहे. मला घाई आहे. (ती त्याच्याकडे बघून, स्नेहाने मान हलवते.) पुन्हा कधीतरी.

(**सारा**वर उजवीकडे निघून जाते.**जेरार्ड**काही क्षण तिच्याकडे पाहतो, मग कारकूनाकडे वळतो.)

जेरार्ड: कृपया,पाण्याबरोबर इटालियन मद्य आणा. (तो सावकाश खाली डावीकडे टेबलाशी सरकतो. कारकून जेरार्डची मागणी नोंदवतो. अरब मुलगा डावीकडून वर जातो. **जिनेव्हरा** डोके उचलून **जेरार्ड**कडे पहाते. तिची बोटे तिचा रुमाल फाडतात.)

(**मिसेस बॉयंटन**तिच्याकडे पाहत राहते.**नाडिन** पुन्हा आपली जागा घेते आणि शिवणकाम उचलते. लिफ्ट खाली येते आणि दार उघडतं. लिफ्टमधून **इटालियन मुलगी** आत येते.तिने फार उघडा सूर्यस्नानासाठीचा पोषख घातलेला आहे. तिच्या हातात मासिक आणि लांब सिगारेट होल्डरमध्ये न पेटवलेली सिगारेट आहे.

(जिनेव्हरा तिच्या शेजारून जाते आणि लिफ्टमध्ये शिरते.दार बंद होतं आणि लिफ्ट वर जाते.मुलगी **कारकुनाकडे** जाते. तो तिची सिगारेट पेटवतो.)

मुलगी (कारकुनाला): मला गच्चीवर एक मार्टिनी पाहिजे, कृपया. (ती गच्चीवर जाते आणि आडोशाखाली टेबलाच्या उजव्या बाजूला बसते.)

(**जेरार्ड**साठी, ट्रेमध्ये पेय घेऊन, अरब मुलगा डावीकडून येतो. तो टेबलाच्या वरून जातो आणि पेला **जेरार्ड**च्या शेजारी ठेवतो. नंतर तो डेस्ककडे परत जातो, **मुलीची** मागणी कारकुनाकडून घेतो आणि डावीकडून बाहेर जातो.)

(**जेफरसन कोप** उजवीकडून उत्साहाने प्रवेश करतो. तो सुमारे पंचेचाळीस वर्षांचा, सौम्य, सामान्य आणि किंचित जुनाट अमेरिकन आहे.)

कोप: (टेबलच्या उजव्या बाजूला जात): मी तुम्हा सगळ्यांना शोधत होतो. (तो सर्वांशी हस्तांदोलन करतो आणि टेबलाच्या उजव्या बाजूला उभा राहतो.) काय मग, मिसेस बॉयंटन, कैरोहून प्रवास फार थकवणारा झाला नाही ना?

मिसेस बॉयंटन (अचानकच खूप सौजन्यपूर्णपणे): नाही, धन्यवाद. माझं आरोग्य कधीच फारसं चांगलं नव्हतंच, तुम्हाला माहीत आहेच…

कोप: हो, नक्कीच.(सहानुभूतीने) फारच वाईट.

मिसेस बॉयंटन: पण मला नाही वाटत की मी पूर्वीपेक्षा वाईट आहे. (ती **नाडिन**कडे पाहते) **नाडिन** माझी खूप काळजी घेते, नाही का, **नाडिन**?

नाडीन (भावशून्य स्वरात): मी माझ्या परीने प्रयत्न करते.

कोप: (उत्साहाने): हो, हो! मला खात्री आहे की तू तसं करतेस. बरं, **लेनॉक्स**, आणि तुला काय वाटतं डेव्हिड राजाच्या शहराबद्दल?

(**लेनॉक्स** अजूनही आपलं पुस्तक बघत असतो आणि उत्तर देत नाही.)

मिसेस बॉयंटन: ***लेनॉक्स!***

लेनॉक्स: (खूप दूर कुठून तरी): माफ करा—तुम्ही काय म्हणालात, कोप?

कोप: (टेबलच्या वरून डावीकडे जात): मी विचारलं की तू काय म्हणतोस...

कोप: तुला डेव्हिड राजाच्या शहराबद्दल काय वाटतं?

लेनॉक्स: ओह—मला माहीत नाही.

कोप: तुला थोडं निराशाजनक वाटतंय का? मी कबूल करतो, सुरुवातीला मलाही तसंच वाटलं. पण कदाचित तू अजून फारसा फिरलासच नाहीस?

लेनॉक्स: आम्ही फारसं काही करू शकत नाही—आईमुळे.

मिसेस बॉयंटन: दोन-तीन तासांचं स्थळदर्शन—इतकंच मी करू शकते.

कोप: मला वाटतं, तुम्ही जेवढं करता ते खूपच स्तुत्य आहे, मिसेस बॉयंटन.

मिसेस बॉयंटन: मी माझ्या शरीरासमोर झुकत नाही. महत्व मेंदूचं असतं.(गुप्त आनंदाने) हो, मेंदूचं!

(**रेमंड बॉयंटन** उजवीकडून प्रवेश करतो आणि टेबलाच्या उजव्या बाजूला येतो. तो चोवीस वर्षांचा देखणा तरुण आहे. तो हसतमुख आहे, आनंदी दिसतो. त्याच्या हातात औषधाची गुंडाळलेली बाटली आहे.)

कोप : हाय रे! मी आत येताना तुला पाहिलं होतं—पण तू फारच व्यग्र होतास. (तो हसतो.)

मिसेस बॉयंटन: व्यग्र? (ती हळूहळू डोकं वळवते आणि **रेमंड**कडे पाहते.)

(**रेमंड**चं हसू लगेच नाहीसं होतं.)

मिसेस बॉयंटन: रेमंड: तू माझं औषध आणलंस ना फार्मसीतून?

रेमंड: हो आई, हे घे. (तो तिच्याकडे न पाहता ती पुडी तिला देतो.)

मिसेस बॉयंटन: जिच्याशी तू बोलत होतास, ती मुलगी छान दिसत होती रे.

रेमंड: मुलगी? कोणती मुलगी? (ती ती पुडी टेबलावर ठेवते.)

रेमंड: (अस्वस्थपणे): ती काल रात्री गाडीमध्ये होती. तिचं सामान जड होतं, म्हणून मी तिला मदत केली.

मिसेस बॉयंटन (रेमंडकडे लक्ष देत)असं म्हणतोस?

रेमंड: (कोपकडे वळत, गडबडीत): मी समजतो, की तुमचं आता सगळं पाहून झालं असेल.

(डावीकडून **अरब मुलगा** येतो. त्याच्या ट्रेमध्ये मुलीचं पेय आहे. तो गच्चीवर जातो, पेय टेबलावर ठेवतो आणि मग डावीकडून बाहेर जातो.)

कोप: मला वाटतं आणखी दोन दिवसांत मी जेरुशलेम नीट पाहून घेईन, आणि मग मी पेत्रा—गुलाबीसर शहर—पाहायला जाणार आहे. खूपच अद्भुत नैसर्गिक स्थळ आहे, सामान्य मार्गांपासून दूर.

मिसेस बॉयंटन: "गुलाबीसर शहर—काळानुरूप ते अर्धं जुनं शहर आहे.

रेमंड: फारच सुंदर वाटतंय ऐकायला.

कोप: पाहण्यासारखं नक्कीच आहे. (तो थोडा थांबतो, डावीकडे जातो आणि पुन्हा

मिसेस बॉयंटनच्या डावीकडे येतो.)मला वाटतं की मी तुमच्यातील काही जणांना माझ्यासोबत यायला पटवू शकेन का? मला माहीत आहे, **मिसेस बॉयंटन**, तुम्ही येऊ शकणार नाही, आणि साहजिकच तुमचं कुटुंब तुमच्यासोबत थांबू इच्छीत असेल—पण जर तुम्ही म्हणाल, तर थोडं विभाजित व्हायला काय हरकत आहे... (तो एकामागून एक सर्वांकडे पाहतो आणि शेवटी **मिसेस बॉयंटन**कडे पाहतो.)

मिसेस बॉयंटन (भावशून्यपणे): मला वाटत नाही, की आम्हाला तसं विभाजित व्हायचं आहे. आमचं कुटुंब फार एकसंघ आहे. (ती थांबते) काय म्हणता, मुलांनो?

मिसेस बॉयंटन: बघा ना, हे लोक मला सोडून जाणार नाहीत. **नाडिन**, तुझं काय? तू काही बोलली नाहीस.

नाडीन: नाही, धन्यवाद. जोपर्यंत **लेनॉक्स** जाऊ इच्छित नाही, तोपर्यंत नाही.

मिसेस बॉयंटन: बरं **लेनॉक्स**, तुझं काय? तू आणि नाडीन का नाही जाता? तिला तर जावंसं वाटतंय असं दिसतंय.

लेनॉक्स: (अस्वस्थपणे): मी—म्हणजे—नाही—मला वाटतं आपण सगळ्यांनी एकत्रच राहिलेलं बरं.

कोप: वा—तुमचं खरंच एकनिष्ठ कुटुंब आहे.

(**कोप** आणि **रेमंड** एकमेकांकडे पाहतात, हलकंसं हसतात. **कोप** टेबलावरील एक मासिक उचलतो.)

(**सारा** उजवीकडून आत येते. तिच्या हातात एक लहान पुडी आहे. ती टेरेसकडे जाते आणि टेरेसच्या उजव्या बाजूने बाहेर जाते.**रेमंड** तिच्याकडे पाहतो.**मिसेस बॉयंटन रेमंड**कडे पाहते.)

मिसेस बॉयंटन (**कोप**ला): आम्ही आमच्या विश्वातच असतो.

(**नाडीन** लगबगीने आपलं शिवणकाम एकत्र करते, उठते, **मिसेस बॉयंटन**ची काठी आणते आणि तिला देते. **लेनॉक्स**ही उठतो.)

मिसेस बॉयंटन (कोपकडे): मला माहीत नाही **नाडिन** नसती, तर मी काय केलं असतं.

(**कोप** मिसेस बॉयंटनच्या उजव्या बाजूला जातो आणि मासिक टेबलावर ठेवतो.**नाडिन** तिच्या डावीकडे असते.)

मिसेस बॉयंटन: ती माझी खूप छान काळजी घेते. (ती लिफ्टकडे जाते.)

मिसेस बॉयंटन: पण तिच्यासाठी कधी कधी खूप कंटाळवाणं होतं. नाडीन, तू **मिस्टर कोप**बरोबर स्थळदर्शनाला का जाऊ नयेस?

कोप: (उत्साहाने, **नाडीन**कडे): मी खूपच आनंदाने येईन. आपण काही निश्चित करूया का?

नाडीन: पाहू—उद्या.

(**कोप**, **नाडीन**, **लेनॉक्स** आणि **रेमंड** मिसेस बॉयंटनबरोबर लिफ्टकडे जातात. हे दृष्य अगदी राजेशाही मिरवणुकीसारखं असतं.**कोप** लिफ्टची बेल वाजवतो.**जेरार्ड** व **मिसेस बॉयंटन** यांच्याकडे पाहतो.)

[लिफ्ट खाली जाते. दार उघडते, **मिसेस बॉयंटन,नाडिन,लेनॉक्स आणि रेमंड** लिफ्टमध्ये जातात. दार लावले जाऊन लिफ्ट वर जाते. कोप क्षणभर एक गिरकी मारतो व **जेरार्ड**ला ओलांडून जातो.]

कोप: माफ करा, पण आपण डॉक्टर थिओडोर जेरार्ड आहात, नाही का?
जेरार्ड: हो. (तो उठतो) पण मला भीती वाटते की...

कोप: अर्थातच, तुम्हाला माझी आठवण नसणार. पण गेल्या वर्षी हार्वर्डमध्ये तुमचं व्याख्यान ऐकण्याचा आणि नंतर तुमच्याशी ओळख होण्याचा योग आला होता. (विनम्रपणे) मी त्या पन्नास जणांपैकी एक होतो. फारच रंजक व्याख्यान होतं — मानसशास्त्रावर.
जेरार्ड: तुम्ही खूपच प्रेमळ बोलता.
कोप: जेरुशलेममध्ये तर चहूबाजूंनी नामवंत व्यक्ती आहेत. आपण एखादं पेय घ्यायला हवं. तुम्ही काय पीत आहात?
जेरार्ड: धन्यवाद.इटालियन मद्य व पाणी.
कोप (डेस्ककडे जात): हो, खरंच. माझं नाव कोप आहे. (करकुनाकडे) एक इटालियन. मद्य व पाणी.आणि एक पाण्याशिवाय धान्याचे मद्य (तो टेबलाच्या डावीकडे जातो.)

(**कारकून** टाळ्या वाजवतो.**अरब मुलगा** डावीकडून येतो, मागणी नोंदवून घेतो आणि डावीकडून निघून जातो.)

जेरार्ड (टेबलच्या मध्यभागी उजवीकडे सरकतो): सांगा ना—मला जाणून घ्यायचंय—ही अमेरिकन कुटुंबं ज्यांना तुम्ही भेटलात, ती नेहमीची अमेरिकन कुटुंबं आहेत का?

कोप: अं, नाही, मला असं म्हणता येणार नाही, की ती अगदीच सामान्य आहेत.

जेरार्ड: ती लोकं फारच समर्पित वाटली.

कोप: तुम्हाला म्हणायचं आहे की सगळं कुटुंब त्यांच्या वृद्ध मातोश्रीभोवती फिरतं? हो, ते खरं आहे. ती फारच विलक्षण स्त्री आहे.

जेरार्ड: खरंच? तिच्याबद्दल काही सांगाल का? (तो टेबलाच्या उजव्या बाजूला बसतो.)

कोप: सध्या त्या कुटुंबाचा विचार माझ्या मनात खूप चालू आहे. कारण ती तरुण मिसेस बॉयंटन — म्हणजे**मिसेस लेनॉक्स बॉयंटन** — माझी जुनी मैत्रीण आहे.

जेरार्ड: आह, हो, ती देखणी तरुण स्त्री?

कोप: अगदी बरोबर — **नाडिन**. लग्नाआधीपासून मी तिला ओळखतो. ती हॉस्पिटलमध्ये नर्स होण्यासाठी प्रशिक्षण घेत होती. एक सुट्टीसाठी ती बॉयंटन कुटुंबाकडे गेली — ते दूरचे नातेवाईक होते — आणि तिने लेनॉक्सशी लग्न केलं.

जेरार्ड: आणि हे लग्न सुखी आहे का?

कोप (क्षणभर थांबतो; थोडा डावीकडे जातो): मी... मी खरंतर काय बोलावं कळत नाही.

जेरार्ड: तुम्ही काहीतरी चिंतेत आहात का?

कोप: हो. (तो टेबलाच्या डावीकडील खुर्चीच्या मागे जातो आणि तिच्यावर टेकतो.)मला तुमचं मत जाणून घ्यायला आवडेल — तुम्हाला कंटाळा येणार नसेल तर.

जेरार्ड: कंटाळा? मुळीच नाही. लोक हेच माझं क्षेत्र आहे — ते नेहमीच मला आवडतात. मला या बॉयंटन कुटुंबाबद्दल सांगा.

कोप: तर, **एलमोर बॉयंटन**फार श्रीमंत होते. ही मिसेस बॉयंटन त्यांची दुसरी पत्नी आहे.

जेरार्ड: म्हणजे त्या मुलांची सावत्र आई?

कोप: हो, पण लग्नाच्या वेळी ती मुलं लहान होती, आणि त्यांनी तिला त्यांच्या खऱ्या आईसारखंच मानलं आहे. तुम्ही पाहिलंच असेल, ते तिच्यावर पूर्णतः प्रेम करतात.

जेरार्ड: मी त्यांच्या... (तो थांबतो) मी त्यांच्या समर्पणाची नोंद घेतली आहे, हो.

कोप: एलमोर बॉयंटनना त्यांची दुसरी पत्नी फार प्रिय होती. त्यांच्या मृत्यूनंतर त्यांनी सगळी संपत्ती तिच्या ताब्यात दिली — तिचं व्यवहारज्ञान उत्कृष्ट आहे. त्याच्या मृत्यूनंतर तिने पूर्णपणे स्वतःला मुलांसाठी झोकून दिलं, आणि बाहेरचं जग पूर्णपणे झटकून टाकलं. मला खात्री नाही, की हे योग्य आहे का.

जेरार्ड: वाढत्या वयातील मानसिकतेसाठी त्यापेक्षा घातक काही असू शकत नाही.

कोप (आश्चर्याने): अरे, मलाही असंच काहीसं वाटतं होतं. तिच्या प्रेमापोटी तिने कधीही त्यांना बाहेरचं जग पाहू दिलं नाही. त्यामुळे ते मोठे होत गेले तरी... (तो थांबतो) बेचैन झाले आहेत. त्यांना अनोळखी लोकांशी मैत्री करता येत नाही.

जेरार्ड: ते सगळे अजून घरीच राहतात का? मुलांनी काही व्यवसाय, करीयर वगैरे निवडलं नाही का?

कोप: नाही — कारण पैसा भरपूर आहे.

जेरार्ड: पण ते आर्थिकदृष्ट्या त्यांच्या सावत्र आईवर अवलंबून आहेत?

कोप: हो, अगदी तसंच. तिने त्यांना घरी राहायला प्रोत्साहन दिलं आणि काम शोधायला मनाई केली.

(त्या क्षणी **अरब मुलगा** डावीकडून ट्रेमध्ये दोन ड्रिंक्स घेऊन येतो. तो कोप व **जेरार्डला** देतो.)

कोप: ते लोक ना गोल्फ खेळतात, ना कुठल्या क्लबचे सदस्य आहेत, ना नाचायला जातात, ना इतर तरुणांना भेटतात.

जेरार्ड: मग ते करतात तरी काय?

कोप: ते फक्त... बसून राहतात. तुम्ही आज पाहीलंच त्यांना.

जेरार्ड: आणि तुम्हाला ते पसंत नाही?

कोप (उत्साहाने): कोणत्याही तरुण मुलाने कायम आईच्या पदराला बांधून राहू नये. त्याने स्वतंत्र व्हायला हवं.

जेरार्ड: आणि समजा ते अशक्य असेल तर?

कोप: काय म्हणता? अशक्य?

जेरार्ड: झाड वाढू न देण्यासाठी दोन मार्ग असतात, मिस्टर कोप.

कोप (आश्चर्याने): ते सगळे तरुण आणि तंदुरुस्त दिसतात.

जेरार्ड: शरीरासारखंच, मनही खुंटू शकतं.

कोप: मन?

जेरार्ड: मला वाटतं, तुम्ही माझा मुद्दा पूर्णपणे समजून घेतलेला नाही.

(**कोप**, **जेरार्ड**कडे आश्चर्याने बघतो.)पण सुरू ठेवा.

कोप (डावीकडे मध्यभागी जात): मला असं वाटतं की लेनॉक्स बॉयंटनने आता आपली बोटं फिरवत तसच बसून राहणं थांबवायला हवं. जो पुरुष असं वागतो, त्याच्या बायकोला त्याच्याविषयी आदर कसा वाटेल?

जेरार्ड (फ्रेंच मिश्किलपणाने): आहाः! समजलो—तुमचा हेतू त्याच्या पत्नीबद्दल आहे. (तो आपला पेला टेबलावर ठेवतो.)

कोप: मला त्या स्त्रीबद्दलचं माझं प्रेम लपवायचं नाही. मी तिच्याशी फारच जोडलेलो आहे. मला फक्त तिचं सुख हवं आहे. जर ती लेनॉक्ससोबत सुखी असेल, तर मी मागे सरून बाजूला होईन.

जेरार्ड (उठून कोपच्या उजवीकडे जात): शौर्य आजकाल फक्त अमेरिकन लोकांतच टिकून आहे.

कोप: तुम्ही माझी थट्टा केली तरी चालेल, डॉक्टर जेरार्ड.मी कदाचित जुन्या विचारांचा आणि भावनावादी वाटत असेन. पण तो तरुण मला चिडवतो. तिथं बसून पुस्तक वाचतो आणि ना पत्नीचा विचार, ना कुणाचा.

जेरार्ड (टेबलच्या वरून उजवीकडे जात): पण तो पुस्तक वाचत नव्हता.

कोप (गोंधळून): वाचत नव्हता? पण त्याच्या हातात पुस्तक होतं... (तो आपला पेला टेबलावर ठेवतो.)

जेरार्ड: त्याने ते पुस्तक उलटं धरलेलं होतं. गंमत आहे ना? (त्याला **जिनेव्हराचा** फाटलेला रुमाल जमिनीवर दिसतो.) आणि इथे अजून एक गोष्ट. (तो रुमाल उचलतो.) रुमाल—जो एखाद्या मुलीच्या बोटांनी फाडून टाकलेला आहे.

कोप (टेबलच्या खाली जेरार्डच्या डावीकडे जात): पण हे तर... हे तर फारच विचित्र आहे.

जेरार्ड: हो, हे खरंच विचित्र आहे. (तो उजव्या खालच्या खुर्चीकडे जातो आणि बसतो.) पण हे खूपच मनोरंजकही आहे.

कोप: आईचं प्रेम मी मानतो, पण कधी कधी ते मर्यादेबाहेर जातं. (तो उजवीकडे मध्यभागी जातो.) मला अमेरिकन एक्सप्रेसमध्ये जायचंय, बंद होण्याआधी. पुन्हा भेटू.

जेरार्ड: लवकरच भेटू.

(**कोप** उजवीकडून निघून जातो.)

(तो रुमालाकडे पाहतो.) आईचं प्रेम? हं... मला शंका आहे.

(**जिनेव्हरा** डावीकडून प्रवेश करते, थांबते, इकडे तिकडे बघते, मग पटकन आणि भावनात्मकपणे **जेरार्ड**कडे जाते.)

जिनेव्हरा: कृपा करा, मला तुमच्याशी बोलायलाच हवं.

(**जेरार्ड** आश्चर्याने तिच्याकडे बघतो, मग उठतो.)

जेरार्ड: मिस बॉयंटन?

जिनेव्हरा (नाट्यमयपणे): ते मला घेऊन जाणार आहेत. ते मला मारून टाकणार आहेत—किंवा कुठंतरी बंद करणार आहेत. (ती त्याचा हात धरून जोरात हलवते.) तुम्ही मला वाचवलं पाहिजे—तुम्हीच वाचवू शकता. (ती त्याच्याकडे विनवणीनं पाहते.)

जेरार्ड: हा रुमाल तुमचाच आहे?

जिनेव्हरा: हो. (ती तो रुमाल घेते, पण त्याच्याकडे लक्ष नसतं.) ऐका—मी खऱ्या अर्थाने त्यांच्या कुटुंबातली नाही. माझं खरं नाव बॉयंटन नाही. मी—मी—(ती स्वतःला सावरते) राजघराण्यातली आहे.

(**जेरार्ड** तिचे गंभीरपणे निरीक्षण करतो.)

जेरार्ड: हं... समजलो. हो, समजलो.

जिनेव्हरा : मला माहीत होतं की मी तुमच्यावर विश्वास ठेवू शकते. आजूबाजूला शत्रू आहेत. ते माझ्या अन्नात विष मिसळतात—कायकाय करतात—मला कुणाशी बोलू देत नाहीत. तुम्ही मला पळून जायला मदत केलीत तर... (ती दचकते आणि इकडे तिकडे बघते.) ते येत आहेत. ते नेहमी माझ्यावर नजर ठेवतात. (ती पटकन डावीकडे जाते.) त्यांना कळायला नको,की मी तुमच्याशी बोलले.

(**जिनेव्हरा** डावीकडे निघून जाते.)

जेरार्ड (मध्यभागी येतो आणि तिच्याकडे बघत राहतो): *हे विलक्षण आहे.* (फ्रेंच शिवी: "कमालच आहे!")

(**सारा** टेरेसवरून प्रवेश करते आणि खोलीत येते.)

सारा (जेरार्डच्या उजवीकडे येत): काही त्रास झालाय का, डॉक्टर जेरार्ड?

जेरार्ड: हो, मी अस्वस्थ झालोय.*Quelle histoire!* (काय विचित्र गोष्ट!) राजघराण्याचं रक्त, छळ, विष घालणं, चारही बाजूंनी शत्रू...

(लिफ्ट खाली येते आणि दार उघडतं.**लेडी वेस्टहोल्म**, **मिस प्राईस** आणि **ड्रॅगोमन** डावीकडून प्रवेश करतात.**लेडी वेस्टहोल्म**च्या हातात*टाईम्स वृत्तपत्राची* एक प्रत असते, आणि **मिस प्राईस**कडे तिची हँडबॅग असते.)

सारा: पण ते... (ती वाक्य तोडते आणि उजवीकडे खाली जाते.)

(जेरार्ड उजव्या मध्यभागी येतो.)

लेडी वेस्टहोल्म: (जेरार्डच्या डावीकडे जात) ओह—डॉक्टर जेरार्ड. मी तुमचाच शोध घेत होते.

(ड्रॅगोमन लेडी वेस्टहोल्मच्या डावीकडे सरकतो. मिस प्राइस टेबलाजवळ जाते.)

लेडी वेस्टहोल्म: आपली पेत्राच्या प्रवासाची सर्व तयारी पूर्ण झाली आहे. आपण मंगळवारी निघू आणि रात्री अम्मान येथे राहू,त्यानंतर दुसऱ्या दिवशी पेत्राकडे जाऊ. प्रवास फर्स्ट क्लास टुरिंग कारने होईल. (ती ड्रॅगोमनकडे इशारा करते) हा आपला ड्रॅगोमन—मोहम्मद.

ड्रॅगोमन: माझं नाव मोहम्मद नाही, मॅडम. माझं नाव आयसा आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: मी नेहमी ड्रॅगोमनना 'मोहम्मद'च म्हणते.

ड्रॅगोमन: मी ख्रिश्चन ड्रॅगोमन आहे. नाव आयसा—येशूसारखं.

लेडी वेस्टहोल्म: अगदीच निरुपयोगी नाव आहे. मी तुला मोहम्मदच म्हणणार, त्यामुळे वाद नको.

ड्रॅगोमन: जसं तुमचं म्हणणं, मॅडम. मी नेहमी समाधान देतो.(तो लेडी वेस्टहोल्मच्या वर जाऊन जेरार्ड आणि तिच्या मधे उभा राहतो.)
पहा—(तो फाटकी आणि मळलेली पत्रं काढतो) हे माझे शिफारसपत्र. हे एका इंग्लिश लेडीकडून—तुमच्यासारखी काउंटेस. हे दुसरं एका धर्मगुरुकडून—बिशप—ते एक प्रकारचे मोजे आणि गमतीशीर टोपी घालायचे. हे पत्र मिस कोरल बेलचं, स्टेजवर नृत्य व अभिनय करणारी एक अभिनेत्री. सगळे एकच

सांगतात—आयसा खूप स्वच्छ आहे—धार्मिक आहे—त्याला बायबलमधला इतिहास माहित आहे...

लेडी वेस्टहोल्म: (कडकपणे) मला आशा आहे की तू खरंच स्वच्छ असशील. ही शिफारसपत्रं मात्र खूप घाणेरडी दिसतायत.

ड्रॅगोमन: नाही, मॅडम—ही काही कळकट पोस्टकार्ड्स नाहीत. काहीही अश्लील नाही. सगळ्या ख्रिश्चन गोष्टी—आयसासारख्या. (तो आपली छाती थोपटतो.) आयसा खूप स्वच्छ. खूप आरोग्यपूर्ण.

(मिस प्राइस डावीकडे मध्यभागी येते.)

लेडी वेस्टहोल्म: (जेरार्डकडे) जसं मी सांगत होते, आपण मंगळवारी निघू. आपल्यात चौघं असतील—मोहम्मद, तुम्ही मी आणि—आणि आता चौथा कोण?

(मिस प्राइस लेडी वेस्टहोल्मच्या डावीकडे येते आणि थोडं लाजत खोकते.) अहो हो, अर्थातच, मिस प्राइस.

मिस प्राइस: तुमचे खरंच खूप उपकार आहेत. खरंच, हा एक विलक्षण अनुभव असेल. थोडी दमणूक होईल कदाचित.

लेडी वेस्टहोल्म: (तिचं बोलणं तोडत) मला कधी थकवा वाटत नाही.

मिस प्राइस: खरंच अद्भुत आहे—तुमचं. इतकं सगळं करूनही.

लेडी वेस्टहोल्म: मला नेहमी वाटलंय की कष्ट हे एक उत्तम प्रेरक असतात.

(मिस प्राइस टेबलच्या डाव्या बाजूस जाऊन बसते.)

डॉक्टर जेरार्ड, मी सांगणार होते की कारमध्ये एक जागा रिकामी राहील, कारण मोहम्मद अर्थातच चालकाशेजारी बसेल.

ड्रॅगोमन: मी गाडी थांबवतो, वळून पाहतो आणि आपण काय पाहतोय ते सगळं मी सांगतो.

लेडी वेस्टहोल्म: ह्याचीच मला भीती वाटते.
(ड्रॅगोमन गच्चीकडे जातो, इटालियन मुलीला वस्तू विकायचा प्रयत्न करतो, अपयशी ठरतो, टेबलजवळ येतो आणि कारकुनाशी थोडं बोलतो.)

माझ्या लक्षात आलं की जर तुम्हाला कोणी योग्य व्यक्ती माहीत असेल, तर खर्च थोडा कमी होईल. मला उगाचचा अपव्यय अजिबात सहन होत नाही.
(ती साराकडे कटाक्ष टाकते.)

जेरार्ड: मिस किंग? तुम्ही बहुतेक पेत्रा बघायची इच्छा व्यक्त करत होतात.ओळख करून देऊ इच्छितो—मिस किंग—नाही, डॉक्टर किंग—लेडी वेस्टहोल्म.
(सारा जेरार्डच्या उजवीकडे येते.)

लेडी वेस्टहोल्म: (संरक्षकपणे) जेव्हा एखादी तरुण स्त्री स्वतःचं करिअर घडवायला निघते, तेव्हा मला नेहमीच आनंद होतो.

मिस प्राइस: हो, आजकाल स्त्रिया खरंच खूप छान काम करत आहेत.

लेडी वेस्टहोल्म: मिस प्राइस, मूर्खपणा करू नका. तुम्ही मोहम्मदसोबत जाऊन 'कीटिंग्ज पावडर' घेऊन या.

लेडी वेस्टहोल्म: ड्रॅगोमन,केमिस्टकडून 'कीटिंग्ज पावडर' घेऊन ये. आपल्याला कदाचित त्याची गरज भासेल.

ड्रॅगोमन: (मिस प्राइसच्या डावीकडे जात) नाही नाही—काही उंदीर नाहीत—काही पिसवा नाहीत. सगळं फार छान—फार स्वच्छ.

लेडी वेस्टहोल्म: कीटिंग्ज आण.

मिस प्राइस: (उठत) हो हो, नक्कीच, लेडी वेस्टहोल्म. (ती आपली पर्स खाली टाकते.)

(ड्रॅगोमन तिची पर्स उचलून तिला परत देतो. मिस प्राइस उजव्या कमानीकडे जाते. ड्रॅगोमन तिच्या मागे जातो. ती वेगाने चालते, सांगत असते की तिला काहीही खरेदी करायचं नाही, आणि दोघेही जवळजवळ धावतच निघून जातात.)

ड्रॅगोमन: (जाताना) मी तुम्हाला क्युरिओ दुकानात नेतो. क्रॉसेस, पेपर नाईव्ह, शाईदाण्या—सगळं ऑलिव्ह माउंटवरच्या झाडाच्या लाकडापासून बनलेलं. छान स्मरणिका आहेत, घरी न्यायला योग्य. सगळ्या खऱ्याखुऱ्या वस्तू—कसलंही भंगार नाही.

(मिस प्राइस आणि ड्रॅगोमन उजव्या कमानीतून बाहेर जातात.)

लेडी वेस्टहोल्म: ती चांगली माणूस आहे, पण अर्थातच, एक "साहेब" प्रकारची नाही. तरीही, तिला तसं वाटायला नको. मला श्रेणीभेद अगदी नको असतो.

तर मिस किंग, मला आशा आहे की तुम्ही आमच्यात सामील व्हाल. पण

कृपया खूप सामान घेऊन येऊ नका. आपण हलक्याफुलक्या सामानासह प्रवास करू.

सारा: मला याचा विचार करावा लागेल.

लेडी वेस्टहोल्म: (प्रसन्नपणे) डॉक्टर जेरार्डशी चर्चा करा. (जेरार्डकडे) मला वाटतं आपण आज संध्याकाळी हाय कमिशनरच्या जेवणाच्या इथे पुन्हा भेटणार आहोत?

जेरार्ड: मला त्याची अत्यंत उत्सुकता आहे.

(लेडी वेस्टहोल्म उजव्या बाजूच्या खुर्चीकडे जाते, बसते आणि वर्तमानपत्र वाचते. जेरार्ड आणि सारा गच्चीकडे वर जातात.)

(जाताना:) टेरेसवरून दृष्य पाहीलंत का? खूपच सुंदर आहे.

(जेरार्ड आणि सारा उजव्या बाजूच्या गच्चीवरून निघून जातात. हिग्ज प्रवेश करतो आणि लिफ्टकडे जातो.)

कारकून : (हिग्जला) माफ करा साहेब, पण मी तुमच्या खोलीमध्ये बदल करत आहे.

(हिग्ज थांबतो आणि डाव्या मध्यभागी उभा राहतो.)

कारकून: एक दुर्दैवी चूक झाली आहे...

हिग्ज: काय म्हणताय—चूक? मला खोली बदलायची नाही.

(तो मध्यभागी टेबलावरून वर जातो.)

कारकून: दुर्दैवाने आम्हाला समजलं की ती खोली लेडी वेस्टहोल्मसाठी आधीच आरक्षित होती. त्यामुळे आम्हाला तुम्हाला दुसऱ्या मजल्यावर हलवावं लागेल.

हिग्ज: कुणासाठी?

क्लार्क: लेडी वेस्टहोल्मसाठी.

हिग्ज: लेडी वेस्टहोल्म! (तो खुदकन हसतो) हे काहीसं गंमतीशीर आहे. लेडी वेस्टहोल्म! कुठे आहे ती?

लेडी वेस्टहोल्म: (उभी राहून हिग्जकडे येत) मी आहे लेडी वेस्टहोल्म.

हिग्ज: ओह! तर तुम्हीच आहात लेडी वेस्टहोल्म. मला तुमची भेट होणं खरंच आनंदाचं आहे. (तो आदराने आपली टोपी काढतो.) मी खूप दिवसांपासून तुमची भेट घेण्याची इच्छा बाळगली होती.

लेडी वेस्टहोल्म: माझी भेट?

हिग्ज: हो, तुमचीच.

लेडी वेस्टहोल्म: माझी भेट—का बरं?

हिग्ज: माझं नाव 'हिग्ज' आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: 'हिग्ज'?

हिग्ज: 'आल्डरमन हिग्ज'.

लेडी वेस्टहोल्म: मग?

हिग्ज: (हसत) मी लँकशायरहून आलोय — जसं तुम्हीही — पण तुम्ही मला ओळखत नाही असं दिसतं.

लेडी वेस्टहोल्म: तुम्हीच सांगितलं ना, आल्डरमन हिग्ज.

हिग्ज: हो, पण त्याचा तुमच्यावर काही परिणाम झालाय का?

लेडी वेस्टहोल्म: व्हायला हवा होता का?

हिग्ज: अरे बापरे, होच. हवा होता! पण जर तुम्हाला का हे कळत नसेल — तर मी सांगणार नाही. आणि अजून एक गोष्ट — मी माझी खोली बदलणार नाही.

लेडी वेस्टहोल्म: पण ती खोली माझ्यासाठी आरक्षित होती.
(लिफ्टचं दार बंद होतं आणि लिफ्ट वर जाते.)

हिग्ज: तुम्हाला वाटतं मी मूर्ख आहे का? मी इथे चार दिवसांपासून आहे, आणि तुम्ही आल्या आल्या माझी खोली चुकली असं म्हणता. पण ती चुकली नाही — समजले का? आता जर तुम्हाला ती खोली खास हवी असती — आणि तुम्ही माझ्याकडे आपुलकीने आलायत असं असतं, — तर मी नाही म्हणालो असतो, असं नाही — कदाचित मान्य केलं असतं — समजतंय का? हे किंग सोलोमन हॉटेल असलं तरी, तुम्ही 'क्वीन ऑफ शीबा' नाही. (तो मध्यभागी वर सरकतो.)

(लेडी वेस्टहोल्म हिग्जला दुर्लक्ष करून कारकुनाकडे वळते.)

लेडी वेस्टहोल्म: जर आज संध्याकाळपर्यंत मला पहिल्या मजल्यावर हलवलं नाही, तर मी ही बाब थेट हाय कमिशनरकडे तक्रार करेन.

कारकुन**:** पण, मॅडम, मी...

लेडी वेस्टहोल्म: मी कधीच वाद घालत नाही.
(लेडी वेस्टहोल्म उजव्या कमानीतून निघून जाते.)

हिग्ज: (कारकुनाला) आणि जर तू त्या खोलीतून एक जरी वस्तू — अगदी ब्रशसुद्धा— हलवलास,तर मी एक पैसाही देणार नाही.
(**हिग्ज** डावीकडच्या गच्चीवरून निघून जातो.)

(सारा आणि जेरार्ड उजव्या गच्चीवरून येतात आणि खोलीत येऊन उजव्या मध्यभागी उभे राहतात.)

सारा: (येता येता) मला पेत्रा पाहायला नक्कीच आवडेल — आणि मी एकटीने जायला काही परवडणार नाही.

(लिफ्ट खाली येते आणि दार उघडते. रेमंड लिफ्टमधून प्रवेश करतो. दार बंद होतं आणि लिफ्ट पुन्हा वर जाते.)

जेरार्ड: तर मग मला वाटतं तू येणार आहेस?
(सारा वळते आणि रेमंडला पाहते.)

सारा: मी—मला खात्री नाही...

(**जेरार्ड** मिश्कीलपणे पाहतो आणि उजव्या कमानीतून निघून जातो.)

रेमंड: (अस्वस्थपणे) मी—मी तुझ्याशी बोलायलाच पाहिजे.

सारा: (टेबलच्या उजवीकडे जात, थोडीशी हसत) बरं, का नाही?

रेमंड: (टेबलच्या डावीकडे येत) तुला समजत नाही. मला तुला सांगायचं आहे... (तो वाक्य अर्धवट सोडतो.)

सारा: काही बिनसलंय का?

रेमंड: मी खाली आलो होतो बघायला की आई आपला चष्मा इथे टेबलावर विसरलीय का. मी—मी फार वेळ थांबू शकत नाही.

सारा: इतकी घाई कसली आहे?

रेमंड: बघा, माझी आई—(तो थांबतो) तुम्ही माझ्या आईला ओळखत नाही.

सारा: काल रात्री गाडीमध्ये मी त्यांची एक झलक पाहिली होती, आणि आज दुपारी इथे त्या बसलेल्या होत्या तेव्हाही पाहीलं.

रेमंड: बघा—त्यांची तब्येत फारशी चांगली नाही. त्यांना हृदयाचा त्रास आहे. आम्ही — आम्हाला त्यांची काळजी घ्यावी लागते.

सारा: तुम्ही फार प्रेमळ कुटुंब वाटता.

रेमंड: (डावीकडे वळून) हो, आम्ही एक प्रेमळ कुटुंब आहोत.

सारा: बरं, मग इतकं निराश का वाटतंय? हे खरंच छान आहे.

रेमंड: (टेबलच्या डावीकडे जात) अहो, किती इच्छा आहे... पण मी जे बोलू इच्छितो ते सांगूच शकत नाही. (हताशपणे) माझ्याकडे वेळच नाही. आणि कदाचित यापुढे मला असं बोलायची संधीही मिळणार नाही.

सारा: का बरं नाही? तुम्ही लगेच जेरुशलेम सोडून जाणार नाही ना?

रेमंड: नाही, पण—माझ्या आईला आमचं बाहेरच्यांशी बोलणं आवडत नाही.

सारा: पण किती हास्यास्पद गोष्ट आहे ही.

रेमंड: हो, तसं वाटतं खरं—फक्त हास्यास्पद.

सारा: जर मी उद्धटपणाने बोलले असेन, तर माफ करा. कधी कधी आईवडिलांना आपली मुलं मोठी झाली आहेत हे समजून घेणं खरंच अवघड जातं—आणि अर्थातच, जर तुमच्या आईची तब्येत चांगली नसेल तर... (ती थोडी थांबते) पण तरीसुद्धा, समर्पण करत राहणं योग्य नाही.आपण आपल्या हक्कांसाठी उभं राहीलंच पाहिजे.

रेमंड: तुम्हाला समजत नाही.

सारा: जरी ते थोडंसं कठोर वाटलं तरी, प्रत्येकाला आपलं स्वतःचं जीवन जगण्याचं स्वातंत्र्य हवं असतं.

रेमंड: स्वातंत्र्य? आमच्यापैकी कोणीच कधीच मोकळं होणार नाही.

सारा: काय म्हणताय तुम्ही?

रेमंड: आम्ही मोकळे नाही आहोत.

सारा: मग घर सोडून का नाही देत?

रेमंड: कारण मला माहीतच नाही मी कुठे जावं आणि काय करावं. तुम्हाला समजणार नाही. आमच्यापैकी कुणीही कधी घर सोडलं नाही. आम्ही शाळेत कधी गेलो नाही, आम्हाला मित्र नाहीत. आमच्याकडे पैसेही नाहीत.
(लिफ्ट खाली येते आणि दार उघडतं.)

सारा: पण तुम्ही स्वतः पैसे मिळवू शकता, नाही का?

रेमंड: कसे?
(नाडिन लिफ्टमधून प्रवेश करते. दार बंद होतं आणि लिफ्ट वर जाते. **सारा आणि रेमंड नाडिन**कडे पाहतात, ती **रेमंड**च्या डावीकडे येते.)

नाडिन: आईने तुला बोलावलंय, रे.

रेमंड: (घाबरून) मी जातो.

नाडिन: ओळख करून देणार नाहीस का?

रेमंड: (साराकडे) ही माझी वहिनी—नाडिन.

नाडिन: (साराकडे) काल रात्री गाडीमध्ये तुम्ही होतात, बरोबर?

सारा: हो. (रेमंडकडे) मी थोडा फेरफटका मारायला बाहेर चालले आहे. तू येशील का?

रेमंड: मी—तुझ्यासोबत यावं?

नाडिन: मला वाटतं, रे, ही खूपच चांगली कल्पना आहे.

रेमंड: ओह. हो, मी येतो.

(सारा आणि रेमंड उजव्या कमानीतून बाहेर जातात. कोप उजव्या बाजूने प्रवेश करतो आणि जाताना त्यांना ओलांडतो.)

कोप: (टेबलच्या उजव्या बाजूस येत) अरे नाडिन, तू एकटीच का?

नाडिन: (टेबलच्या खाली येत) मी मिसेस बॉयंटनचा चष्मा घ्यायला खाली आले.

होते. (ती टेबलावरून चष्मा उचलते. ती वळते, जायला निघते.)

कोप: तू लगेच वर जातेस का तो द्यायला?

नाडिन: (त्याच्याकडे वळून) हो—मिसेस बॉयंटन वाट पाहत आहे.

कोप: (तिच्या उजवीकडे जात) मला असं वाटतं, नाडिन, की तुला स्वतःचा विचार जरा जास्त करायला हवा. मला वाटतं मिसेस बॉयंटनला नेहमीच समजत नाही की... (तो वाक्य अर्धवट सोडतो.)

नाडिन: (एक विचित्र हसू देत) काय समजत नाही मिसेस बॉयंटनला?

कोप: की तुमचंही स्वतःचं—स्वतःचं आयुष्य आहे.

नाडिन: (कटूतेने) स्वतःचं आयुष्य!

कोप: (काळजीने) तुला... मला काय म्हणायचं आहे हे समजतंय ना?

नाडिन: (अचानक उमाळ्याने) तुम्ही खरंच खूप चांगले आहात.

(लिफ्ट खाली येते आणि दार उघडतं.)

कोप: तुला माहीत आहे ना—कधीही—तुझ्यासाठी मी काहीही करायला तयार आहे.

(तो तिचा हात धरतो.)

(लेनॉक्स लिफ्टमधून प्रवेश करतो आणि पाहात उभा राहतो.)

(तो **लेनॉक्स**कडे पाहतो, **नाडिन**चा हात सोडतो आणि तिच्यापासून घाईघाईने बाजूला होतो.)

कोप: माफ करा. मी आता माझ्या खोलीत जातो.

(**कोप** लिफ्टकडे जातो आणि निघून जातो. दार बंद होतं आणि लिफ्ट वर जाते.)

लेनॉक्स: (नाडिनच्या डावीकडे येत) नाडिन, इतका वेळ का लागला तुला? रेमंड कुठे आहे? आईला आता थांबवता येत नाहीये.

नाडिन: (त्याच्या समोरून डावीकडे जात) खरंच का?

लेनॉक्स: हो. (अस्वस्थपणे) नाडिन, कृपया—आईकडे चल.

नाडिन: मी येतेच आहे.

लेनॉक्स: पण रे कुठे आहे?

नाडिन: रे बाहेर फेरफटक्याला गेला आहे.

लेनॉक्स: (आश्चर्यचकित होऊन)फेरफटक्याला! एकटाच?

लेनॉक्स: एका मुलीसोबत?

नाडिन: (कटूतेने) एवढा धक्का बसतोय तुला? तुला आठवतंय का एकदा तू घरातून चोरून गेलास आणि *फाउंटन स्प्रिंग्स*ला — एका रोडहाऊसला? लक्षात आहे ना, लेनॉक्स?

रेमंड: नाही, पण—माझ्या आईला आमचं बाहेरच्यांशी बोलणं आवडत नाही.

लेनॉक्स: अर्थात आठवतंय — पण आपण आता आईकडे जायला हवं.

नाडिन: (अचानक तीव्रतेने) लेनॉक्स — आपण निघून जाऊ या.

लेनॉक्स: काय म्हणतेस?

नाडिन: मला माझं स्वतःचं आयुष्य जगायचं आहे — आपलं स्वतःचं आयुष्य — एकत्र.

लेनॉक्स: मला काय म्हणतेस ते समजत नाही. (तो चिंतेने लिफ्टकडे पाहतो.) आई फार अस्वस्थ होत असेल.

नाडिन: त्या लिफ्टकडे पाहणं थांबव. तुझ्या आईचा विचार करणं थांबव. मला हवंय की तू माझ्यासोबत निघून चल. अजून वेळ गेलेली नाही.

लेनॉक्स: (तिच्याकडे न पाहता; दुःखी आणि घाबरलेला) नाडिन, कृपया.अशा पद्धतीने बोलू नकोस. (तो तिच्या समोरून डावीकडे जातो.) आपल्याला हे सगळं पुन्हा पुन्हा बोलावं लागेल का?

नाडिन: (त्याच्या मागे जात) लेनॉक्स, आपण निघून जाऊ या. चल, जाऊ या.

लेनॉक्स: आपण कसं जाऊ? आपल्याकडे पैसे नाहीत.

नाडिन: तू पैसे कमावू शकतोस.

लेनॉक्स: मी पैसे कसे कमावू? माझं काही प्रशिक्षण नाही—कोणतीच पात्रता नाही.

नाडिन: मी आपल्यासाठी दोघांसाठी पुरेसे पैसे कमवू शकते.

लेनॉक्स: (आवाज चढवत) हे अशक्य आहे—निराशाजनक आहे—(त्याचा आवाज कमी होत जातो) निराशाजनक...

नाडिन: (डावीकडे मधोमध येत; कटूतेने) निराशाजनक तर आपलं सध्याचं आयुष्य आहे.

लेनॉक्स: तू काय म्हणतेस ते मला समजत नाही. आई आपल्याशी चांगली आहे. ती आपल्याला हवं ते सर्व देते.

नाडिन: फक्त स्वातंत्र्य सोडून.

लेनॉक्स: तुझ्या लक्षात यायला हवं की ती आता वयस्कर झाली आहे आणि तिची तब्येतही बरी नाही. जेव्हा ती मरेल तेव्हा वडिलांचे पैसे आपल्याला मिळतील.

नाडिन: (हताशपणे) जेव्हा ती मरेल, तेव्हा कदाचित फार उशीर झालेला असेल.

लेनॉक्स: उशीर? कशासाठी?

नाडिन: आनंदासाठी उशीर झालेला असेल. (मनापासून) लेनॉक्स, मी अजूनही तुझ्यावर प्रेम करते. अजून उशीर झालेला नाही. तू माझं म्हणणं ऐकशील का?

लेनॉक्स: मी—मी नाही करू शकत. ते शक्यच नाही.
(नाडिन मागे सरकते. तिचं वागणं पुन्हा तिच्या नेहमीच्या शांत, संयत स्वरूपात परततं.)

नाडिन: समजलं.म्हणजे आता हे माझ्यावर आहे. मला—माझ्या आयुष्याबद्दल — जे करायचं आहे ते मला स्वतःच ठरवावं लागेल.

(नाडिन गच्चीवर जाते.)
(**लेनॉक्स** तिच्यामागे जातो आणि तिच्या मागे उभा राहतो. **लेडी वेस्टहोल्म** आणि **ड्रॅगोमन** उजव्या बाजूने प्रवेश करतात. तो तिला विविध वस्तू विकण्याचा प्रयत्न करतो. लेडी वेस्टहोल्म मध्यभागी खाली येते.)

ड्रॅगोमन: (लेडी वेस्टहोल्मच्या उजवीकडे जात) दुसऱ्या कोणत्याही ड्रॅगोमनकडे अशा वस्तू नाहीत. फार खास—मी विशेष इंग्रज बाईसाठी खास दर लावतो. दुकान मालक माझा चांगला मित्र आहे.मला या वस्तू खूप स्वस्त मिळाल्या.

लेडी वेस्टहोल्म: आता आपल्या दोघांमध्ये एक गोष्ट स्पष्ट करूया, मोहम्मद. (ठामपणे) मी भंगार विकत घेत नाही.

ड्रॅगोमन: (व्यथित होऊन ओरडतो) भंगार? (तो एक जुना गंजलेला खिळा दाखवतो) मला आमच्या गाढवाच्या पायाचा मूळ खिळा मिळाला!

(नाडिन उजव्या टेरेसकडे सरकते. **लेनॉक्स** तिच्या मागे जातो.)

लेडी वेस्टहोल्म: मी म्हणाले भंगार. मला काही खरेदी करायचं असेल, तर मी तुला सांगेन आणि तुला योग्य कमिशन देईन. खरं सांगायचं तर तू पर्यटकांना फार फसवलं आहेस. पण मी पर्यटक नाही, आणि मला गोष्टींचं योग्य मूल्य समजतं.

ड्रॅगोमन: (अचानक खुशामतीच्या हास्यासह) तुम्ही फार हुशार इंग्लिश बाई आहात. स्वस्त भंगार नकोय तुम्हाला. तुम्हाला मजा हवी, बघण्यासारख्या गोष्टी हव्यायत. तुम्हाला "गिल्ली-गिल्ली मॅन" बघायला आवडेल का? कोंबड्या काढतात—(तो तिच्यावर कृती करून दाखवतो) बाहीतून, टोपीतून, बूटातून—सगळीकडून. (तो तिचा स्कर्ट उचलतो.)

लेडी वेस्टहोल्म: (ती अस्वस्थ होत तिच्या हातातील वर्तमानपत्राने त्याला मारते) अजिबात नाही. (ती डावीकडील खुर्चीत बसते आणि वर्तमानपत्र वाचते.)

(ड्रॅगोमन डावीकडे निघून जातो. सारा आणि रेमंड उजव्या बाजूने प्रवेश करतात. रेमंडकडे एक छोटं पार्सल आहे.)

रेमंड: (आत येताना) आज पूर्ण चंद्र आहे. काल रात्री गाडीमधून तो मला दिसला होता.

(नाडिन लेनॉक्सकडे पाठ करून उभी राहते.)

सारा: खरंच स्वर्गासमान अनुभव असेल तो. ती नागमोडी गल्लीतली वाट आणि गेटजवळ गाढवं होती तिथे...

(लेनॉक्स गच्चीच्या मध्यभागी जातो.)

रेमंड: (काळजी न करता) हाय, लेन.(साराकडे) हा माझा भाऊ लेनॉक्स. (तो लिफ्टकडे जातो.)

सारा: (लेनॉक्सकडे फारसं न पाहता) नमस्कार.(ती रेमंडच्या मागे लिफ्टकडे जाते.)

(इटालियन मुलगी उठते आणि गच्चीच्या उजव्या बाजूने बाहेर जाते.)

सारा: आपण त्या मशिदीजवळच्या अंगणात जाऊ शकतो का, की ते रात्री बंद असतं?

(रेमंड लिफ्टचं बटन दाबतो.)

रेमंड: सहज कळेल आपल्याला.

सारा: मला माझा कॅमेरा घ्यायचा आहे — तुला वाटतं अजून पुरेसा प्रकाश आहे का?

(लिफ्ट खाली येते आणि दार उघडतं. मिसेस बॉयंटन लिफ्टमधून काठीचा आधार घेत आत येते. रेमंड जणू गोठल्यासारखा उभा राहतो. सारा थोडी चपापते.)

रेमंड: मी—मी... (तो थांबतो.)

सारा: (ठामपणे आणि जोरात) माझी तुमच्या आईशी ओळख करून द्यायची नाही का?

मिसेस बॉयंटन: कुठे गेला होतास, रेमंड?

रेमंड: मी... बाहेर गेलो होतो...

सारा: रेमंड, ओळख करून देणार नाहीस?

रेमंड: ही मिस किंग आहे, आई.

सारा: नमस्कार.

मिसेस बॉयंटन: नमस्कार. तुला लिफ्ट हवी होती का? (ती बाजूला होते.)

(सारा एकदा रेमंडकडे पाहते — त्याला मिसेस बॉयंटनच्या उद्धटपणाचा राग येतोय का हे पाहण्यासाठी — आणि मग हळूहळू लिफ्टकडे जाते. रेमंड मिसेस बॉयंटनकडे बघतच राहतो. दार बंद होतं आणि लिफ्ट वर जाते.)

(ती टेबलाच्या वरच्या बाजूच्या खुर्चीत बसते.)

मिसेस बॉयंटन: ही मुलगी कोण आहे, रे?

रेमंड: मी—मी सांगितलं होतं. सारा किंग.

मिसेस बॉयंटन: ओह हो, तीच मुलगी—काल रात्री गाडीमध्ये तू जिच्याशी बोलत होतास. (ती बसते.)

(रेमंड मिसेस बॉयंटनच्या डावीकडे जातो. हिग्ज डावीकडील गच्चीवरून प्रवेश करतो आणि टेबलाच्या उजव्या बाजूच्या सावलीत बसतो.)

मिसेस बॉयंटन: तू तिला पुन्हा भेटायचं ठरवलं आहेस का?
(रेमंड एका कैद्यासारखा उभा असतो आणि यंत्रासारखा बोलतो.)

रेमंड: हो, आम्ही जेवणानंतर एकत्र बाहेर जायचं ठरवलं होतं.

मिसेस बॉयंटन: (त्याच्याकडे नजर ठेवत) मला वाटतं ती आपल्या वळणाची नाही. आपण आपल्यापुरतं राहूया. तेच चांगलं. (ती थांबते) तुला समजतंय ना, रे?
(नाडिन वळते, थोडी पुढे येते आणि पाहते. लेनॉक्स पूर्ण शून्यात हरवतो.)

रेमंड: (यंत्रवत) हो.

मिसेस बॉयंटन: (आदेश देत) म्हणजे तू आज संध्याकाळी तिची भेट घेणार नाहीस.

रेमंड: नाही—नाही...

मिसेस बॉयंटन: म्हणजे हे नक्की ठरलं, बरोबर?

रेमंड: हो.

मिसेस बॉयंटन: त्या मुलीशी तुझं आता काहीही घेणं-देणं राहणार नाही.

रेमंड: नाही.

(लिफ्ट खाली येते दार उघडते व सारा बाहेर येऊन रेमंडकडे जाते.)

सारा: मी माझं पार्सल विसरले. अरे, ते तर तुझ्याच हातात आहे.

रेमंड खाली पार्सलकडे बघतो आणि साराकडे न बघता ते तिच्याकडे देतो...)

(ती वळते आणि निघते. आनंदाने) पुन्हा भेटू या.

मिसेस बॉयंटन: रेमंड, मिस किंगला नीट समजावून सांग.

(**सारा** थांबते आणि वळते.)

रेमंड (मुट्ठी आवळून; ताठपणे): मला खूप वाईट वाटतं, मिस किंग. मी आज संध्याकाळी बाहेर येऊ शकणार नाही.

(**सारा** मिसेस बॉयंटनकडे एक चटकन नजर टाकते.)

सारा (उग्रपणे): का नाही?

(**रेमंड** बोलायला तोंड उघडतो, पण मग फक्त डोकं हलवतो.)

मिसेस बॉयंटन: माझा मुलगा आपल्या कुटुंबासोबत राहणं पसंत करतो.

सारा: तुझा मुलगा स्वतः बोलू शकत नाही का?

मिसेस बॉयंटन: सांग बेटा.

रेमंड: मी... मी माझ्या कुटुंबासोबतच राहणं पसंत करतो.

सारा (रागाने): खरंच? किती निष्ठा! (रेमंडकडे उपेक्षेने बघते आणि टेबलच्या खालून जात **लेडी वेस्टहोल्म**कडे जाते.) पेत्राला तुमच्या ग्रुपसोबत यायचं सुचवल्याबद्दल धन्यवाद, **लेडी वेस्टहोल्म**. मला यायला नक्की आवडेल.

लेडी वेस्टहोल्म: छानच.

(**मिसेस बॉयंटन**आपलं डोकं वळवते आणि **लेडी वेस्टहोल्म** व **सारा**कडे बघते. तिच्या चेहऱ्यावर काहीच भावना नाहीत.)

लेडी वेस्टहोल्म: तर मग मंगळवारी, दहा वाजता. मिस किंग, तुम्ही आमच्यात सहभागी होत आहात, याचा आनंद आहे.

(**सारा** पटकन लिफ्टकडे जाते आणि निघून जाते. दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्ट वर जाते.**लेडी वेस्टहोल्म** उठते आणि **सारा**च्या मागोमाग जाते, पण ती पोचायच्या आधीच दरवाजा बंद होतो. ती रागाने बेल वाजवते.**मिसेस बॉयंटन** निरीक्षण करत राहते.**हिग्स** उठतो आणि डेस्ककडे जातो.)

लेनॉक्स (डावीकडून मध्यभागी येतो): आई, तुला आता वर जायचं आहे का?

मिसेस बॉयंटन: काय?

लेनॉक्स: वर जायचं आहे का तुला?

मिसेस बॉयंटन: आत्ताच नाही. तू आणि रे वर जा. मला माझा चष्मा हवा आहे. तुम्ही दोघं जा.मी आणि नाडिन नंतर येतो.

(**लेनॉक्स** आणि **रेमंड** लिफ्टकडे जातात. लिफ्ट खाली येते, दरवाजा उघडतो.**लेडी वेस्टहोल्म**, **लेनॉक्स**, आणि **रेमंड** लिफ्टमध्ये शिरतात. दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्ट वर जाते.**मिसेस बॉयंटन** मनातल्या मनात स्मित करते आणि मग **नाडिन**कडे बघते.)

हिग्स (कारकुनाकडे): अरे! लेडी कुठल्या मजल्यावर जातायत?

कारकून: दुसऱ्या मजल्यावर, सर.

हिग्स: ओह! आणि अजून एक गोष्ट. मी सुद्धा पेत्राच्या ट्रीपला जातोय. गाडीत जागा आहे का?

क्लार्क: हो, सर. तुमच्यासाठी सीट आरक्षित आहे.

हिग्स: ओह! आणि लेडी येणार आहेत?

क्लार्क: हो, सर.

हिग्स: ओह! पण लक्षात ठेवा, मी गाडीच्या टपावर बसणार नाही.

(**हिग्स** वर उजवीकडे निघून जातो.)

मिसेस बॉयंटन: नाडिन.

नाडिन (मिसेस बॉयंटनच्या उजवीकडे येते): हो, आई?

मिसेस बॉयंटन: माझा चष्मा.

(लिफ्ट खाली येते आणि दरवाजा उघडतो.**कोप** लिफ्टमधून बाहेर येतो आणि डेस्ककडे जातो.)

नाडिन (चष्मा पुढे करत): तो टेबलावर होता.

मिसेस बॉयंटन: मला देऊ नकोस. तो वर घेऊन जा. आणि जिनीसाठी गरम दूध पाहशील का?

नाडिन: तिला गरम दूध आवडत नाही.

मिसेस बॉयंटन: तिच्यासाठी ते चांगलं आहे. जा बाळा. मी तुझ्या मित्राबरोबर,**मिस्टर कोप**बरोबर थोडं बोलते.

(**नाडिन** लिफ्टमध्ये जाते. दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्टवर जाते.)

कोप (डावीकडे मध्यभागी येत): आनंद झाला, मिसेस बॉयंटन.

मिसेस बॉयंटन: ती माझ्यासाठी खूप चांगली मुलगी आहे—खरंच एखाद्या सख्ख्या मुलीसारखी. **नाडिन** नसती तर आमचं काय झालं असतं कुणास ठाऊक.

कोप: हो, खरंच. तुम्ही तिच्यावर किती विश्वास ठेवता हे मला पूर्णपणे समजतं.

(**कारकून** डावीकडे वर निघून जातो.)

मिसेस बॉयंटन: आमचं कुटुंब एकमेकांशी खूपच जोडलेलं आहे.

कोप: मला माहीत आहे—माहीत आहे…

मिसेस बॉयंटन (त्याच्याकडे तीव्र नजर टाकत): काय आहे मनात?

कोप: का—काही नाही.

मिसेस बॉयंटन: सांगायला हरकत नाही.

कोप: बरं—कदाचित तुम्हाला वाटेल की मी खूप बिनधास्त बोलतोय…

मिसेस बॉयंटन: मला स्पष्टपणा आवडतो.

कोप: बरं, तर मग स्पष्ट सांगतो—माझ्या मनात आलं की… अं… मला चुकीचं समजू नका—माझा अर्थ इतकाच की—म्हणजे—कधी कधी माणसांना बाहेरील जगापासून खूपच वाचवतो आपण.

मिसेस बॉयंटन: म्हणजे—(हसते) मी माझ्या मुलांवर खूप प्रेम करते?

कोप: असं म्हणू या—तुम्ही त्यांच्याबद्दल खूपच काळजी करता. त्यांना… त्यांना कधीतरी स्वतःच्या पायांवर उभं राहायला लागणारच ना. (तो टेबलाच्या डावीकडील खुर्चीत बसतो.)

मिसेस बॉयंटन: तुम्ही कदाचित अगदी बरोबर आहात. म्हणूनच, तुम्हाला सांगते…

मिसेस बॉयंटन: म्हणूनच मी त्यांना परदेशात घेऊन आले. मला ते गावगाड्यातच रमलेले राहावेत असं वाटत नव्हतं. म्हणतात ना, प्रवास मनाला व्यापक करतो.

कोप: होय, अगदी बरोबर.

मिसेस बॉयंटन: फारच कंटाळवाणं होतं. (जुन्या आठवणींत हरवून) दिवसाचे दिवस — कशात काही रसच नसायचा. हो, खरंच कंटाळा यायचा. (हसते) पण इथे कंटाळा येत नाही.

कोप: हो, जेरुसलेम म्हणजे खूपच रोचक ठिकाण आहे.

मिसेस बॉयंटन: आणि तुम्ही पेत्राबद्दल जे बोललात त्याचा मी विचार करत होते.

कोप: खरंच?

मिसेस बॉयंटन: मला वाटतं—मुलांनी पेत्रा पाहायलाच हवं.

कोप (उठत): अरे वा, छानच. मग तुम्ही माझ्या सूचनेप्रमाणे गटात विभागणी कराल. अर्थातच, कोणी तरी तुमची काळजी घेण्यासाठी थांबायला हवं.

मिसेस बॉयंटन: नाही, मीही पेत्राला जाणार आहे.

कोप: पण खरंच, मिसेस बॉयंटन, मला वाटतं तुम्हाला त्या प्रवासाच्या अडचणी लक्षात आलेल्या नाहीत. ते ठिकाण मुख्य रस्त्यांपासून फार दूर आहे. गाडीने दोन दिवसांची लांब रपेट आणि शेवटचा टप्पा घोड्यावर किंवा खेचरावर.

मिसेस बॉयंटन: मी एक म्हातारी स्त्री आहे आणि मला अनेक शारीरिक त्रास आहेत, पण त्यांना मी माझ्या—(थोडा विराम घेते) आनंदाच्या आड येऊ देत नाही. हे सगळं पैशाच्या जोरावर जमवता येतं. शेवटचा टप्पा पालखीने किंवा भल्या मोठ्या झोळीत करता येतो.

कोप: अगदी धर्मग्रंथात वर्णन केल्यासारखं वाटतं.

मिसेस बॉयंटन: हो—अगदी तसंच.

कोप: पण खरंच, मला वाटतं तुम्ही हे करणं योग्य नाही. तुमचं आरोग्य तितकंसं चांगलं नाही… तुमचं हृदय…

मिसेस बॉयंटन: मी माझं हृदय विचारात घेत नाही जेव्हा इतरांसाठी एखाद्या आनंददायक सहलीचं नियोजन करत असते. सतत स्वतःबद्दल विचार करणं चांगली गोष्ट नाही. माणसाने इतरांचा विचार केला पाहिजे. तर मग हे नक्की झालं का?

कोप: खरंच, मिसेस बॉयंटन, मी तुमचं कौतुक करतो. तुम्ही खूप निःस्वार्थी आहात. नेहमी मुलांचाच विचार करत असता.

मिसेस बॉयंटन: मी तिथे नसते तर त्यांच्यासाठी ती सहल तशी राहिली नसती.तुम्ही आमच्यासोबत याल ना?

कोप: हो नक्की, मला खूप आनंद होईल.

मिसेस बॉयंटन: त्यामुळे नाडिनला खूप आनंद होईल, यात मला खात्री आहे. तुम्हाला नाडिन खूप प्रिय आहे, नाही का?

कोप (थोडासा मागे जात; गोंधळून): बरं… मी…

मिसेस बॉयंटन: तुम्ही सगळी व्यवस्था कराल ना?

कोप (उजवीकडे वर जात): नक्कीच. मी आत्ताच चौकशी करून येतो.

(**कोप**उजवीकडे निघून जातो.**मिसेस बॉयंटन**एकटी राहते. क्षणभरातच ती हसू लागते—एक शांत, पोटात खदखदणाऱ्या हास्यासारखं, जणू तिचं शरीर जेलीसारखं हलायला लागतं. तिचा चेहरा दुष्ट आनंदाने भरलेला असतो—**पडदा पडतो.**)

दृष्य दुसरे

दृष्य: पेत्रातील प्रवाशांची छावणी. एक आठवड्यानंतरचा दुपारचा वेळ.

आजूबाजूला भव्य लालसर खडक उभे असून रंगमंचाला जणू प्रेक्षागृहाचा आभास मिळतो. उजवीकडे वरच्या स्तरावर खडकांमध्ये लपलेला एक मार्ग आहे जो एका गुहेकडे जातो. उजवीकडील मध्यभागी एक वाट आहे जी झोपायच्या तंबूंच्या जागांना जोडते. डावीकडे खडकांची उतरती वाट छावणीतून बाहेर नेते. डावीकडे खाली मोठ्या जेवणाच्या तंबूचे प्रवेशद्वार आहे.

रचना: डावीकडे मध्यभागी एक छावणीतील टेबल व तीन खुर्च्या. डावीकडे खाली एका चहाच्या पेटाऱ्यापाठी एक आरामखुर्ची. उजवीकडे खाली एक डेकचेअर. गुहेसमोर, उजवीकडील खडकावर छावणीतील दोन स्टूल्स ठेवलेली आहेत.

पडदा उघडतो तेव्हा: रेमंडउजवीकडील डेकचेअरमध्ये विचारात गढलेला, बसलेला असतो.**मिसेस बॉयंटन** गुहेबाहेर स्टूलावर बसलेली असते, तिची काठी शेजारी असते, ती काहीतरी वाचत असते. ती जणू एखाद्या मूर्तीप्रमाणे दिसते.**ड्रॅगोमन** मध्यभागी उभा असतो, चेहऱ्यावर सौम्य हसू.**लेडी वेस्टहोल्म**, **मिस प्राईस**, आणि **जेरार्ड** डावीकडील तंबूतून प्रवेश करतात.

लेडी वेस्टहोल्मटेबलावरून बायडेकर [प्रवास मार्गदर्शक]नावाचं पुस्तक उचलते आणि उजवीकडे मधोमध येते.**मिस प्राईस** डावीकडील मध्यभागी थांबते.**जेरार्ड** डावीकडे खाली येतो.

ड्रॅगोमन: तुमचं जेवण छान झालं ना? सकाळच्या मोठ्या मोहिमेनंतर विश्रांती घेतली का?

मिस प्राईस: हो, धन्यवाद. सगळं खूपच छान होतं.

ड्रॅगोमन: मी तुम्हाला बाबाटेश वास्तुशास्त्राबद्दल सांगितलं. मी तुम्हाला प्राचीनइतिहास सांगितला. पेत्रा हे खूपच रोचक ठिकाण आहे. मी तुम्हाला तिथलं एक उंच स्थळ दाखवलं—बलिदानाचं स्थान.

लेडी वेस्टहोल्म: पुन्हा सगळं ऐकण्याची गरज नाही. काही मुद्द्यांवर तुम्ही चुकलाआहात. मी आत्ताच बायडेकर [प्रवास मार्गदर्शक] मध्ये तपासलं.

ड्रॅगोमन: नाही, नाही, मॅडम. तुम्ही जे वाचता त्यावर विश्वास ठेवू नका. अयिसावर विश्वास ठेवा.अयिसा शिकलेला आहे—मी ख्रिश्चन मिशनमध्ये शिक्षण घेतलेलंआहे. खरं बोलायला शिकलो आहे. मी जे काही सांगतो ते सत्य आहे—बायबलसारखंच सत्य.

(**सारा** तंबूतून येते, **रेमंड**ला पाहते आणि लगेचच वळते व पुन्हा तंबूत शिरते.)

लेडी वेस्टहोल्म: तुम्ही मिशनमध्ये शिकला आहात?

ड्रॅगोमन: हो मॅडम, अमेरिकन मिशनमध्ये.

लेडी वेस्टहोल्म: ओह, अमेरिकन!

ड्रॅगोमन: मी कविता शिकलो—खूप सुंदर. (अत्यंत विचित्र उच्चारात आणि लयबद्धतेने): "हेल-टु-द-ब्लायस्प्रूट बर्टोनेव्हरवॉर्ट."

जेरार्ड: माफ करा, काय?

ड्रॅगोमन (पुन्हा म्हणतो): "हेल टु-द-ब्लायस्प्रूट बर्टोनेव्हरवॉर्ट." (तो आनंदाने हसतो.)

मिस प्राईस (क्षणभर थांबते): मला वाटतं ही शेलीची "स्कायलार्क.

ड्रॅगोमन (आनंदाने): अगदी बरोबर, मॅडम. पर्सी बिश शेली. मला विल्यम वर्ड्सवर्थ पण माहीत आहे. "आय वंडर लोन्ली ॲझक्लाऊट..."

जेरार्ड: *Assez, assez* (बस, पुरे!)

ड्रॅगोमन: मी संस्कृती आणि उच्च शिक्षणानं भरलेला आहे.

जेरार्ड: सभ्यतेचं उत्तरदायित्व मोठं आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: महोमद, गोष्ट फक्त पाठांतराची नसते—जे शिकतोस, ते आत्मसात करायला हवं.

ड्रॅगोमन: तुम्ही मला महोमद म्हणू नका, मॅडम. तो मुस्लिम नाव आहे. तुम्हाला अयिस्सा" नको असेल, तर मला "अब्राहम" म्हणा. फादर अब्राहमसारखं माझं हृदय पवित्र आहे—खूप स्वच्छ. (तो आपली शर्टातून छाती दाखवतो) रोज स्वच्छ कपडे घालतो.

जेरार्ड (लेडी वेस्टहोल्मकडे): अब्राहमचे कपडे एवढे स्वच्छ नसायचे, बहुतेक!

ड्रॅगोमन (मिस प्राईसजवळ जातो व छाती दाखवतो): अब्राहमच्या छातीसारखं सर्व स्वच्छ आहे.

मिस प्राईस (गोंधळून): ओ, हो, हो, नक्कीच, खूप छान.

ड्रॅगोमन: तुम्हाला दुपारी काय करायचं आहे? अजून एक मोहिम, की विश्रांती? बहुतेक बायकांना व सज्जनांना मोठ्या मोहिमेनंतरच्या दिवशी विश्रांती हवी असते.

मिस प्राईस: हो, थोडं थकवणारं नक्कीच होतं. एवढी तीव्र चढण! पण कदाचित... (ती शंका घेऊन लेडी वेस्टहोल्मकडे पाहते)

लेडी वेस्टहोल्म: मला थकवा काही जाणवत नाही. पण अजून एक मोहिम... नको वाटतं. नंतर थोडं फिरायला जाऊ या कदाचित.

ड्रॅगोमन: तुम्ही चहा झाल्यावर छान फेरी माराल? मी तुम्हाला कुमारी नेच्याचे झाड दाखवतो.

लेडी वेस्टहोल्म: नंतर.आम्ही कळवू.

ड्रॅगोमन: फारच बरं. (तो उजवीकडे वर जातो) तुम्हाला अब्राहम हवा असेल, तर फक्त "अब्राहम" म्हणायचं. मी येतो.

(**ड्रॅगोमन** उजवीकडे वर निघून जातो.)

मिस प्राईस: तो खरंच खूप मदत करायला तयार असतो.

लेडी वेस्टहोल्म: पण खूप बोलतो.

मिस प्राईस: मला वाटतं मी थोडा वेळ आडवी होईन. ऊन खूप आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: मी माझ्या तंबूमध्ये जाते, पण मी झोपणार नाही. पत्रं लिहिणार आहे.

(ती उजवीकडे सरकते.)

मिस प्राईस (उजवीकडे जात): तुमच्यात किती उर्जा आहे, प्रिय लेडी वेस्टहोल्म!

लेडी वेस्टहोल्म: सगळा सरावाचा प्रश्न आहे.

(**लेडी वेस्टहोल्म** व **मिस प्राईस** उजवीकडे निघून जातात.**जेरार्ड रेमंड**कडे जातो.)

जेरार्ड: तुम्ही खूप गंभीरपणे काहीतरी विचार करत होतात.

रेमंड: मी इथल्या प्रवासाबद्दल विचार करत होतो—जणू नरकाच्या चित्रात प्रवेश केल्यासारखं वाटलं. त्या अरुंद दऱ्यांमधून जाताना मी मनात सतत म्हणत होतो, "मृत्यूच्या दरीत खाली जातोय…" (तो थांबतो) "मृत्यूची दरी…"

जेरार्ड: तुम्हाला असं वाटलं? पण प्रवासाच्या शेवटी तुम्हाला मृत्यू सापडला नाही.

रेमंड (पुन्हा स्वाभाविक होतो): नाही—एक सुखद छावणी, हवा तसा तंबू किंवा गुहा, आणि एक अप्रतिम जेवण.

जेरार्ड: आणि स्वागत करणारे सौम्य चेहरे.

रेमंड: हो, मला—मला आठवतं, मी तुम्हाला *किंग सोलोमन*मध्ये पाहिलं होतं, आणि कोपने तुमच्याबद्दल सांगितलं होतं.

जेरार्ड: मी खरंतर मिस किंगबद्दल बोलत होतो. ती तर तुम्हाला आधीपासून माहीत होती, बरोबर?

रेमंड (अस्वस्थ): हो—हो, बहुतेक. मला वाटतं तिनं आज सकाळच्या मोहिमेला यायला हवं होतं. ती—ती अचानक मागे सरकली.

जेरार्ड (मध्यभागी येत): तरुण मुली आपलं मत बदलतात. पण तिनं खूप काही गमावलं—निसर्गदृष्य, इतिहास…

(**सारा** तंबूतून प्रवेश करते. तिच्याकडे एक छोटी धातूची केस आहे, ज्यात कातडीखाली इंजेक्शन द्यायची सुई आहे.**रेमंड** उठतो आणि उजवीकडे मध्यभागी येतो.)

सारा: डॉक्टर जेरार्ड— (ती थांबते, कारण **रेमंड** जवळ येतो)

जेरार्ड: हो?

सारा (रेमंडकडे न पाहता; थोडक्यात): गाईडपैकी एकाला जोरदार मलेरिया झालाय. तुमच्याकडे कुठलं क्विनिन आहे का? मी मूर्खपणानं माझं जेरुसलेममध्येच विसरले आहे. माझ्याकडे सुई आहे—(ती केस दाखवते) जर शिरेमधून द्यायचं असेल तर.

जेरार्ड: माझ्याकडे औषधांची एक छोटी केस आहे. मी ती घेऊन येतो.

(**जेरार्ड**घाईनं उजवीकडे निघून जातो.**सारा** टेबलावर केस ठेवते.**रेमंड** खूपच गोंधळलेला, अस्वस्थ आहे.)

रेमंड: सारा.(तो थांबतो)

(**सारा** त्याची दखल घेत नाही.)

(तो टेबलाच्या उजवीकडे जातो): तुला माझा तिरस्कार वाटतो, नाही का? मलाही काही आश्चर्य वाटत नाही. मलाही स्वतःचा तिरस्कार वाटतो.

सारा: खरंच मला कळत नाही तू काय बोलतो आहेस.

रेमंड: इथे येऊन तुला पाहणं म्हणजे स्वप्नासारखं होतं. सुरुवातीला मला वाटलं तू एखादी भूत आहेस—कारण मी सतत तुझाच विचार करत होतो. (तो तिच्या उजवीकडे जातो) मी तुझ्यावर प्रेम करतो. मला हे तुला सांगायचं आहे. तो मी नव्हतो—खरा मी—जो त्या दिवशी*किंग सोलोमन*मध्ये इतकं वाईट वागलो. मी अजूनही स्वतःवर नियंत्रण ठेवू शकत नाही. (तो घाबरलेला, तिचा हात घट्ट पकडतो आणि पुन्हा सोडतो) माझं मनोबल खूपच अशक्त आहे. मी त्यावर विसंबू शकत नाही. ती काही सांगते, तर मला ते करावंच लागतं—माझ्याकडे पर्यायच राहत नाही. मला माहीत आहे तू हे कधीच समजून घेणार नाहीस. मला हवी आहे ती गोष्ट म्हणजे—धैर्य. आणि ते माझ्याकडे नाही…

(औषधांची केस घेऊन**, जेरार्ड** उजवीकडून प्रवेश करतो. तो थोडा वेळ थांबतो आणि **सारा व रेमंडकडे** पाहतो. **रेमंड** पटकन **सारापासून** दूर जातो, टेबल ओलांडतो आणि उजवीकडे निघून जातो.)

जेरार्ड (टेबलकडे जात): माझ्या येण्याने काहीतरी खंडित झालं असावं अशी भीती मला आहे. (तो आपली केस टेबलावर ठेवतो आणि उघडतो.)

सारा (नेहमीसारखी वागण्याचा प्रयत्न करत): काही महत्त्वाचं नव्हतं.

जेरार्ड: तू त्या तरुणावर थोडीशी कठोर होत नाहीस का?

सारा: मी असा पुरुष सहन करू शकत नाही जो अजूनही आईच्या पदराला बांधलेला असतो.

जेरार्ड: ओह ला ला, म्हणजे तीच खरी अडचण आहे. (तो आपल्या केसमधून क्विनिन काढतो आणि कातडीखाली द्यायच्या इंजेक्शनची सुई भरतो.) म्हणजे शेवटी तू ही एक इंग्लिश मिसच आहेस. आणि तू स्वत: ला उदयोन्मुख मानसशास्त्रज्ञ म्हणवतेस? तू एक मानसशास्त्रीय समस्या समोर असताना ओळखू शकत नाहीस?

सारा: तू त्या म्हाताऱ्या बाईबद्दल बोलतो आहेस का? (ती मिसेस बॉयंटनकडे वर पाहते.) ती एखाद्या अश्लील बुद्धासारखी आहे—सर्वांवर लक्ष ठेवून बसलेली. उबग येतो! ते सगळे तिच्यावर प्रेम कसं करू शकतात, हेच मला समजत नाही. खूपच अस्वस्थ करणारा प्रकार आहे. (ती टेबलच्या डाव्या बाजूस बसते.)

सारा: लेडी वेस्टहोल्म आणि मिस प्राईसबरोबर प्रवास करणं माझ्या डोक्यात जातं.

जेरार्ड: तू चुकतेस. त्यांचे तिच्यावर प्रेम नाही. आणि ती—ती त्यांच्यावर प्रेम करत नाही. तू इथे आल्यानंतर स्वतःसारखी वागलेली नाहीस, नाहीतर तू खूप गोष्टी लक्षात घेतल्या असत्यास.

जेरार्ड (टेबलच्या उजवीकडे जात): अर्थात. लेडी वेस्टहोल्म तिच्या आयुष्यासाठी योग्य आहे आणि ती ते जीवन खूप मजेने जगते. मिस प्राईस विदेशात फिरण्याचं स्वप्न पूर्ण करत आहे. त्यांना जे हवं होतं ते मिळालं आहे, पण तुला मात्र नाही.

सारा: मला काय हवं आहे?

जेरार्ड: तो तरुण, जो आत्ताच इथून गेला.

सारा: खरंच, डॉक्टर जेरार्ड, असं काही नाही.

जेरार्ड: इंग्लिश मिस.

सारा: मी इंग्लिश मिस नाही. (ती उठते आणि डावीकडे जाते.)

जेरार्ड: पण तू तशीच आहेस. (तो तिच्या उजवीकडे येतो.) तू लैंगिक समस्यांबद्दल शास्त्रशुद्ध बोलशील—पण जेव्हा रक्त-मांसाचा एक तरुण तुझ्यासमोर उभा असतो, तेव्हा तू विरोध करतेस आणि लाजतेस—बरोबर तुझ्या पणजीसारखी! पण चल, आपण सहकारी आहोत, नाही का? मान्य आहे, त्या तरुणावर त्याच्या आईचा पूर्ण प्रभाव आहे—तिचं त्याच्यावर जे नियंत्रण आहे ते मला तरी फार अस्वस्थ करणारे वाटते. आपण त्याला वाचवणार आहोत का नाही?

सारा: आपण वाचवू शकतो का?

जेरार्ड (क्षणभर तिचे हात हातात घेत): कदाचित तू वाचवू शकशील. आता—तो कुठे आहे?

सारा: तंबूमधून पुढे. मी तुला दाखवते.

(**सारा आणि जेरार्ड** तंबूच्या दिशेने निघून जातात**. नाडिन** डावीकडून उतारावरून येते. ती खूप थकलेली वाटते. ती टेबलाजवळ येते आणि उघडलेली केस पाहते. एक **अरब मुलगा** उजवीकडून ट्रे घेऊन येतो.)

मुलगा (टेबलकडे जात): नमस्कार, बाईसाहेब.

नाडिन: हॅलो, अब्दुल्ला.

(**अरब मुलगा** टेबलावरील वापरलेली भांडी गोळा करतो, टेबल ओलांडतो आणि उजवीकडे निघून जातो. जेरार्डच्या जिज्ञासेने पण अर्धवट ध्यानात असलेल्या अवस्थेत, कोप डावीकडून केसमधील बाटल्या परत ठेवतो **व** उतारावरून वेगाने येतो. **नाडिन** दचकते आणि टेबलापासून दूर जाते.)

कोप: म्हणजे तू इथे आहेस. (तो उजवीकडील मध्यभागी जातो.) तू माझ्यापासून सतत दूर जात होतीस, **नाडिन**.

नाडिन: तुला असं का वाटतं?

कोप: **नाडिन**, हे असंच चालू राहू शकत नाही. मला तुझ्याशी बोलायलाच पाहिजे.

नाडिन. (त्याच्याकडे जाते): ओ, प्लीज, जेफ, प्लीज.

कोप (तिला स्वतःकडे वळवत): ऐक. मी तुझ्यावर खूप काळापासून प्रेम करतो. तुलाही हे माहिती आहे. मला तुझ्या आयुष्यात थोडं सुख द्यायचं आहे.

नाडिन: कदाचित कोणीही खरा सुखी नसतो.

कोप: असं काही नाही, बरका, आणि तुलाही माहिती आहे. तू लेनॉक्ससाठी एक निःस्वार्थ पत्नी राहीली आहेस—अशक्य आयुष्य झेललं आहेस आणि कधीही तक्रार केली नाहीस. पण आता वेळ आली आहे की तुला स्वतःबद्दल विचार करायला हवा. मला तुझ्याकडून प्रेमाची अपेक्षा नाही—पण तू मला थोडी तरी आवडतेस, नाही का?

नाडिन: मला तू खूप आवडतोस.

कोप: तू लेनॉक्ससोबत राहून त्याचं काही भलं करत नाही आहेस. घटस्फोट घे आणि माझ्याशी लग्न कर.

(**सारा** तंबूतून प्रवेश करते.)

(**तो उजवीकडे जातो**) जेव्हा ऊन थोडं कमी होईल, तेव्हा आपण थोडं फिरायला जाऊया—

नाडिन: हो.

(**कोप** उजवीकडे निघून जातो**. सारा नाडीनकडे** पाहते आणि टेबलाच्या डावीकडे बसते.)

नाडिन: मिस किंग.

सारा: हो?

नाडिन: मी तुम्हाला काही सांगू का?

सारा: हो, नक्कीच.

नाडिन(टेबलच्या उजवीकडे येत): मी आत्ताच तुम्हाला माझ्या दिराशी बोलताना पाहीलं.

सारा: खरंच?

नाडिन: कृपया शक्य असेल तर त्याला मदत करा.

सारा: तुला असं का वाटतं की मी त्याला मदत करू शकते?

नाडिन: जर तुम्ही करू शकत नाही, तर कोणीही करू शकणार नाही.

सारा: जर तो इच्छित असेल तर, तो स्वतःलाच मदत करू शकतो.

नाडिन: इथेच तू चुकतेस. आम्ही खूप विचित्र कुटुंब आहोत. तो काही करू शकत नाही…

सारा: तुम्ही सगळी फारच निष्ठावान कुटुंब आहात—मला माहिती आहे. तुमच्या सासूबाईंनीच मला सांगितलं.

नाडिन: नाही, आम्ही तसे नाही. तेच शेवटचं विशेषण आहे जे आमच्या-बाबत वापरू नये.
(सारा आश्चर्याने **नाडिन**कडे पाहते.)

नाडिन: (सारा आश्चर्याने (**नाडिन** साराच्या जवळ येते आणि आवाज कमी करते.)

तुला माहीत आहे का, ती (ती मिसेस बॉयंटनकडे इशारा करते) माझ्या सासऱ्यांनी तिच्याशी लग्न करण्याआधी कोण होती?

सारा: कोण होती?

नाडिन: ती तुरुंगात वॉर्डन होती. (थोडा वेळ थांबते.) माझे सासरे तुरुंगाचे अधीक्षक होते. ते तीन लहान मुले असलेले विधुर होते—सर्वांत धाकटी जिनी फक्त सहा महिन्यांची होती.

सारा (मिसेस बॉयंटनकडे पाहत): हो—मी तिला वॉर्डनच्या रूपात सहज कल्पना करू शकते.

नाडीन: ती अजूनही वॉर्डनच आहे—लेनॉक्स, रेमंड आणि जिनी हे तिचे कैदी आहेत. त्यांनी कधीच तुरुंगाच्या बाहेरचं आयुष्य काय असतं हे पाहीलंच नाही.

सारा: आता सुद्धा नाही? इथे, परदेशात?

नाडीन: इथेही नाही. ती तुरुंगाच्या भिंती स्वतःबरोबर घेऊन आलेली आहे. तिनं त्यांना कधीही मैत्री करू दिली नाही, बाहेरचं जग पाहू दिलं नाही, स्वतःच्या इच्छा, विचार किंवा आवडी ठेवू दिल्या नाहीत. हे सगळं तिनं काळजी आणि प्रेमाच्या नावाखाली केलं—पण त्यामागं खरं प्रेम नव्हतं.

सारा: मग त्यामागं काय आहे?

नाडीन: काहीतरी जे मला घाबरवतं—काहीतरी क्रूर—अशा प्रकारचं की जे स्वतःच्या सत्तेवर आनंद घेतं, गर्वाने फुगून राहतं…

(**मिसेस बॉयंटन** हलते, आपलं पुस्तक खाली ठेवते आणि पुढे वाकून पाहते.)

मिसेस बॉयंटन (हाक मारत): **नाडिन,**तू येऊन मला मदत कर.

नाडिन (साराकडे तातडीने): जेव्हा मी लेनॉक्सशी लग्न केलं, तेव्हा मला काहीच कळलं नव्हतं—सगळं खूप उशीरा समजलं. मला वाटतं आता त्याला मदत होऊ शकणार नाही. पण रेमंडबाबत वेगळं आहे. तुला काहीतरी करता येईल.

मिसेस बॉयंटन (पुन्हा): **नाडिन**!

नाडिन: येते, आई. (ती वर डोंगरावर जाऊन मिसेस बॉयंटनकडे जाते.(**अरब मुलगा** मंडपातून प्रवेश करतो.)

मुलगा (साराकडे): सेलुन खूप आजारी आहे. तुम्ही याल का, मिस डॉक्टर?

सारा (उठून): हो, नक्की.

रेमंड (केसकडे पाहत): डॉक्टर जेरार्डचं आहे हे. (तो बाटली हातात धरून टेबलापासून दोन पावलं पुढे जातो.)

(**मिसेस बॉयंटन आणि नाडीन** मधोमध येतात.)

मिसेस बॉयंटन: मी इथे थोडा वेळ बसते.

(**रेमंड** घाबरतो, बाटली खाली टाकतो आणि वळतो**.**)

(ती टेबलाच्या उजवीकडील खुर्चीकडे इशारा करते.) इथे.

नाडिन: तुला उन्हात खूप गरम होणार नाही का?

मिसेस बॉयंटन: मला ऊन चालतं. वर त्या खडकांमध्ये प्रकाश परावर्तनामुळे जास्त गरम होतं.

इथं छान आहे.(ती टेबलाच्या उजवीकडील खुर्चीवर बसते. रेमंडकडे) मी तुला त्या मुलीशी बोलताना पाहिलं, बाळा.

रेमंड (भीतीने): मी—... (थोडा प्रयत्न करत) हो, मी तिच्याशी बोललो. काय हरकत आहे?

मिसेस बॉयंटन: खरंच, काय हरकत आहे. शेवटी तू तरुण आहेस. तू दुपारी जरा फिरायला जा.

रेमंड: फिरायला—जा? तू—तू मला जायला सांगतेस?

मिसेस बॉयंटन: तरुण लोकांनी मजा केलीच पाहिजे.

रेमंड: फिरायला—जा? तू—तू मला जायला सांगतेस?

नाडिन: मांजर आणि उंदीर.

मिसेस बॉयंटन: असं विचित्र काहीतरी का बोलतेस, **नाडिन**?

नाडीन: खरंच का?

मिसेस बॉयंटन (रेमंडकडे): तुझी मैत्रीण तिकडून गेली. (ती आपल्या काठीने मंडपाकडे इशारा करते.)

(**रेमंड** साशंकपणे मंडपात जातो**. नाडिन मिसेस बॉयंटनकडे** पाहते. ती हलक्या आवाजात खेकसते)

हो, तरुण लोकांनी मजा केली पाहिजे—तुमच्या पद्धतीने.

नाडिन (मिसेस बॉयंटनच्या वरून टेबलाच्या वर उभी राहते): आणि म्हाताऱ्यानी त्यांच्या पद्धतीने.

मिसेस बॉयंटन: तू त्याचा काय अर्थ लावलास, बाळा?

नाडिन: फक्त—मांजर आणि उंदीर.

मिसेस बॉयंटन: फारच कोडं आहे.,

नाडीन, तुझ्या त्या छान मित्राबरोबर तूही फिरायला जा—मिस्टर कोप.तू—तू— मला फिरायला जायला सांगतेस?

नाडिन: तुम्ही आमचं बोलणं ऐकलं?

मिसेस बॉयंटन: हो. त्याचे तुझ्यावर खूप प्रेम आहे.

नाडिन (टेबलच्या डावीकडे जाते): मला माहिती आहे.

मिसेस बॉयंटन: मला वाटतं तुला जितका आनंद मिळायला हवा, तितका मिळत नाही. एका आजारी म्हाताऱ्या बाईची सेवा करणं फार कंटाळवाणं असतं—आणि लेनॉक्स—तो खूप बदललाय—हो, बदललाय.

नाडिन. (डावीकडे खाली येत): तो फार आनंदी नाही.

मिसेस बॉयंटन: त्याने हसत-खेळत असायला हवं—तुझ्यासारख्या सुंदर आणि मोहक मुलीशी लग्न झालेलं आहे त्याचं. मला कधी कधी वाटतं, त्याला तुझं महत्त्व तितकंसं समजत नाही.

[साराकडे पाहते]

(**नाडिन**: काहीतरी जे मला घाबरवतं—काहीतरी क्रूर—अशा प्रकारचं की जे स्वतःच्या सत्तेवर आनंद घेतं, गर्वाने फुगून राहतं…

(**मिसेस बॉयंटन** हलते, आपलं पुस्तक खाली ठेवते आणि पुढे वाकून पाहते.)

मिसेस बॉयंटन (हाक मारत)**नाडिन,**तू येऊन मला मदत कर.

मिसेस बॉयंटन (पुन्हा): **नाडिन**!

(**नाडीन**: येते, आई. (ती वर डोंगरावर जाऊन मिसेस बॉयंटनकडे जाते.)

(**सारा आणि अरब मुलगा** मंडपात जातात. **रेमंड** उजवीकडून येतो आणि टेबलकडे जातो**.** (**नाडीनने** केसबाहेर ठेवलेली बाटली तो उचलतो—सुरुवातीला सहजपणे, पण नंतर ती पाहून त्याचं लक्ष पूर्णपणे त्या बाटलीकडे वेधलं जातं. तो तिच्याकडे एकटक पाहतो. (**नाडिन मिसेस बॉयंटनला** उभं करायला मदत करते.)

रेमंड (केसकडे पाहत): डॉक्टर जेरार्डचं आहे हे.(तो बाटली हातात धरून टेबलापासून दोन पाऊलं पुढे जातो.)

(**मिसेस बॉयंटन आणि नाडिन** मधोमध येतात.)

मिसेस बॉयंटन: मी इथे थोडा वेळ बसते.

(**रेमंड** घाबरतो, बाटली खाली टाकतो आणि वळतो.)

(ती टेबलाच्या उजवीकडील खुर्चीकडे इशारा करते व तिथे बसते.)

(रेमंडकडे) मी तुला त्या मुलीशी बोलताना पाहिलं, बाळा.

रेमंड (भीतीने): मी—... (थोडा प्रयत्न करत) हो, मी तिच्याशी बोललो. काय हरकत आहे? [निघून जातो.]

मिसेस बॉयंटन: नाडिन, मी तुझे सुख बघू इच्छिते—पण अर्थातच मी तुला नवऱ्याला सोडून देण्यास प्रवृत्त करत नाहीये. ते तर अगदी चुकीचं होईल.

नाडीन: तुम्ही कधी शारीरिक क्रूरता केली नाही. हा एक मानसिक खेळ होता. जिनीला तुम्ही इतकं दडपलं की ती वेडी झाल्यासारखी झाली. लेनॉक्सला तुम्ही काय केलं हे तुम्हाला माहीतच आहे—मी आता त्याच्यापर्यंत पोचू शकत नाही. आता तो तुम्हाला फारसा आनंद देत नाही, बरोबर? पण रेमंड देतो.रेमंड अजूनही बंड करत असतो.त्याच्याबरोबर तुम्हाला अजून मजा येते, नाही का?

मिसेस बॉयंटन: किती विचित्र कल्पना आहेत तुझ्या, **नाडीन**.

(**नाडीन**: म्हणूनच तुम्ही परदेशात आलात. कंटाळा आला होता, नाही का? तुम्ही तुमच्या 'रानटी प्राण्यांना' वश केलं होतं. ते तुम्ही सांगितल्याप्रमाणे वागत होते. तुम्हाला ते कंटाळवाणं वाटलं. मग तुम्ही त्यांना परदेशात घेऊन आला—या आशेने की ते बंड करतील—त्यांना त्रास होईल आणि तुम्हाला पुन्हा त्यांना वेदना देण्यात आनंद मिळेल. (तीव्रपणे) तुमच्यात जराही करुणा नाही का?

मिसेस बॉयंटन: (आपला चेहरा निर्विकार ठेवत) मला कळत नाहीस तू काय बोलतेस.

नाडीन: (टेबलच्या वरून उजवीकडे मध्यभागी येत) तुम्हाला लोकांना त्रास देणं का आवडतं? ते इतकं निरर्थक वाटतं.

मिसेस बॉयंटन: (घन स्वरात) खरंच का?

(**नाडीन**: म्हणजे ते खरंच आहे—तुम्ही तशाच आहात.

मिसेस बॉयंटन: (खूप तुच्छतेने) मूर्ख मुलगी.

(**नाडिन**: (तिच्यावर तुटून पडत) मूर्ख तुम्ही आहात. तुम्हाला कधी जाणवलं नाही का, की तुम्ही जे करत आहात ते किती धोकादायक आहे?

मिसेस बॉयंटन: धोकादायक?

नाडीन: हो, धोकादायक. तुम्ही लोकांना इतकं ढकलू शकता की सीमा ओलांडल्या जातात.

मिसेस बॉयंटन: मला काही भीती नाही.

नाडीन: तुम्ही—मरण पावू शकता.

मिसेस बॉयंटन: मी अजून खूप वर्षं मरणार नाही, **नाडिन** बाळ. माझं आरोग्य फार चांगलं नाही, पण माझी आनंद घेण्याची जबरदस्त ताकद आहे—(ती गडद हसते) आनंद घेण्याची ताकद.

नाडिन: मला वाटतं तुम्ही वेड्या आहात.

मिसेस बॉयंटन: कायदेशीर दृष्टिकोनातून नाही, बाळा.

(**जिनेव्हरा**:उजवीकडून प्रवेश करते आणि ऐकत उभी राहते.)

मिसेस बॉयंटन: तुम्ही मला वेडी ठरवू शकणार नाही. (ती (**नाडिन**कडे पाहते आणि हसते.) माझ्याआधी दुसरं कुणीतरी वेडं ठरेल.

(**नाडिन**: (श्वास आवळत) तुम्ही म्हणताय—जिनी?

मिसेस बॉयंटन: (गुळमुळीतपणे) गरीब मुलगी.

(**जिनेव्हरा**धावत उजवीकडे निघून जाते.)

नाडिन: डॉक्टर जेरार्डला जिनीच्या प्रकरणात खूप रस आहे.

मिसेस बॉयंटन: (जणू गुरकावत) याच्याशी त्याचा काही संबंध नाही.

नाडिन: त्याच्या म्हणण्यानुसार योग्य उपचारांनी जिनी अगदी सामान्य होऊ शकते. मला वाटतं आपण त्याचा सल्ला घ्यायला हवा.

मिसेस बॉयंटन: जिनी अल्पवयीन आहे—आणि **नाडिन**,तू काय विचार करतेस किंवा नाहीस, याला काहीच अर्थ नाही. निर्णय मी घेते.

नाडिन: हो—आम्ही सगळे तुमच्या ताब्यात आहोत—पण जर जिनी अजून बिघडली तर?

मिसेस बॉयंटन: जर जिनी हिंसक झाली—(गुळमुळीतपणे) तर अर्थातच तिला नियंत्रित करावं लागेल.

नाडिन: वेडपट ठरवून बंदिस्त करावं लागेल. (ती थरथरते) तुम्हाला हेच हवं आहे. मला आता तुमचं खरं रूप समजायला लागलं आहे.

मिसेस बॉयंटन: माझी गरीब, प्रशंसनीय सून. आणि तुला काय करायचं हेही माहीत नाही.

नाडिन: (हळू आवाजात) कदाचित माहीत आहे.

मिसेस बॉयंटन: अजूनही तू लेनॉक्सच्या प्रती निष्ठावान राहणार, जरी त्याला तुझं अस्तित्व लक्षातही राहत नसलं तरी? जेफरसन कोप कायम वाट बघणार नाही, तुला माहीत आहे ना?

नाडिन: (टेबलच्या खाली डावीकडे जात) जोपर्यंत लेनॉक्सला माझी गरज आहे, मी त्याच्यासोबत राहीन.

मिसेस बॉयंटन: लेनॉक्सला तुझी खरंच एवढी गरज आहे का?

(**नाडिन** यातना सहन करते.)
मिसेस बॉयंटन: वास्तवाचा स्वीकार करायलाच हवा, तुला माहीत आहे.

नाडीन: जर रेमंड—पळून गेला तर काय कराल? (ती तिच्याकडे वळते.)

मिसेस बॉयंटन: मी रेमंडला हाताळू शकते.

नाडीन: कदाचित तुम्ही सारा किंगला हाताळू शकणार नाही. कदाचित ती तुमच्यापेक्षा अधिक ताकदवान असेल.

मिसेस बॉयंटन: ती मूर्ख आहे!

नाडिन: सारा मूर्ख नाही.

मिसेस बॉयंटन: : पण तुला तसंच म्हणायचं आहे.तू अलीकडे लेनॉक्सला तुझ्यासोबत निघून जायला सांगितलस का? तुझ्या त्या कल्पनेला फारसे यश मिळालेले दिसत नाही, नाही का?

(नाडिन वळते आणि दूर पाहते.)

मिसेस बॉयंटन: बिचारा लेनॉक्स. तो नेहमीच एक आज्ञाधारक, भक्तिपूर्वक राहणारा मुलगा राहीला आहे. (ती हसते.)

(कोप उजवीकडून प्रवेश करतो.)

कोप: (मंचाच्या मध्य उजवीकडे येत) तुम्ही आज खूप प्रसन्न दिसता, मिसेस बॉयंटन. छानच आहे. मला वाटलं होतं की इथला प्रवास तुम्हाला पूर्णपणे थकवून टाकेल.

मिसेस बॉयंटन: मी इथे मजेत आहे. मला खूप मजा येतेय.

कोप: हे खरंच एक अप्रतिम ठिकाण आहे. ((**नाडिन**कडे) आपण चालायला जाणार का? (मिसेस बॉयंटनकडे पाहून) पण कदाचित...

मिसेस बॉयंटन: ओह, माझी चिंता करू नकोस. **नाडिन** आज सकाळी मोहिमेला गेली नव्हती. तिला थोडा व्यायाम व्हायलाच हवा.

कोप: तुम्ही नेहमीच एवढ्या विचारशील असता, मिसेस बॉयंटन. ((**नाडिन**कडे) मग निघूया का? (तो डावीकडील उताराकडे जातो.)

मिसेस बॉयंटन: (**नाडीन**कडे) आधी मला औषध दे, बाळा.

(**नाडिन** तंबूच्या दिशेने निघून जाते.)

मिसेस बॉयंटन: एक थकलेलं हृदय आहे, बघ. सतत उत्तेजित ठेवावं लागतं. फारसा गोंधळ करायचा नसतो. आपल्याला स्वतःपेक्षा इतरांचा विचार करावा लागतो.

(**नाडिन** हातात औषधाचा पेला घेऊन तंबूमधून परत येते,.)

नाडिन: (मिसेस बॉयंटनकडे जात) हे घ्या.

(**मिसेस बॉयंटन** पेला घेते आणि औषध पिते.)

मिसेस बॉयंटन: आज जरा जास्त ताकदवान वाटतंय, नाही का?

(ती पेला टेबलावर ठेवते.)

नाडिन: मला नाही वाटत.

कोप: आपण आता जाऊया का?

नाडिन: (डावीकडील उताराकडे जात) हो, जाऊया.

(**कोप** उतारावरून निघून जातो.)

(**नाडिन** थोडी पाऊले वर जाते, मग थांबते.)

नाडिन: गुडबाय, आई.

मिसेस बॉयंटन: गुडबाय.

(**नाडिन** उतारावरून निघून जाते. **मिसेस बॉयंटन** एकटीच राहते आणि हलकसं खिदळते. ती **जेरार्ड**च्या औषधपेटीकडे पाहते, काही बाटल्या काढून त्यांचा अभ्यास करते. **लेनॉक्स** उजवीकडून प्रवेश करतो आणि तंबूकडे

जातो. त्याच्या हातात एक पुस्तक आहे, पण तो स्वप्नातल्यासारखा चालतो.)

मिसेस बॉयंटन: लेनॉक्स.

(**लेनॉक्स** ऐकत नाही.)

(**थोडं मोठ्याने**) **लेनॉक्स.**इकडे ये**.**

(**लेनॉक्स** मंचाच्या उजवीकडे **मिसेस बॉयंटनकडे** येतो**.**)

मिसेस बॉयंटन: काय करत होतास, बाळा?

(**लेनॉक्स** सतत अशा प्रकारे वागत राहतो जणू त्याच्यापर्यंत शब्द पोहोचायला वेळ लागतो**.**)

लेनॉक्स: वाचन करत होतो.

मिसेस बॉयंटन: काय वाचत होतास?

लेनॉक्स: आठवत नाही. **नाडिन** इथे होती का?

मिसेस बॉयंटन: हो, ती मिस्टर कोपबरोबर फेरफटका मारायला गेली आहे.

लेनॉक्स: ओह.

(**मिसेस बॉयंटन** काही क्षण **लेनॉक्सकडे** पाहते.)

मिसेस बॉयंटन: तुला कधी वाटलं का, की तुझी बायको जेफरसन कोपवर प्रेम करते?

लेनॉक्स: (थोडं अधिक चपळतेने) **नाडीन** —कोपवर प्रेम करते?

मिसेस बॉयंटन: तो नक्कीच तिच्यावर प्रेम करतो. मला वाटतं, बाळा, तुला आता तयार राहायला हवं, कारण—

मिसेस बॉयंटन: (**नाडीन** तुला सोडून जाऊ शकते, ही शक्यता आहे.

लेनॉक्स: मला सोडून जाईल—**नाडीन**?

मिसेस बॉयंटन: कोप फारच आकर्षक माणूस आहे, तुला माहीत आहे. आणि ते दोघं नेहमीच चांगले मित्र राहिले आहेत. आणि **नाडिन**साठी आयुष्य खूप कंटाळवाणं झालं आहे. मला वाटतं, तू तिच्यासाठी फारसा चांगला सोबती ठरला नाहीस.

लेनॉक्स: ... **नाडिन** मी... मी तिच्याशिवाय जगूच शकत नाही. (तो डावीकडे खाली जातो.)

मिसेस बॉयंटन: मला वाटतं, तुला तिच्याशिवाय जगावं लागेल—तुला ते हवं असो वा नसो.

लेनॉक्स: तिने सांगितलं होतं की ती जाऊ शकते... (तो बोलता बोलता थांबतो.) तिने मला विचारलं होतं... काय विचारलं होतं?

मिसेस बॉयंटन: मला काय माहीत?

लेनॉक्स: पण मी ते करू शकत नाही, नाही का? म्हणजे... मी कुठे जाईन? कसं जगेन?

मिसेस बॉयंटन: तू स्वतःच्या पायावर उभा राहू शकशील, असं मला वाटत नाही, माझा बिचारा मुलगा.

(**लेनॉक्स** टेबलच्या डावीकडे जातो. आता त्याचं वागणं स्पष्टपणे विचित्र वाटत आहे.)

लेनॉक्स: तुम्हीच थांबवत आहात ना मला? तुम्ही मला जाऊ देणार नाही का? कृपया मला जाऊ द्या.

मिसेस बॉयंटन: तू जाऊ शकत नाहीस. (ती त्याच्याकडे बारकाईने पाहते.) तू जाऊ शकत नाहीस, लेनॉक्स. तुझ्यात काहीच नाही. मला वाटतं, तू फार दुःखी होणार आहेस.

लेनॉक्स: (पुटपुटत) दुःखी... (तो टेबलजवळ डावीकडे बसतो आणि चुकून रेमंडने टाकलेली बाटली त्याच्या पायाखाली येते.)

मिसेस बॉयंटन: ती उचल.

(**लेनॉक्स** बाटली उचलतो आणि तिच्याकडे पाहतो.)

मिसेस बॉयंटन: **नाडिन**शिवाय खूप शांत वाटेल—खूप शांत आणि खूप एकटं.

लेनॉक्स: मी काहीतरी करू शकतो—जर आठवू शकलो तर. (तो उठतो आणि बाटलीकडे पाहतो.) काहीसं सोपं होतं... (तो अचानक मिसेस बॉयंटनकडे पाहतो.) तुम्ही माझी शत्रू आहात का?

मिसेस बॉयंटन: किती विचित्र प्रश्न विचारलास, बाळा.

(बाहेरून उजवीकडून आवाज येतात.)

मिसेस बॉयंटन: ती बाटली मला दे, ती इथेच ठेवायची आहे.

(**लेनॉक्स मिसेस बॉयंटनकडे** बाटली देतो आणि नंतर तंबूकडे निघून जातो**. मिसेस बॉयंटन** बाटलीकडे पाहते आणि ती टेबलावर ठेवते**. हिग्ज** उजवीकडून प्रवेश करतो**. मिस प्राइस** त्याच्या मागोमाग येते, तिचा स्कार्फ अडकतो.)

मिस प्राइस: अरे देवा.

हिग्ज: अडकलात का? म्हणजे, अडकून पडलात का? (तो मिस प्राइसजवळ जाऊन स्कार्फ सोडवतो.)

मिस प्राइस: खूप धन्यवाद. आता मी मोकळी झाले आहे. (ती उजवीकडील मध्यभागी जाते.)

(**लेडी वेस्टहोल्म** उजवीकडून प्रवेश करते**.**)

लेडी वेस्टहोल्म: महम्मद कुठे आहे? (ती तंबूकडे जाते.) जेव्हा गरज असते तेव्हा हा माणूस कुठेच दिसत नाही.

(**लेडी वेस्टहोल्म** तंबूमध्ये निघून जाते.)

हिग्ज: (मंचाच्या मध्यभागी येत) त्या मुलाचं नाव महम्मद आहे का अब्राहम?

मिस प्राइस: लेडी वेस्टहोल्म म्हणतात की त्या त्यांच्या ड्रॅगोमनला नेहमी महम्मद म्हणतात.

हिग्ज: काय? अगदी त्याचं नाव नसतानाही?

मिस प्राइस: बहुधा.

हिग्ज: हं! मला आश्चर्य वाटतं ते लोक ते सहन कसं करतात. मी तर कधीच सहन करणार नाही.

मिस प्राइस: पण तुम्ही तर फारच ठाम व्यक्ती आहात, मिस्टर हिग्ज.

हिग्ज: होय.मला माझे अधिकार माहीत आहेत आणि मी त्यांच्यासाठी ठाम उभा राहतो.

मिस प्राइस: ते तुमच्या बोलण्यातून स्पष्ट दिसतं.

हिग्ज: आणि जे असं करत नाहीत ते ना मासा, ना मांस, ना पक्षी—काहीही नसतात!

मिस प्राइस: आणि तो माणूस खूप छान आहे—आणि स्वच्छही. (गुप्तपणे) तो रोज शर्ट बदलतो.

हिग्ज: ह्या हवामानात तसं करावंच लागतं. अरे, आज सकाळी मी तर अगदी घामाघूम झालो होतो.

मिस प्राइस: (समजावण्याच्या सुरात) मिस्टर हिग्ज!

हिग्ज: मला परदेशी लोकांचं फारसं आवडत नाही. प्रवासात मी एका परदेशी माणसासोबत केबिन शेअर केली होती, आणि एके सकाळी मी त्याला माझा टूथब्रश वापरताना पाहीलं!

मिस प्राइस: किती घाणेरडं!

हिग्ज: आणि तुला माहीत आहे त्याने काय सांगितलं? त्याने म्हटलं, "मला वाटलं हे जहाजाचं टूथब्रश आहे—आपल्या सगळ्यांसाठी!" (तो मोठ्याने हसतो.)

(**मिस प्राइस** चेहरा वाकवते.)

लेडी वेस्टहोल्म: (बाहेरून ओरडत) महम्मद!

हिग्ज: (बोलावत) कदाचित तो वर दुसऱ्या मजल्यावर असेल, लेडी ब्रेस्टबोन.

(**लेडी वेस्टहोल्म** तंबूच्या प्रवेशद्वारी दिसते.)

लेडी वेस्टहोल्म: (रागाने) मिस्टर हिग्ज, तुम्ही काय म्हटलं?

हिग्ज: मी म्हटलं कदाचित तो वर दुसऱ्या मजल्यावर असेल, लेडी फिशबोन.

लेडी वेस्टहोल्म: माझं नाव वेस्टहोल्म आहे, आणि ही गोष्ट तुम्हाला चांगलीच अद्दल घडवेल, मिस्टर.

हिग्ज: हो. आणि त्याचं नावही महंमद नाही.

(**लेडी वेस्टहोल्म** परत तंबूत जाते आणि पुन्हा आवेशात हाक मारते.)

लेडी वेस्टहोल्म: (बाहेरून; बोलावत) म-हं-मद!

हिग्ज: (खिदळत) अरे बापरे! निवडणुकीसाठी भारी आवाज आहे हिचा. तिला माईक व्हॅन लागणारच नाही.

मिस प्राइस: मला वाटतं सगळे नोकर झोपले असावेत.

लेडी वेस्टहोल्म: (बाहेरून; बोलावत) महंमद!

हिग्ज: (खिदळत) आता नाही, आता तरी झोपलेले नाहीत!

(ड्रॅगोमन शांतपणे उजव्या बाजूने प्रवेश करतो**.)**

मिस प्राइस: पळवून नेतील? किती भयंकर!

ड्रॅगोमन: (अचानक **मिस प्राइस** आणि **हिग्ज** यांच्यामध्ये येत, मोठ्या हसऱ्या चेहऱ्याने) आपल्याला चालायला जायचंय का, बाईसाहेब, साहेब मंडळी?

मिस प्राइस: (दचकून) अरे देवा!

लेडी वेस्टहोल्म: (बाहेरून; बोलावत) महंमद!
(**लेडी वेस्टहोल्म** तंबूतून आत येते.)

लेडी वेस्टहोल्म: तू इथेच आहेस. (ती टेबलच्या खाली जाते.) तुला माझी हाक ऐकू आली नाही का?

ड्रॅगोमन: अब्राहमला कुणीतरी "महंमद" हाक मारली असं वाटलं.

हिग्ज: (मंचाच्या डाव्या मध्यभागी जात; लेडी वेस्टहोल्मला) आणि त्याने दुर्बीण आपल्या बहिऱ्या कानाला लावली!

(सारा आणि रेमंड उजवीकडून प्रवेश करतात आणि उजव्या बाजूला उभे राहतात**. लेडी वेस्टहोल्म** हिग्जकडे दुर्लक्ष करून मध्यभागी जाते**.)**

लेडी वेस्टहोल्म: आणि बाकीचे नोकर कुठे आहेत?

ड्रॅगोमन: (लेडी वेस्टहोल्मच्या उजवीकडे जात) सगळे आता झोपले आहेत. नंतर उठून रात्रीचं जेवण बनवतील. पण अब्राहम ख्रिश्चन आहे. अब्राहमला समजतं की ख्रिश्चन बाईसाहेब आणि साहेब लोकांना दुपारी माहितीपूर्ण फेरी आणि मग चहा प्यायला आवडतो. तुम्ही येणार?

हिग्ज: हो, येतो आम्ही. चला बाईसाहेब, चला, आणि बघूया कसे पळवून नेतात.

मिस प्राइस: मिस्टर हिग्ज! अशा भयानक गोष्टी बोलू नका.

लेडी वेस्टहोल्म: (उजवीकडे जात) जर तुम्ही आमच्यासोबत यायचं ठरवलंय, मिस्टर हिग्ज, तर मला आशा आहे की तुम्ही तुमचा खोडकरपणा थांबवाल आणि तुमच्यापेक्षा अधिक सुशिक्षित लोकांना या जागेच्या ऐतिहासिक आणि पुरातत्वीय महत्त्वाचा आनंद घ्यायला द्याल.

(**लेडी वेस्टहोल्म** उजवीकडे निघून जाते. **मिस प्राइस** तिच्यामागोमाग जाते**.** **हिग्ज** काही क्षणांसाठी गोंधळून जातो आणि डोकं खाजवतो**.** त्याला काही उत्तर सुचत नाही. तो हसतो आणि डोकं हलवतो.)

हिग्ज: अं! ह्यावेळी तीच जिंकली.
(**हिग्ज** उजवीकडे निघून जातो**.** **ड्रॅगोमनही** त्याच्या मागे जातो**.**)

सारा: काय तमाशा आहे! उफ्फ! मला एक पेय हवंय. (रेमंडकडे) तुला

लेडी वेस्टहोल्म: (बाहेरून; बोलावत) महंमद!तुला वाटतं का की काही सापडेल?

(**रेमंड** तंबूकडे निघून जातो. काही क्षण शांतता असते. **सारा मिसेस बॉयंटनच्या** उजवीकडे जाते.)

सारा: हे खरंच एक अद्भुत ठिकाण आहे.

(**मिसेस बॉयंटन** काहीच उत्तर देत नाही**.**)

(**सारा** तिच्याकडे पाहते, हसते आणि खांदे उडवते**.**)

सारा: तुमच्या मुलाबरोबर आम्ही एक खूप छान फेरफटका मारला.

(**मिसेस बॉयंटन** काठीने टकटक करते, पण उत्तर देत नाही**. रेमंड** तंबूतून लिंबूपाण्याचा ग्लास घेऊन येतो आणि तो **साराला** देतो.)

सारा: धन्यवाद.
(**सारा** पेय घेऊन उजवीकडे निघून जाते. **रेमंड** तिच्यामागे दोन पाऊले पुढे जातो.)

मिसेस बॉयंटन: रे, बाळा, हे योग्य नाही.

रेमंड: (मध्यभागी थांबून वळून) काय योग्य नाही?

मिसेस बॉयंटन: ती मुलगी. मी तुला दुपारी तिच्यासोबत फेरफटका मारायला परवानगी दिली—माझ्या चांगल्या समजुतीच्या विरोधात—पण मला ती आवडत नाही. ती तुझ्या मागे लागली आहे, हे मला आवडत नाही. मी असते तर मी तिच्याशी फक्त औपचारिक सौजन्याने वागले असते—त्याहून अधिक काही नाही.

रेमंड: ते शक्य नाही.

मिसेस बॉयंटन: अरे, नाही रे रेमंड. तू माझं ऐकशील.

रेमंड: (उजव्या मध्यभागी जात) मी सांगतोय की ते अशक्य आहे. मी आणि सारा मित्र आहोत.

मिसेस बॉयंटन: (थोडीशी हलत आणि त्याच्याकडे काटेकोर नजर टाकत) तू तिचा मित्र राहणार नाहीस...

(**लेडी वेस्टहोल्म** परत तंबूत जाते आणि पुन्हा आवेशात हाक मारते.)

हिग्ज: हो. आणि त्याचं नाव अब्राहम आहे. महंमद नाही.
(**ड्रॅगोमन** शांतपणे उजव्या बाजूने प्रवेश करतो.)

ड्रॅगोमन: (अचानक **मिस प्राइस आणि हिग्ज** यांच्यामध्ये येत, मोठ्या हसऱ्या चेहऱ्याने) आपल्याला चालायला जायचंय का, बाईसाहेब, साहेब मंडळी?

मिस प्राइस: (दचकून) अरे देवा!

लेडी वेस्टहोल्म: (बाहेरून; बोलावत) महंमद!

(**लेडी वेस्टहोल्म** तंबूतून आत येते.)तू इथेच आहेस. (ती टेबलच्या खाली जाते.) तुला माझी हाक ऐकू आली नाही का?

ड्रॅगोमन: अब्राहमला कुणीतरी "महंमद" हाक मारली असं वाटलं.

(**सारा आणि रेमंड** उजवीकडून प्रवेश करतात आणि उजव्या बाजूला उभे राहतात.

लेडी वेस्टहोल्म हिग्जकडे दुर्लक्ष करून मध्यभागी जाते.)

लेडी वेस्टहोल्म: आणि बाकीचे नोकर कुठे आहेत?

ड्रॅगोमन: (लेडी वेस्टहोल्मच्या उजवीकडे जात) सगळे आता झोपले आहेत. नंतर उठून रात्रीचं जेवण बनवतील. पण अब्राहम ख्रिश्चन आहे. अब्राहमला समजतं की ख्रिश्चन बाईसाहेब आणि साहेब लोकांना दुपारी माहितीपूर्ण फेरी आणि मग चहा प्यायला आवडतो.तुम्ही येणार?

(**हिग्ज** उजवीकडे निघून जातो. **ड्रॅगोमनही** त्याच्या मागे जातो.)

मिसेस बॉयंटन: अरे, नाही रे रेमंड. तू माझं ऐकशील.

रेमंड: (उजव्या मध्यभागी जात) मी सांगतोय की ते अशक्य आहे. मी आणि सारा मित्र आहोत.

मिसेस बॉयंटन: (थोडीशी हलत आणि त्याच्याकडे काटेकोर नजर टाकत) जर मला

ते नकोसे वाटले तर, तू तिचा मित्र राहणार नाहीस...तुम्ही एकमेकांचे मित्र राहू शकणार नाही.

रेमंड: पण मी राहीन — मला राहायलाच पाहिजे.

रेमंड: (डावीकडे जात) तू—तू मला असं करायला भाग पाडू शकत नाहीस.

मिसेस बॉयंटन: तू काय बोलतो आहेस! तू नेहमीच माझं म्हणणं ऐकलंस. (ठामपणे) आणि तू नेहमीच ऐकशील. तू तसं केल्याशिवाय राहूच शकत नाहीस.

रेमंड: पण सारा—ती वेगळी आहे...

मिसेस बॉयंटन: काही वेगळी नाही, मुला. तुला साराला सोडून द्यावं लागेल.

रेमंड: नाही.

मिसेस बॉयंटन: तुला साराला सोडून द्यावंच लागेल.

रेमंड: (टेबलच्या डाव्या बाजूला जातो; त्याचा आवाज उंच आणि हिस्टेरिक होतो) नाही—नाही—मी असं करणार नाही.

मिसेस बॉयंटन: मला नेहमी माहीत असतं की तुझ्यासाठी काय योग्य आहे.(जोरात) आता पुढे तू तिच्यापासून दूर राहशील.

रेमंड: नाही. मी...

मिसेस बॉयंटन: तू तिच्यापासून दूर राहशील. तू तिच्याशी उद्धटपणे वागशील.

रेमंड: नाही...

मिसेस बॉयंटन: (जोरात) तू माझं म्हणणं ऐकशील.

रेमंड: मी... मी...

मिसेस बॉयंटन: तू जे मी सांगेन, तेच करशील.

रेमंड: (क्षणभर थांबतो; नीरसपणे) हो. हो, बहुतेक तसंच. (तो टेबलच्या डावीकडे बसतो.)

(**सारा** उजव्या बाजूने प्रवेश करते.)

मिसेस बॉयंटन: तू सारा किंगपासून दूर राहशील.

रेमंड: मी सारा किंगपासून दूर राहीन.

मिसेस बॉयंटन: तर मग हे ठरलं. समजलं का? तू सारा किंगला सोडून देतोयस.

रेमंड: मी सारा किंगला सोडून देतोय. (तो आपला चेहरा हातात लपवतो.)

सारा: (टेबलच्या वरच्या बाजूस उभी राहत) अत्यंत मनोरंजक! मी ऐकलं म्हणून आनंद झाला.धीर धर रे, रे — मी तुला सोडून देणार नाही.

मिसेस बॉयंटन: तिला सांग, इथून निघून जायला.

रेमंड: मी... कृपया इथून जा.

सारा: मी जाणार नाही.

मिसेस बॉयंटन: तिला सांग की ती तुझ्यापासून दूर राहो.

रेमंड: मी... तुला बरं होईल — जर तू मला एकटं सोडलंस तर.

सारा: तुझ्या आईशी मी बोलणार आहे.

रेमंड: मी... (तो मिसेस बॉयंटनकडे पाहतो.)

मिसेस बॉयंटन: जा रे, रेमंड.

सारा: हो, जा रे, कृपया.

(**रेमंड** हळूहळू उठतो आणि तंबूमध्ये निघून जातो. **सारा आणि मिसेस बॉयंटन** एकमेकींकडे पाहतात.)

सारा: किती विचित्र, व्यर्थ आणि मूर्ख म्हातारी आहेस तू!

(**मिसेस बॉयंटन** थरथरते.)

सारा: हो, तू हे ऐकशील अशी अपेक्षा नव्हती ना. पण ते खरं आहे. (ती टेबलाच्या डावीकडे येते.) तू स्वतःला एक राक्षस समजतेस. पण खरं म्हणजे तू हास्यास्पद आहेस — अगदी कीव येईल अशी. हे दुसऱ्याला दुःख देणारं वागणं, तू सोडून का देत नाहीस?

मिसेस बॉयंटन: तू माझ्याशी अशा प्रकारे बोलायची हिंमत कशी केलीस?

सारा: कुणीतरी बोलायला हवं होतं. तुला खरी काय आहेस हे दाखवायला कुणीतरी हवं होतं. तुला स्वतःला शक्तिशाली असावं असं वाटतंय — लोकांना त्रास देण्यात, छळण्यात तुला मजा वाटते.यामुळे तू मोठी वाटतेस स्वतःला. पण तू एक क्षुल्लक घरगुती हुकूमशहा आहेस. तुझं कुटुंब तुझ्या प्रभावाखाली आहे, हे खरं — पण तो प्रभाव तोडता येतो.

मिसेस बॉयंटन: कोण तोडणार आहे तो प्रभाव?

सारा: मी.

मिसेस बॉयंटन: तुला वाटतंय की तू रेमंड मिळवशील? मला माहितीय तुझ्यासारख्या मुली कशा असतात — मर्दांमागे वेड्याच. वरून व्यावसायिक असल्याचं भासवत, आणि आतून मात्र कोणत्यातरी पुरुषामागे धावत.

सारा: (शांतपणे, टेबलच्या डावीकडे बसते) अशा गोष्टी मला बोलायला पुरेशा नाहीत. मिसेस बॉयंटन, मी तुझ्याशी लढणार आहे.

मिसेस बॉयंटन: तू हरशील.

सारा: नाही, मी जिंकणार.

मिसेस बॉयंटन: अरे वेडी पोर! रेमंड माझ्याकडे आहे — सगळेच आहेत माझ्याकडे, असे. (ती अंगठ्याने एक खुण करते.)

(**लेनॉक्स** उजव्या बाजूने येतो आणि उजव्या खालील डेकचेअरमध्ये बसतो.)

सारा: तू खरंच अजब आहेस — जणू वैद्यकीय ग्रंथातली एक केसस्टडी. मी नक्की जिंकणार. माझ्याकडे दोन बलाढ्य शस्त्रं आहेत.

मिसेस बॉयंटन: कोणती?

सारा: तारुण्य आणि लैंगिक आकर्षण.

मिसेस बॉयंटन: असं काही बोलताना तुला लाज वाटत नाही?

सारा: मी रेमंडवर प्रेम करते. आणि त्याच्यासाठी मी माझ्याकडे असलेले प्रत्येक शस्त्र वापरीन.

मिसेस बॉयंटन: मी तुझ्यापेक्षा बलाढ्य आहे. माझ्याकडे अनुभव आहे — वर्षानुवर्षांचा अनुभव.(जोरात) मी लोकांच्या मनावर प्रभाव टाकू शकते.

सारा: हो, तुझ्याकडे ज्ञान आहे — पण ते वाईट गोष्टींचं. आणि ते वापरण्यासाठी तुला फारसा वेळ उरलेला नाही.

मिसेस बॉयंटन: काय म्हणालीस?

सारा: माझ्याकडे अजून एक गोष्ट आहे — वेळ. (ती उठते.)

मिसेस बॉयंटन: वेळ?

सारा: मी डॉक्टर आहे आणि मला काय बोलतेय ते माहित आहे. (हळूहळू) तुला फारसा वेळ उरलेला नाही. मी तुला फार तर सहा महीने देते

मिसेस बॉयंटन: (मोडलेली, हादरलेली) सहा महिने? काय खुळचटपणा!

सारा: जर माझ्यावर विश्वास नसेल, तर डॉक्टर जेरार्डला विचारा.

मिसेस बॉयंटन: (आतून हललेली, सुन्न) सहा महिने...

सारा: हे सत्य आहे. तुझी एक वेळ ठरलेली आहे—एक अशी वेळ, जी तुला पाळावीच लागेल—मृत्यूशी ठरवलेली वेळ. जेव्हा तू मरणार, तेव्हा तुझं कुटुंब मोकळं होईल. त्यामुळे पाहिलंस ना, जसं की जीवन आहे तसाच, मृत्यू ही माझ्या बाजूला आहे,

मिसेस बॉयंटन: (रागाने थरथरत) माझ्या नजरेआड हो. इथून निघून जा.

सारा: तुझं द्वेष करणं थांबवता येणार नाही तुला? अजून वेळ गेलेली नाही.

मिसेस बॉयंटन: निघून जा! निघून जा! निघून जा! (ती टेबलावर आपली काठी आपटते.)

(**सारा मिसेस बॉयंटनकडे** पाहते, डोकं हलवते, खांदे उडवते आणि तंबूकडे निघून जाते. **कोप आणि नाडीन** डाव्या उतारावरून प्रवेश करतात**, कोप आघाडीला.**)

नाडीन: (प्रवेश करताना) खूप उकडतंय, फार चालता येणार नाही. (ती डावीकडे खाली सरकते.)

(**कोप** तंबूच्या प्रवेशद्वाराकडे जातो. **मिसेस बॉयंटन** काहीच बोलत नाही. ती समोर

रागाने बघत बसलेली आहे आणि थरथरत आहे.)

लेनॉक्स: **नाडिन.**

नाडीन: काय? (ती कोपला हातवारे करून जायचा इशारा करते.)

(**कोप** तंबूमध्ये निघून जातो.)

लेनॉक्स: (उठत) **नाडीन...**

(**नाडीन लेनॉक्सकडे** येते. **मिसेस बॉयंटन** टेबलावरील बाटल्या हाताळते.)

लेनॉक्स: हे खरंय का—की तू कोपसोबत निघून जाणार आहेस?

नाडीन: हो.

(**नाडीन लेनॉक्सकडे** पाहते, मग वळते, आणि तंबूमध्ये निघून जाते. क्षणभर शांतता. अरब मुलगा तंबूमधून प्रवेश करतो. त्याच्या हातात कप व ताटली असलेला ट्रे आहे.)

अरब मुलगा: (**मिसेस बॉयंटनकडे** जात) मी चहा आणला, बाईसाहेब, चहा.

(**मिसेस बॉयंटन** काठीने टेबलावर जोरात आपटते.)

(तो किंचाळतो, ट्रे खाली टाकतो आणि तंबूच्या दिशेने पळतो)
"अल्लाह करीम! फार वाईट सैतान! फार वाईट सैतान!"

(**अरब मुलगा** तंबूमध्ये पळून जातो.**रेमंड** तंबूमधून प्रवेश करतो**, मिसेस बॉयंटनकडे** पाहतो आणि मग **लेनॉक्सकडे** जातो**.**)

लेनॉक्स: (शांतपणे) झालं.आपल्यापैकी कुणाला तरी तिला मारावंच लागेल.

(**रेमंड लेनॉक्सकडे** एकटक बघतो, मग **मिसेस बॉयंटनकडे** जातो.ती उठते.**रेमंड** तिला उजवीकडील खडकावर बसायला मदत करतो आणि गुहेबाहेर असलेल्या स्टूलावर तिचं स्थान लावतो. **लेनॉक्स** समोर पाहत राहतो. **रेमंड** खाली येतो आणि **लेनॉक्स**च्या किंचित मागे उभा राहतो.)

रेमंड: काय म्हणालास तू?

पडदा पडतो

दृष्य दुसरे

तेच. तीन तासांनी.

[पडदा वर जातो, तो क्षण संध्याकाळचा आहे.]

मिसेस बॉयंटन गुहेच्या तोंडाशी उजवीकडे बसलेली आहे, पण आता गुहा खोल सावलीत आहे. **जिनेव्हरा** तंबूमधून हळूच प्रवेश करते, उजव्या बाजूने काही आवाज ऐकते आणि परत सरकते**. ड्रॅगोमन, हिग्ज आणि लेडी वेस्टहोल्म** उजव्या बाजूने एकामागोमाग एक प्रवेश करतात. ते थकलेले, गरम झाल्यामुळे त्रासलेले आणि चिडलेले आहेत.**हिग्ज** डाव्या बाजूला टेबला शेजारच्या खुर्चीत पडतो. **लेडी वेस्टहोल्म** उजव्या खुर्चीत बसते. **ड्रॅगोमन** मधोमध उभा राहतो.

हिग्ज: (घाम पुसत) बरं, आपल्याला रात्रीचं जेवण मिळालंच पाहिजे आता. मला वाटतं मिस प्राइसनं जे केलं ते योग्यच होतं—डोकं दुखतं म्हणून ती परत फिरली. मी तर एकदम थकून गेलोय.

लेडी वेस्टहोल्म: मला कधीच थकवा वाटत नाही.

हिग्ज: हो का — म्हणजे तुम्ही एखाद्या घोडीसारख्या मजबूत आहात.

ड्रॅगोमन: हो, तुम्ही खूप मजबूत बाई आहात. तुम्ही वर चढता, खाली उतरता — बरोबर शेळीसारख्या.

लेडी वेस्टहोल्म: (खवळून) मोहम्मद!

हिग्ज: (हसत) अरे, खरंच, अब्राहम, अगदी शेळीसारखीच!

(**लेडी वेस्टहोल्म** जागच्या जागी गोठते. तिचा चेहरा असा की नजर मारूनच ठार करेल**.**)

(**हिग्ज** घाम पुसतो) अरे, पण मी तर पार ओलाचिंब झालोय.

लेडी वेस्टहोल्म: (शेवटी बोलायला शब्द सापडतात)

मिस्टर हिग्ज, तुमचं विनोदबुद्धीचं ज्ञान आणि तुम्ही वापरत असलेल्या शब्दांची निवड, दोन्ही एकाच दर्जाची आहेत. "मक स्वेट" हा शब्द घोड्यांना वापरला जातो.

हिग्ज: आता विचार करतोय तर खरंच वाटतं — तुम्ही शेळीसारख्या नाही, घोडीसारख्याच दिसता. (ड्रॅगोमनकडे) अब्राहम, माझ्या तंबूतून एक मोठी बिअरची बाटली घेऊन ये — आणि तिच्यासाठीसुद्धा तशीच एक, आणि खर्च माझ्या नावावर टाका. म्हणजे मग तंटा मिटेल.

लेडी वेस्टहोल्म: धन्यवाद—पण मला एक कप चहा हवा आहे.

ड्रॅगोमन: उशीर झाला चहा बनवायला, बाईसाहेब. आता जेवण.

(नाडिन गच्चीवर जाते**.)**

(लेनॉक्स तिच्या मागे जातो आणि तिच्या मागे उभा राहतो. **लेडी वेस्टहोल्म आणि नाडीन** टेरेसवर उजवीकडे सरकते**. लेनॉक्स तिच्या मागे** जातो**.)**

लेडी वेस्टहोल्म: मी म्हणाले ना — भंगार. जर मला काही खरेदी करायचं असेल, तर मी तुला स्वतः सांगीन आणि तुला योग्य ते कमिशन देईन. खरे

म्हणजे, तू पर्यटकांना फारच फसवलं आहेस. मी पर्यटक नाही, आणि माझ्याकडे मूल्यांची योग्य समज आहे.

ड्रॅगोमन: (अचानक गोड हास्य करत) तुम्ही फारच हुशार मोठ्या दर्जाची इंग्लिश बाई आहात. स्वस्त भंगार विकत घ्यायला तुम्हाला आवडत नाही. तुम्हाला मजा करायची आहे, नजारे बघायचे आहेत. तुम्हाला "गिली-गिली" लोक पाहायला आवडतील का? कोंबड्या काढतात कुठूनही — (तो तिच्यावर कृती दाखवतो) बाहीतून, टोपीतून, जोड्यांतून — सर्वकडून. (तो तिचा स्कर्ट हलवतो.)

लेडी वेस्टहोल्म: (तिच्या हातातली वर्तमानपत्रे त्याच्यावर आपटत) अजिबात नाही. (ती उजवीकडील खालील खुर्चीत जाऊन बसते आणि पेपर वाचते.)

(ड्रॅगोमन डावीकडून वरच्या दिशेने निघून जातो. **सारा** आणि **रेमंड** उजवीकडून वरून प्रवेश करतात. रेमंडच्या हातात एक छोटं पार्सल आहे.)

रेमंड: (प्रवेश करताना) आज पूर्ण चंद्र आहे. काल रात्री गाडीमधून तो दिसला होता.

(नाडीन लेनॉक्सकडे पाठ करून उभी राहते**.)**

सारा: खरंच स्वर्गासमान वाटेल! नागमोडी गल्लीतून जायचं आणि जिथे गाढवं होती त्या फाटकाजवळ.

(लेनॉक्स गच्चीच्या मध्यभागी सरकतो**.)**

रेमंड: हाय, लेन. (साराकडे वळून) हा माझा भाऊ लेनॉक्स. (तो लिफ्टकडे जातो.)

सारा: (लेनॉक्सकडे फारसं लक्ष न देता) कसे आहात? (ती रेमंडच्या मागे लिफ्टकडे जाते.)

(इटालियन मुलगी उठून गच्चीच्या उजवीकडून निघून जाते**.)**

सारा: आपण त्या मशिदीच्या बाहेर असलेल्या अंगणात जाऊ शकतो का? की रात्री ते बंद असतं?

(रेमंड लिफ्टचं बटण दाबतो.)

रेमंड: सहज समजून घेता येईल.

सारा: मला माझा कॅमेरा घ्यायला हवा — तुला वाटतं अजून पुरेसा प्रकाश आहे का?

(लिफ्ट खाली येते आणि दरवाजा उघडतो. **मिसेस बॉयंटन** काठीचा आधार घेत लिफ्टमधून प्रवेश करते**. रेमंड** स्तब्ध उभा राहतो. **सारा** गोंधळलेली दिसते.)

रेमंड: मी—मी... (तो थांबतो.)

सारा: (जोरात आणि ठामपणे) तू माझी तुझ्या आईशी ओळख करून देणार नाहीस?

मिसेस बॉयंटन: कुठे गेला होतास, रेमंड?

रेमंड: मी—मी बाहेर गेलो होतो...

सारा: रेमंड, तू ओळख करून देणार नाहीस?

रेमंड: आई, ही मिस किंग आहे.

सारा: नमस्कार.

मिसेस बॉयंटन: नमस्कार. तुला लिफ्ट हवी होती का? (ती थोडी बाजूला होते.)

(सारा क्षणभर **रेमंडकडे** पाहते – **मिसेस बॉयंटनच्या** उद्धटपणामुळे तो दुखावला आहे का हे पाहण्यासाठी – मग हळूहळू लिफ्टकडे निघून जाते. **रेमंड मिसेस बॉयंटनकडे** रोखून पाहत असतो. लिफ्टचा दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्ट वर जाते.)

(ती टेबलाजवळ असलेल्या खुर्चीकडे जाते आणि बसते.)

(रेमंड मिसेस बॉयंटनच्या डावीकडे सरकतो. **हिग्ज** डावीकडून गच्चीवर येतो आणि टेबलाच्या उजवीकडे छत्रीखाली बसतो.)

मिसेस बॉयंटन: तू पुन्हा तिची भेट घेण्याचा बेत केला आहेस का?
(रेमंड एखाद्या आरोपीसारखा उभा असतो आणि जणू काही यंत्रमानवाप्रमाणे बोलतो.)
रेमंड: हो, रात्री जेवणानंतर आम्ही एकत्र बाहेर जाणार होतो.

मिसेस बॉयंटन: (त्याच्याकडे पाहत) मला वाटतं ती आपल्यासारखी नाही. आपण आपल्यातच राहिलं पाहिजे. तेच योग्य आहे. (क्षणभर थांबते) तुला

समजलं ना, रे?

(नाडीन वळते, थोडी पुढे सरकते आणि पाहत राहते.लेनॉक्स पूर्णतः निर्विकार होतो)

रेमंड: (यंत्रवत) हो.

मिसेस बॉयंटन: (हुकूमी आवाजात) म्हणजे मग, तू आज संध्याकाळी तिची भेट घेणार नाहीस.

रेमंड: नाही—नाही…

मिसेस बॉयंटन: म्हणजे मग हे पक्कं झालं, बरोबर?

रेमंड: हो.

मिसेस बॉयंटन: त्या मुलीशी तुझं काही संबंध राहणार नाहीत, नाही ना?

रेमंड: नाही.

(लिफ्ट खाली येते आणि दरवाजा उघडतो. सारा लिफ्टमधून आत येते आणि रेमंडकडे जाते.)

सारा: माझं पार्सल विसरले मी… ओह! तुझ्या हातात आहे ते.

(रेमंड खाली पाहतो, पार्सलकडे रोखून पाहतो, मग तिच्याकडे न पाहता ते साऱ़ाला देतो.)

(ती वळते. आनंदाने) पुन्हा भेटूया मग.

मिसेस बॉयंटन: रेमंड, तू मिस किंगला सांगितलसं तर बरं होईल.

(सारा थांबते आणि वळते.)

रेमंड: (मुटके हात, ताठपणे) मला माफ करा, मिस किंग. मी आज

संध्याकाळी बाहेर येऊ शकणार नाही.

(सारा मिसेस बॉयंटनकडे एक चटकन नजर टाकते.)

सारा: (रागाने) का?

(रेमंड काही बोलायचा प्रयत्न करतो, पण मग फक्त मान हलवतो.)

मिसेस बॉयंटन: माझा मुलगा आपल्या कुटुंबासोबत राहणं पसंत करतो.

सारा: तुमचा मुलगा स्वतःसाठी बोलू शकत नाही का?

मिसेस बॉयंटन: सांग रे तिला.

रेमंड: मी—माझ्या कुटुंबासोबत राहणं पसंत करतो.

सारा: (रागाने) खरंच? किती निष्ठा! (रेमंडकडे तुच्छतादर्शक नजर टाकत ती टेबलाच्या खालील बाजूने लेडी वेस्टहोल्मकडे जाते.) मला तुमच्या सहलीसाठी पेत्रामध्ये सामील होण्याचा सल्ला दिल्याबद्दल धन्यवाद, लेडी वेस्टहोल्म. मला खरंच आवडेल.

लेडी वेस्टहोल्म: अतिशय उत्तम.

(मिसेस बॉयंटन लेडी वेस्टहोल्म आणि सारा यांच्याकडे पाहते. तिच्या चेहऱ्यावर काहीच भावना नाहीत.)

मिसेस वेस्टहोल्म: तर मग मंगळवारी, दहा वाजता. खूप आनंद झाला, मिस किंग, तुम्ही आमच्यात सामील होताय म्हणून.

(सारा लिफ्टकडे झपाट्याने जाते आणि बाहेर निघून जाते. दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्ट वर जाते. लेडी वेस्टहोल्म उठते आणि साराकडे जाते, पण

तोपर्यंत दरवाजा बंद झालेला असतो. ती चिडून बेल वाजवते. मिसेस बॉयंटन तिच्याकडे पाहत राहते. हिग्ज उठतो आणि डेस्ककडे जातो.)

लेनॉक्स: (डावीकडे सरकत) आई, तुला वर जायचं आहे का आता?

मिसेस बॉयंटन: काय म्हणालास?

लेनॉक्स: तुला वर जायचं आहे का?

मिसेस बॉयंटन: आत्ता नाही. तू आणि रे वर जा. मला माझा चष्मा हवा आहे. तुम्ही दोघं जा. मी आणि नाडीन नंतर येतो.

(लेनॉक्स आणि रेमंड लिफ्टच्या दरवाजाकडे जातात. लिफ्ट खाली येते आणि दरवाजा उघडतो.)

लेडी वेस्टहोल्म, लेनॉक्स आणि रेमंड लिफ्टमध्ये जातात. दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्ट वर जाते. **मिसेस बॉयंटन** स्वतःशी हसते, मग डोकं वळवते आणि **नाडिन**कडे पाहते.)

हिग्ज: (क्लार्ककडे) अरे! त्या बाईसाहेब कोणत्या मजल्यावर जात आहेत?

कारकून: दुसऱ्या मजल्यावर, सर.

हिग्ज: ओह! आणि अजून एक गोष्ट. मी या पेत्राच्या सहलीला चाललोय. गाडीत जागा आहे ना?

कारकून: हो सर, तुमच्यासाठी जागा राखून ठेवलेली आहे.

हिग्ज: ओह! आणि त्याबाईसाहेब येतेयत का?

कारकून: हो सर.

हिग्ज: बरं! पण मी गाडीच्या टपावर बसणार नाही, लक्षात ठेवा.

(हिग्ज उजव्या मागच्या दिशेने निघून जातो.)

मिसेस बॉयंटन: नाडिन.

नाडिन: (मिसेस बॉयंटनच्या उजवीकडे जात) हो, आई?

मिसेस बॉयंटन: माझा चष्मा.

नाडिन: (चष्मा पुढे करत) तो टेबलावरच होता.

मिसेस बॉयंटन: तो मला देऊ नकोस. वर घेऊन जा. आणि जिनीसाठी गरम दूध करायचे पाहशील का?

नाडिन: तिला गरम दूध आवडत नाही.

मिसेस बॉयंटन: तिच्यासाठी ते चांगलं आहे. जा बाळा. मी तुझ्या मित्राशी— मि. कोपशी थोडं बोलते.

(नाडिन लिफ्टमध्ये जाते. दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्ट वर जाते.)

कोप: (डाव्या मध्यभागी जात) आनंद आहे, मिसेस बॉयंटन.

मिसेस बॉयंटन: माझ्यासाठी फार चांगली सून आहे ती – अगदी खऱ्या मुलीसारखी. नाडिनशिवाय आम्ही सगळयांनी काय केलं असतं कुणास ठाऊक.

कोप: हो, नक्कीच. तुम्ही तिच्यावर किती अवलंबून आहात ते मला समजतं.

(**कारकून** डावीकडे मागून निघून जातो.)

मिसेस बॉयंटन: आम्ही एक अतिशय निष्ठावान कुटुंब आहोत.

कोप: मला ठाऊक आहे – मला ठाऊक आहे...

मिसेस बॉयंटन: (तीव्र नजरेने पाहत) तुमच्या मनात काय चाललंय?

कोप: का बरं—काही नाही.

मिसेस बॉयंटन: संकोच करू नकोस. सांग.

कोप: बरं—कदाचित तुम्हाला वाटेल मी खूप धाडस करतोय...

मिसेस बॉयंटन: मला स्पष्टपणा आवडतो.

कोप: बरं, मग थेट सांगतो—मला फक्त असं वाटलं की... अहो, गैरसमज करून घेऊ नका—माझा अर्थ फक्त एवढाच की—कधी कधी आपण लोकांना बाहेरच्या जगापासून खूपच वाचवतो.

मिसेस बॉयंटन: तुझा अर्थ असा की—(ती हसते) मी माझ्या मुलांवर खूप प्रेम करते?

कोप: असं म्हणू या की—तुम्ही त्यांच्याबद्दल खूप काळजी करता. त्यांना... त्यांना कधी ना कधीस्वतःच्या पायावर उभं राहायला शिकावंच लागेल ना. (तो टेबलच्या डावीकडे बसतो.)

मिसेस बॉयंटन: तू कदाचित बरोबर आहेस. म्हणूनच, बघ, मी त्यांना परदेशात आणलं. मला वाटत होतं ते गावठीच बनतील. म्हणतात ना, प्रवास मनाची क्षितिजे रुंदावतो.

कोप: हो, अगदी खरं आहे.

मिसेस बॉयंटन: खूप कंटाळवाणं होतं. (आठवणीत गुंग होऊन) दिवसागणिक—कशातही रस वाटायचा नाही. हो, कंटाळा यायचा. (ती खुटखुटून हसते) इथे मात्र कंटाळा नाही

कोप: नाही, जेरुशलेम म्हणजे खूपच रंजक जागा आहे.

मिसेस बॉयंटन: आणि मी तू आधी जे बोललास त्याबद्दल विचार करत होते—पेत्राबद्दल.

कोप: हो का?

मिसेस बॉयंटन: मला वाटतं—मुलांनी पेत्रा पाहिलच पाहिजे.

कोप: (उठून) अरे वा, छानच. तुम्ही माझ्या सूचनेप्रमाणे करणार आहात—गटात कुणीतरी मागे राहून तुमची काळजी घ्यायला हवी.

मिसेस बॉयंटन: नाही, मीसुद्धा पेत्राला जाणार आहे.

कोप: पण खरंच, मिसेस बॉयंटन, मला वाटतं तुम्ही अडचणींचं गांभीर्य ओळखत नाही. ती जागा फारच आडवाटेवर आहे. दोन दिवस मोटारीने प्रवास आणि शेवटचा टप्पा घोड्यांवर किंवा खेचरांवर.

मिसेस बॉयंटन: मी एक वृद्ध महिला आहे, शारीरिक त्रास खूप आहेत, पण त्यामुळे माझ्या—(ती थांबते) आनंदावर मी बंदी घालत नाही. हे सगळं पैसे खर्च करून जमवता येतं. शेवटचा टप्पा काठीवर घेऊन जाणाऱ्या खुर्चीत किंवा पालखीनेही जाऊ शकतो.

कोप: अगदी धर्मग्रंथात वर्णन केल्यासारखं वाटतंय.

मिसेस बॉयंटन: हो—अगदी बायबलसारखं.

कोप: पण खरंच, मला वाटतं हे शहाणपणाचं ठरणार नाही. तुमचं आरोग्य फारसं चांगलं नाही, आणि तुमचं हृदयसुद्धा...

मिसेस बॉयंटन: मी जेव्हा इतरांसाठी आनंददायक सहल आखते, तेव्हा माझ्या हृदयाचा विचार करत नाही.

(**लेनॉक्स आणि रेमंड** लिफ्टच्या दरवाजाकडे जातात. लिफ्ट खाली येते आणि दरवाजा उघडतो.लेडी वेस्टहोल्म, लेनॉक्स आणि रेमंड लिफ्टमध्ये जातात. दरवाजा बंद होतो आणि लिफ्ट वरजाते. **मिसेस बॉयंटन** स्वतःशी हसते, मग डोकं वळवून **नाडिन**कडे पाहते.)

हिग्ज: ओह! आणि अजून एक गोष्ट. मी पेत्राच्या सहलीला चाललोय. गाडीत जागा आहे ना?

क्लार्क: हो सर, तुमच्यासाठी एक जागा राखून ठेवलेली आहे.

हिग्ज: ओह! आणि त्या बाईसाहेब सुद्धा येतेयत?

कारकुन: हो सर.

हिग्ज: बरं, मग मी गाडीच्या टपावर बसणार नाही, हे लक्षात ठेवा.

(हिग्ज उजव्या बाजूने निघून जातो.)

मिसेस बॉयंटन: नाडिन.

नाडिन: (मिसेस बॉयंटनच्या उजवीकडे जाऊन) हो, आई?

मिसेस बॉयंटन: माझा चष्मा.

(लिफ्ट खाली येते आणि दरवाजा उघडतो. कोप लिफ्टमधून बाहेर येतो आणि डेस्ककडे जातो.)

कोप: (डाव्या मध्यभागी जात) आनंद झाला, मिसेस बॉयंटन.

मिसेस बॉयंटन: माझ्यासाठी फार चांगली सून आहे ती—अगदी खऱ्या मुलीसारखी. नाडिनशिवाय आम्ही सगळ्यांनी काय केलं असतं, कुणास ठाऊक.आम्ही एक अतिशय निष्ठावान कुटुंब आहोत.

(डाव्या बाजूने निघून जातो.)

मिसेस बॉयंटन: तुम्ही तयारी कराल ना?

कोप: (उजवीकडे वर सरकत) हो नक्की. मी आत्ताच चौकशी करून येतो.

(कोप उजव्या बाजूने निघून जातो. मिसेस बॉयंटन एकटी राहते. काही क्षणांत ती हसू लागते— एक शांत पण अंगभर हलवून टाकणारं हास्य. तिचा चेहरा द्वेषाने आणि आनंदाने भरलेला असतो—आणि पडदा पडतो.)

पडदा.

अंक दुसरा

दृष्य १

पेत्रा येथील प्रवाशांच्या तंबूची छावणी. एक आठवड्यानंतर दुपारी. चहाची वेळ. सभोवताल अतिशय विलक्षण अशा भगव्या रंगाच्या खडकांनी वेढलेला आहे, ज्यामुळे संपूर्ण रंगमंच अर्धवर्तुळाकार रंगभूमीसारखा दिसतो. वर उजवीकडे एका खडकांआड लपलेली पायवाट आहे, जी एका गुहेपर्यंत जाते. उजव्या मध्यवर्ती दिशेने झोपण्याच्या तंबूंना जायचा मार्ग आहे. डावीकडे एक उतार आहे, जो छावणीतून बाहेर जाणाऱ्या वाटेकडे नेतो. डावीकडे खालच्या भागात एक मोठा जेवणासाठी वापरला जाणारा तंबू [छावणी] आहे. डाव्या मध्यभागी एक छावणीतील टेबल आणि तीन खुर्च्या आहेत. डावीकडे खाली एक हातखुर्ची आहे, मागे एक चहा ठेवण्याची पेटी. उजव्याखाली एक डेकवरील खुर्ची आहे. वर उजवीकडील खडकावर, गुहेच्या समोर, दोन स्टूल्स आहेत.

(पडदा उघडतो तेव्हा, **रेमंड** उजवीकडील डेकवरील खुर्चीमध्ये बसलेला आहे, विचारात गढलेला. **मिसेस बॉयंटन** गुहेबाहेर वर उजवीकडील खडकावरील स्टूलावर बसलेली आहे. तिच्या बाजूला काठी आहे. ती वाचन करत आहे. ती एका भव्य मूर्तीसारखी वाटते. **ड्रॅगोमन** (मार्गदर्शक) मध्यभागी उभा आहे, चेहऱ्यावर सौम्य हसू. **लेडी वेस्टहोल्म, मिस प्राईस आणि डॉ.जेरार्ड** डावीकडील तंबूतून प्रवेश करतात. **लेडी वेस्टहोल्म** डाव्या

मध्यवर्ती टेबलवरून मार्गदर्शक पुस्तक उचलते आणि उजवीकडे जाते. **मिस प्राईस** डाव्या मध्यभागी थांबते. **जेरार्ड** डावीकडे खाली सरकतो.)

ड्रॅगोमन: तुम्ही छान जेवण केलं ना? आज सकाळच्या मोठ्या सहलीनंतर आराम केला?

मिस प्राईस: हो, धन्यवाद. खूप छान होतं.

ड्रॅगोमन: मी तुम्हाला बाबतेश स्थापत्यशास्त्राबद्दल सगळं सांगितलं. मी तुम्हाला प्राचीन इतिहास सांगितला. पेत्रा खूपच रंजक जागा आहे. मी वरती एक जागा दाखवली होती ना, बलिदानाची जागा.

लेडी वेस्टहोल्म: पुन्हा पुन्हा ऐकायची गरज नाही. काही मुद्द्यांवर तुम्ही चुकीचे आहात. मी प्रवासी मार्गदर्शक मध्ये तपासलं आहे.

ड्रॅगोमन: नाही नाही, मॅडम. पुस्तकातलं सगळं खरं नसतं. तुम्ही माझ्यावर विश्वास ठेवा. आयेसा ख्रिश्चन मिशनमध्ये शिकलेलो आहे, खरं बोलायला शिकलेलो आहे.. मी जे काही सांगितलं ते खरं आहे—बायबलसारखं.

(सारा डावीकडील मार्कीतून येते,**रेमंडला** पाहते, आणि अचानक वळून परत आत जाते.)

लेडी वेस्टहोल्म: तुम्ही मिशनमध्ये शिक्षण घेतलं?

ड्रॅगोमन: हो मॅडम, अमेरिकन मिशन.

लेडी वेस्टहोल्म: ओह, अमेरिकन!

ड्रॅगोमन: मी कविता शिकलो—खूप सुंदर.

(लवकर, विचित्र उच्चारात) “हेल-टु-द-ब्लायस्प्रूट बर्टोनव्हरवॉर्ट.”

जेरार्ड: क्षमस्व, काय?

ड्रॅगोमन: (पुन्हा म्हणतो) “हेल टु द ब्लायस्प्रूट बर्टोनव्हरवॉर्ट.” (तो हसतो.)

मिस प्राईस: (थोड्या वेळाने) मला वाटतं ही शेलीची "स्कायलार्क" कविता आहे.

ड्रॅगोमन: (हसत) बरोबर, मॅडम. पर्सी बिश शेली. मला विल्यम वर्ड्सवर्थ पण माहिती आहे. "आय वंडर लोन्ली ॲस अ क्लाऊट..."

जेरार्ड: बास, बास!

ड्रॅगोमन: मी पूर्णपणे सुसंस्कृत आणि उच्च शिक्षित आहे.

जेरार्ड: संस्कृतीकडून आपण काय अपेक्षा करावी, हे यावरून समजतं.

लेडी वेस्टहोल्म: मुद्दा असा आहे, मोहम्मद, केवळ पाठ करून काही उपयोग नाही, शिकलेलं आत्मसात करावं लागतं.

ड्रॅगोमन: तुम्ही मला मोहम्मद म्हणू नका, मॅडम. तो मुस्लिम नाव आहे. तुम्हाला "आयेसा" आवडत नसेल, तर मला "अब्राहम" म्हणा. जसं अब्राहम वडील, तसंच माझं हृदय शुद्ध आणि शुभ आहे. (तो त्याची सदरा उघडतो.) मी रोज स्वच्छ कपडे घालतो.

जेरार्ड: (लेडी वेस्टहोल्मला) अब्राहमने हे केलं असेल असं मला वाटत नाही!

ड्रॅगोमन: (मिस प्राईसजवळ येऊन आपला छाती दाखवतो) अब्राहमच्या हृदयासारखी स्वच्छ!

मिस प्राईस: (अवघडून) ओह, हो, हो... खूप छान, नक्कीच.

ड्रॅगोमन: तुम्हाला दुपारी काय करायचंय? अजून एक सहल की विश्रांती? बहुतेक माझ्या गटातील स्त्रिया आणि गृहस्थ मोठ्या सहलीनंतर विश्रांती पसंत करतात.

मिस प्राईस: निश्चितच थकवणारं होतं. चढ खूपच तीव्र होता. पण कदाचित... (ती लेडी वेस्टहोल्मकडे शंका घेऊन पाहते.)

लेडी वेस्टहोल्म: मला कधीच थकवा जाणवत नाही. पण अजून एक सहल नको. कदाचित नंतर एखादा छोटा फेरफटका.

ड्रॅगोमन: तुम्ही चहा घेतल्यावर छान चक्कर मारा? मी तुम्हाला "कुमारी नेच्याचे झाड" दाखवतो.

लेडी वेस्टहोल्म: नंतर आम्ही तुम्हाला कळवू.

ड्रॅगोमन: ठीक आहे.(तो वर उजवीकडे सरकतो.) जेव्हा अब्राहम हवाय, तेव्हा फक्त "अब्राहम" म्हणा. मी येतो.

(ड्रॅगोमन वर उजवीकडे निघून जातो**.)**

मिस प्राईस: तो खरंच खूप मदत करणारा आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: तो खूप बोलतो.

मिस प्राईस: मला वाटतं, मी थोडा वेळ झोप घेईन. उन्हाळा खूप आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: मी माझ्या तंबूत जाते, पण झोपणार नाही. पत्रं लिहिणार आहे.

(ती उजवीकडे जाते.)

मिस प्राईस: (उजवीकडे जात) तुमच्यात किती विलक्षण ऊर्जा आहे, प्रिय लेडी वेस्टहोल्म!

लेडी वेस्टहोल्म: तो केवळ प्रशिक्षणाचा भाग आहे.

(लेडी वेस्टहोल्म आणि मिस प्राईस उजवीकडे बाहेर जातात. जेरार्ड हळूहळू रेमंडकडे येतो.)

जेरार्ड: तू काहीतरी गांभीर्याने विचार करत होता असं वाटतंय.

रेमंड: आपण इथं खाली कसे आलो, याचाच विचार करत होतो. अगदी नरकाच्या चित्रात उतरल्यासारखं वाटलं. त्या अरुंद दरीतून वळणं घेत जाताना मी सतत स्वतःला म्हणत होतो, "मृत्यूच्या दरीत खाली उतरत आहे..." (थोडा थांबतो) "मृत्यूची दरी..."

जेरार्ड: तुला तसं वाटलं? पण प्रवासाच्या शेवटी तुला मृत्यू तर सापडला नाही.

रेयमंड: (पुन्हा नैसर्गिक स्वरात) नाही—हे छावणीचं ठिकाण खूप रम्य आहे, तंबू किंवा गुहा—जसं कोणाला आवडेल तसं, आणि एक उत्कृष्ट जेवण.

जेरार्ड: आणि स्वागताला आनंदी चेहरे.

रेयमंड: हो, मला आठवतंय, मी तुम्हाला किंग सोलोमनमध्ये पाहिलं होतं, आणि कोपने तुमचा उल्लेख केला होता.

जेरार्ड: मी खरंतर मिस किंगबद्दल बोलत होतो. तुम्ही तिला आधीच ओळखत होता, बरोबर?

रेमंड: (संतप्तपणे) हो—हो, बहुधा. मला वाटतं ती आज सकाळच्या सहलीला आली असती. ती—ती अचानक माघारी फिरली.

जेरार्ड: (मध्यभागी जात) तरुण मुलींचं मत बदलतं. पण तिनं खूप सुंदर दृष्य आणि मनोरंजक गोष्टी गमावल्या.

(सारा डावीकडील तंबूतून प्रवेश करते. तिच्याकडे एक लहान धातूचं खोकं आहे, ज्यात कातडीखाली इंजेक्शन द्यायची सुई आहे. रेमंड उठतो आणि उजवीकडील मध्यभागाकडे सरकतो.)

सारा: डॉक्टर जेरार्ड— (ती थांबते, कारण रेमंड त्यांच्या दिशेने येतो.)

जेरार्ड: हो?

सारा: (रेमंडकडे न पाहता; कडकपणे) मार्गदर्शकांपैकी एकाला तीव्र मलेरिया झाला आहे. तुमच्याकडे क्विनिन आहे का? मी मूर्खपणे माझं जेरुसलेममध्येच विसरले. माझ्याकडे सुई आहे—(ती बॉक्सकडे इशारा करते) तुम्हाला जर ती शिरेमार्गे द्यायची असेल तर.

जेरार्ड: माझ्याकडे औषधांची एक छोटी पेटी आहे. मी आणतो.

(जेरार्ड उजवीकडे घाईघाईने बाहेर जातो. सारा टेबलजवळ जाते आणि आपले खोके ठेवते. रेमंड अत्यंत अस्वस्थ आणि घाबरलेला आहे.)

रेमंड: सारा. (तो थांबतो)

(सारा त्याच्याकडे दुर्लक्ष करते.)

(तो टेबलच्या उजवीकडे जातो) तू माझा तिरस्कार करतेस, नाही का? मला काही आश्चर्य वाटत नाही. मलाही माझा तिरस्कार वाटतो.

सारा: खरंतर मला माहीतच नाही, तू काय बोलतोयस.

रेमंड: इथे पोचणं—आणि तुला इथे पाहणं—हे स्वप्नासारखं होतं. सुरुवातीला वाटलं तू भूत आहेस—कारण मी तुझा इतका विचार करत होतो. (तो तिच्या उजवीकडे जातो.) मी तुझ्यावर प्रेम करतो. मला तुला हे सांगायचं आहे. खरा मी—जो त्या दिवशी किंग सोलोमनमध्ये इतका वाईट वागलो—तो मी नव्हतो.आजही माझे माझ्यावर नियंत्रण नाही. (तो घाबरलेला असून, हात घट्ट पकडतो आणि सोडतो.) माझं मानसिक संतुलन ढासळलेलं आहे. मी स्वतःवर विश्वास ठेवू शकत नाही. ती काहीतरी सांगते, आणि मला ते करावंच लागतं—माझ्या हातात नसतं. मला माहीत आहे की तू हे समजू शकणार नाहीस. मला हवंय—धैर्य. आणि ते माझ्याकडे नाही.

(जेरार्ड उजवीकडून औषधांची पेटी घेऊन प्रवेश करतो. तो थोडा थांबतो आणि साराकडे पाहतो...)

(पडदा खाली जातो — पुढील दृष्यासाठी**.)**

रेमंड: (सारापासून लवकर निघून जातो, उजवीकडे बाहेर जातो.)

जेरार्ड: (टेबलकडे जातो) मला वाटतं, मी काहीतरी अडथळा आणला. (तो आपली औषधांची पेटी टेबलावर ठेवतो आणि उघडतो.)

सारा: (साधेपणाने बोलण्याचा प्रयत्न करत) काही महत्त्वाचं नव्हतं.

जेरार्ड: तू त्या तरुणाशी थोडीशी कठोर वागत नाहीस का?

सारा: मला असा माणूस सहन होत नाही, जो आपल्या आईच्या पदराला बांधून जगतो.

जेरार्ड: ओह ला ला, तर हीच अडचण आहे. (तो केस मधून काही क्विनिन काढतो.आणि स्वतःची सिरींज भरतो.) म्हणजे, अखेरीस तूसुद्धा एक साधी इंग्लिश मिसच आहेस. आणि तू स्वतःला मानसशास्त्रात करिअर करू इच्छिणारी म्हणतेस? जेव्हा तू एका मानसशास्त्रीय समस्येला सामोरी जातेस, तेव्हा ती ओळखतही नाहीस?

सारा: तू त्या म्हाताऱ्या बाईबद्दल बोलतोयस का? (ती मिसेस बॉयंटनकडे वर पाहते.) ती एखाद्या अश्लील बुद्धासारखी आहे—सगळ्यांवर वर्चस्व गाजवत. छे! सगळे तिच्यावर इतके प्रेम कसे करू शकतात, हे मला समजत नाही. ते सगळं खूपच विकृतीजनक आहे. (ती टेबलाच्या डावीकडे बसते.)

जेरार्ड: तू चुकीची आहेस. ते तिच्यावर प्रेम करत नाहीत. आणि तीही त्यांच्यावर प्रेम करत नाही. तू जेव्हा इथे आलीस, तेव्हापासून तू स्वतःसारखी नाही आहेस. नाहीतर तुला बरीच निरीक्षणं करता आली असती.

सारा: लेडी वेस्टहोल्म आणि मिस प्राईस यांच्यासोबत प्रवास करणं माझ्या डोक्यात जातं.

जेरार्ड: (टेबलच्या उजवीकडे जात) अर्थातच. लेडी वेस्टहोल्म तिला शोभणाऱ्या जीवनशैलीत अगदी फिट आहे आणि ती त्याचा खूप आनंद घेते. मिस प्राईससाठी हे परदेशी प्रवासाचे स्वप्न साकार झालंय. त्यांना जे हवं होतं, ते मिळालंय—पण तुला तुझं हवं ते अजून मिळालेलं नाही.

सारा: मला काय हवं आहे?

जेरार्ड: इंग्लिश मिस!

सारा: मी इंग्लिश मिस नाही. (ती उठते आणि डावीकडे खाली जाते.)

जेरार्ड: पण तू आहेसच ती. (तो तिच्या उजवीकडे सरकतो.) तू लैंगिक समस्याआणि लैंगिक जीवनावर विद्वत्तापूर्वक बोलशील—पण जेव्हा खराखुरा, रक्तमांसाचा तरुण तुझ्यासमोर येतो, तेव्हा तू तुझ्या पणजीसारखीच लाल होतेस आणि विरोध करतेस. पण चला, आपण सहकारी होऊ. मान्य आहे की तो तरुण पूर्णपणे त्याच्या आईच्या अधीन आहे—ती त्याच्यावर एक विकृतीजनक वर्चस्व ठेवते असं मला वाटतं. आपण त्याची सुटका करायची का?

सारा: आपल्याला ते शक्य आहे का?

जेरार्ड: (क्षणभर तिचे हात घेत) मला वाटतं, कदाचित तुला शक्य आहे. तर—तो माणूस कुठे आहे?

सारा: त्या तंबूच्या आत. मी दाखवते.

(सारा आणि जेरार्ड मार्कीकडे बाहेर जातात. **नाडिन** डावीकडील उतारावरून प्रवेश करते. ती फार थकलेली दिसते. ती टेबलजवळ जाते आणि उघडलेल्या पेट्यांकडे पाहते.अरब मुलगा उजवीकडून ट्रे घेऊन येतो.)

मुलगा: (टेबलकडे जात) शुभ दुपार, बाईसाहेब.

नाडिन: हॅलो, अब्दुल्ला.

(अरब मुलगा टेबलवरील घाणेरडे पेले गोळा करतो, टेबल ओलांडून उजवीकडे बाहेर जातो. **नाडिन** जिज्ञासेने पण अर्धवट विचारात, जेरार्डच्या पेटीतील बाटल्या उचलते आणि परत ठेवते. कोप डावीकडील उतारावरून प्रवेश करतो. **नाडिन** चकित होते आणि टेबलापासून दूर जाते.)

कोप: तर इथेच आहेस तू. (तो उजवीकडील मध्यभागी येतो.) तू सतत माझ्यापासून पळत होतीस, नाडीन.

नाडीन: तुला असं का वाटतं?

कोप: नाडीन, असंच चालू ठेवता येणार नाही. मला तुझ्याशी बोलायलाच हवं.

नाडीन**:** (त्याच्याकडे येऊन) अरे, कृपया, जेफ, कृपया.

कोप: (तिला स्वतःकडे वळवतो) नाही, ऐक. मी खूप काळापासून तुझ्यावर प्रेम करतो. तुलाही हे माहीत आहे. मला तुझ्या आयुष्यात थोडं सुख द्यायचं आहे.

नाडिन: कदाचित कोणालाही खरं सुख मिळत नाही.

कोप: अशी बकवास करू नकोस, प्रिय. तू लेनॉक्सची चांगली पत्नी राहिली आहेस—

त्याच्यासाठी तू एक अशक्य जीवन सहन केलंस आणि कधीही तक्रार केली नाहीस. पण आता वेळ आलीय की तुला स्वतःचा विचार करावा लागेल. मी तुझ्याकडून काही रोमँटिक समर्पण अपेक्षित करत नाही—पण तुला माझ्याबद्दल थोडी तरी आपुलकी आहे, नाही का? ,नाडीन लेनॉक्ससोबत राहून तू लेनॉक्सचे काही भले करू शकत नाहीस.मला तू खूप आवडतेस. त्याच्याशी घटस्फोट घे आणि माझ्याशी लग्न कर.

[सारा तंबूतून येते. कोप उजवीकडे सरकतो.]

कोपः नाडिन,उन थोडे उतरले,की आपण फिरायला जाऊ.

नाडिन: ठीक आहे.

(कोप उजव्या बाजूने निघून जातो. सारा **नाडिन**कडे बघते, मग टेबलच्या डाव्या बाजूला बसते.)

नाडिन: मिस किंग.

सारा: हो?

नाडिन: मी तुम्हाला काही सांगू का?

सारा: हो, नक्कीच.

नाडिन: (टेबलाच्या उजव्या बाजूला येत) मी तुम्हाला आत्ताच माझ्या दिराशी बोलताना पाहिलं.

सारा: खरंच का?

नाडिन: कृपया शक्य असेल तर त्याला मदत करा.

सारा: तुला का वाटतं की मी त्याला मदत करू शकते?

नाडिन: जर तुम्ही त्याला मदत करू शकत नाही, तर कोणीच करू शकणार नाही.

सारा: तो स्वतःलाच मदत करू शकतो, जर त्याने ठरवलं तर.

नाडिन: तिथेच तुम्ही चुकता. आम्ही एक विचित्र कुटुंब आहोत. तो नाही करू शकत.

सारा: तुम्ही एकमेकांवर खूप प्रेम करणारे कुटुंब आहात—मला माहिती आहे. तुमच्या सासूबाईंनी सांगितलं.

नाडिन: नाही, आम्ही तसे अजिबात नाही. ती शेवटची गोष्ट आहे जे आम्ही आहोत.

(सारा आश्चर्याने **नाडिन**कडे पाहते.)

(ती साराकडे थोडी जवळ सरकते आणि आवाज खाली करते.)

तुम्हाला माहितेय का**,** (ती मिसेस बॉयंटनकडे इशारा करते)माझ्या सासऱ्याने तिच्याशी लग्न करण्याआधी ती कोण होती?

सारा: कोण होती ती?

नाडिन: ती तुरुंगात कैद्यांची पहारेकरी होती. (क्षणभर थांबते.) माझे सासरे त्या

तुरुंगाचे अधीक्षक होते. ते विधुर होते, तीन लहान मुलांसह, ज्यात सर्वात लहान जिनी फक्त सहा महिन्यांची होती.

सारा: (मिसेस बॉयंटनकडे पाहत) हो—ती कैद्यांची पहारेकरी असल्याचं मी सहज समजू शकते.

नाडिन: ती आजही तशीच आहे—लेनॉक्स, रेमंड आणि जिनी हे तिचे कैदी झाले आहेत. त्यांनी कधीच तुरुंगाच्या भिंतीबाहेरचं आयुष्य अनुभवलेलं नाही.

सारा: अगदी आता—इथे—परदेशात सुद्धा नाही का?

नाडिन: हो. ती तुरुंगाच्या भिंतीसुद्धा इकडे घेऊन आली आहे. तिने त्यांना कधीच मैत्री करु दिली नाही, बाहेर कुणाशी संपर्क ठेवू दिला नाही, स्वतःच्या इच्छा किंवा आवडी ठेवू दिल्या नाहीत. हे सगळं काळजी आणि प्रेमाच्या नावाखाली केलं गेलं—पण ते खरं प्रेम नाहीये.

सारा: मग काय आहे?

नाडिन: एक अशी गोष्ट जी मला घाबरवते—काहीतरी क्रूर—काहीतरी असं, जे स्वतःच्या शक्तीत आनंद मानतं, त्यात गर्व बाळगतं...

नाडिन: येतेय, आई. (ती खडकावरून वर जाऊन मिसेस बॉयंटनजवळ जाते.)(अरब मुलगा मंडपातून प्रवेश करतो.)

मुलगा: (साराला) सेलूनची तब्येत फारच खराब आहे. तुम्ही या, मिस डॉक्टर.

सारा: (उठत) ठीक आहे.

(सारा आणि अरब मुलगा मंडपात निघून जातात. रेमंड उजव्या बाजूने प्रवेश करतो आणि टेबलकडे जातो. **नाडिन**ने एक बाटली केसच्या बाहेर ठेवलेली असते, ती तो प्रथम सहजतेने उचलतो, मग अचानक लक्ष वेधलं जातं आणि ती बाटली निरखून पाहतो. **नाडिन** मिसेस बॉयंटनला उठण्यास मदत करते.)

रेमंड: (केसकडे पाहत) ही डॉक्टर जेरार्डची आहे. (तो टेबलपासून दोन पावलं पुढे येतो, हातातल्या बाटलीकडे पूर्ण लक्ष देत.)

(मिसेस बॉयंटन आणि **नाडिन** मधल्या भागाकडे सरकतात.)

मिसेस बॉयंटन: मला वाटतं, मी इथे थोडावेळ बसते.

(रेमंड दचकतो, बाटली खाली टाकतो आणि वळतो.) (ती टेबलच्या उजव्या बाजूला असलेल्या खुर्चीकडे इशारा करते.)

इथे.

नाडिन: उन्हात बसणं तुमच्यासाठी खूप गरम होईल, नाही का?

मिसेस बॉयंटन: मला उन्हाची काहीही पर्वा नाही. खरं तर वर त्या खडकांमध्ये जास्त गरम असतं, प्रकाश परावर्तनामुळे. इथेच ठीक आहे. (ती टेबलच्या उजव्या बाजूला बसते. रेमंडकडे) मी तुला त्या मुलीशी बोलताना पाहिलं, मुला.

रेमंड: (घाबरून) मी—... (थोडा प्रयत्न करत) हो, मी तिच्याशी बोललो. का नाही बोलायचं?

मिसेस बॉयंटन: खरंच, का नाही? शेवटी तू तरुण आहेस. तू दुपारच्या वेळेस फिरायला जावंसं असं वाटतंय मला.

रेमंड: फिरायला—जावं? तुम्हाला—म्हणजे तुम्हालाच हवं आहे का ते?

मिसेस बॉयंटन: तरुणांनी आपला वेळ आनंदाने घालवायलाच हवा.

नाडिन: मांजर आणि उंदीर.

मिसेस बॉयंटन: किती विचित्र गोष्ट म्हणालीस, नाडिन.

नाडिन: खरंच का?

मिसेस बॉयंटन: (रेमंडकडे) तुझी मैत्रीण तिकडे गेली आहे. (ती आपल्या काठीने मंडपाकडे इशारा करते.)

(रेमंड साशंकतेने मंडपात जातो. नाडिन मिसेस बॉयंटनकडे बघते.)

(ती शांतपणे हसते) हो, तरुणांनी आपल्यापरीने मजा केलीच पाहिजे.

नाडिन: (मिसेस बॉयंटनच्या वरून टेबलच्या मागे उभी राहून) आणि वृद्धांनीसुद्धा— आपल्यापरीने.

मिसेस बॉयंटन: त्याचा अर्थ काय, बाई गं?

नाडिन: फक्त—मांजर आणि उंदीर.

मिसेस बॉयंटन: किती कोड्यात बोलतेस. तुला देखील तुझ्या त्या चांगल्या मित्रासोबत—मिस्टर कोपसोबत—फिरायला जायला हवं.

नाडिन: तुम्ही आम्हाला बोलताना पाहिलंत का?

मिसेस बॉयंटन: हो. तो तुझ्यावर खूप प्रेम करतो.

नाडिन: (टेबलच्या डावीकडे सरकत) मला माहिती आहे.

मिसेस बॉयंटन: मला वाटतं, तुला जितका आनंद मिळायला हवा तितका मिळत नाही. एक म्हाताऱ्या आजारी बाईची सेवा करत बसणं आणि वर लेनॉक्स—तो खूप बदललाय—हो, खूपच.

नाडिन: (खालच्या डाव्या बाजूला जात) तो फारसा आनंदी नाही.

मिसेस बॉयंटन: त्याला आनंदी असायला हवं—तुझ्यासारख्या देखण्या आणि गोंडस मुलीशी लग्न करून. मला कधी कधी वाटतं, त्याला तुझी खरी किंमत कळत नाही.

नाडिन: तुम्हाला वाटतं, जेफरसन कोपला माझी किंमत अधिक कळते?

मिसेस बॉयंटन: मला वाटतं, त्याचं तुझ्यावर खूप प्रेम आहे.

नाडिन: आणि तुम्हाला वाटतं की मी त्याच्यासोबत निघून जावं आणि लेनॉक्सला सोडून द्यावं—का?

मिसेस बॉयंटन: (सुरळीतपणे, थोड्याशा कडवट मजेसह) खरंच नाडिन, तू काय काय शब्द माझ्या तोंडात घालतेस—मी असं काही बोललेच नाही.

नाडिन: पण तुम्हाला तसंच म्हणायचं आहे. (हळूहळू) हे एक कारणं होतं ना, इथे येण्यामागे?

मिसेस बॉयंटन: तू फारच बोलतेयस, नाडिन ग. अर्थातच मला तुझं सुख हवंय—पण मी तुला नवऱ्याला सोड असं म्हणत नाहीये. ते चुकीचं होईल. (नाडिन क्षणभर गप्प राहून मिसेस बॉयंटनकडे बघते.)

नाडिन: (टेबलच्या डाव्या बाजूवरून उजव्या मधोमध येत) तुम्हाला आम्हा सगळ्यांचा एवढा राग का आहे?

मिसेस बॉयंटन: (हसून) खरंच, बाई ग.

नाडिन: (तिच्याकडे बघतच) तुम्हाला लोकांना त्रास द्यायला आवडतं—हो ना? तुम्हाला सत्तेची मजा वाटते. एकेकदा मला वाटायचं की हे तुमच्या वॉर्डन

असण्यामुळे असेल—पण आता मला जाणवतं की तीच गोष्ट तुम्हाला वॉर्डन बनवणारी होती.

(मिसेस बॉयंटन सौम्य हसते.)

खूप लोकांना तो पेशा सहन होत नाही—पण तुम्हाला—(ती हळूहळू, एकेक सत्य सांगत) आवडत होता. तुम्ही लग्न केलं, तेव्हा तो छंद गेला—पण तुम्हाला त्या तीन निरागस मुलांमध्ये आनंद सापडला. तुम्ही त्यांच्यावर सुरुवात केली.

मिसेस बॉयंटन: अरे देवा, काय कल्पनाशक्ती आहे ग तुझी, नाडिन.

नाडिन: तुम्ही कधी शारीरिक क्रूरता केली नाही. तुमचं खेळणं मानसिक होतं. जिनीला त्रास देत देत तुम्ही तिचं भान हरवलंय. तुम्हाला हे सगळं चांगलंच ठाऊक आहे की तुम्ही लेनॉक्सचं काय केलंय. मी आता त्याच्यापर्यंत पोचूच शकत नाही. त्याच्यात आता तुम्हाला मजा वाटत नाही ना? पण रेमंडमध्ये वाटते. तो अजून बंड करू शकतो. तुम्ही त्याच्यावर मजा करू शकता, नाही का?

मिसेस बॉयंटन: किती विचित्र विचार आहेत ग तुझे, नाडिन.

नाडिन: म्हणूनच तुम्ही परदेशी आलात. कंटाळा आला होता ना? तुमचे रानटी प्राणी वश झाले होते. तुमच्या सांगण्यावरून वर्तुळात उड्या मारत होते. कंटाळवाणं झालं होतं तुम्हाला. म्हणून तुम्ही त्यांना परदेशात आणलं—की त्यांनी बंड करावं—त्यांना त्रास व्हावा—आणि तुम्हाला नवीन आनंद मिळावा—त्यांना वेदनेत पाहण्यात, कळवळताना पाहण्यात. (तिखटपणे)

तुम्हाला दया नाही का वाटत?

मिसेस बॉयंटन: (थंडपणे चेहरा वळवते) मला समजत नाहीस तू काय म्हणतेस.

नाडिन: (टेबलच्या वरून उजव्या मध्यभागी जात) तुम्हाला लोकांना त्रास द्यायला का आवडतं? काही अर्थ नाही त्याचा.

मिसेस बॉयंटन: (भरलेला आवाज) का वाटतं तुला तसं?

नाडिन: म्हणजे ते खरं आहे—तुम्ही तशाच आहात.

मिसेस बॉयंटन: (अतिशय तिरस्काराने) मूर्ख बाई.

नाडिन: (तिच्यावर वळून) मूर्ख तर तुम्हीच आहात. तुम्हाला कधी जाणवलं नाही का, की तुम्ही जे करत आहात ते धोकादायक आहे?

मिसेस बॉयंटन: धोकादायक?

नाडिन : हो, धोकादायक. तुम्ही लोकांना खूप दूरपर्यंत ढकलू शकता.

मिसेस बॉयंटन: मला भीती नाही.

नाडिन: कदाचित—तुमचं मरणही होईल.

मिसेस बॉयंटन: मी अजून खूप वर्षं मरणार नाही.**नाडिन ग,** माझं आरोग्य फारसं चांगलं नसावं, पण आनंद लुटण्याची माझी क्षमता फार मोठी आहे—(ती करडं हास्य करते)

नाडिन: मला वाटतं तुम्ही वेड्या आहात.

मिसेस बॉयंटन: कायदेशीरदृष्ट्या नाही, ग माझ्या बाळा.

(जिनेव्हरा उजव्या बाजूने प्रवेश करते आणि ऐकत उभी राहते.)

तू मला वेडी ठरवून हॉस्पिटलमध्ये भरती करायला नाही घेऊन जाऊ शकणार.

(ती **नाडिन**कडे पाहून हसते.)

कोणी तरी दुसरं आहे—जे माझ्याआधी वेडं ठरेल.

नाडिन: (दचकून) तुम्हाला… जिनीबद्दल म्हणायचं आहे?

मिसेस बॉयंटन: (गुळगुळीतपणे) गरीब मुलगी.

(जिनेव्हरा उजवीकडे पळून जाते.)

नाडिन: डॉ.जेरार्ड जिनीच्या प्रकृतीबद्दल खूपच उत्सुक आहेत.

मिसेस बॉयंटन: (जणू गुरगुरत) याचा त्याच्याशी काहीही संबंध नाही.

नाडिन: त्याचं म्हणणं आहे की उपचारांमुळे जिनी पूर्णपणे सामान्य होऊ शकते.मला वाटतं आपल्याला त्याचा सल्ला घ्यायला हवा.

मिसेस बॉयंटन: जिनी अजून अल्पवयीन आहे—आणि **नाडिन,** तू काय विचार करतेस किंवा करत नाहीस, त्याला काही महत्त्व नाही. निर्णय घेणारी मी आहे.

नाडिन: हो—आम्ही सगळेच तुमच्या ताब्यात आहोत—पण जर जिनी अजून बिघडली तर…

मिसेस बॉयंटन: जिनी जर हिंसक झाली—(गुळगुळीतपणे) तर अर्थातच तिला बांधून ठेवावं लागेल.

नाडिन: वेडी ठरवून, बंदिस्त करून. (ती थरथरते) हेच तुम्हाला हवं आहे. आता मला तुमचं खरं स्वरूप कळायला लागलंय—शेवटी.

मिसेस बॉयंटन: माझी प्रिय, वाखाणणारी सून. आणि तुला हे सगळं कसं थांबवायचं तेच माहिती नाही.

नाडिन: (हळू आवाजात) कदाचित मला माहिती आहे.

मिसेस बॉयंटन: जरी तो ते लक्षात घेत नसेल तरी, लेनॉक्सच्या प्रति तुझं प्रेम अजूनही टिकवणार आहेस का?जेफरसन कोप कायमची वाट पाहणार नाही, हे माहीत आहे तुला.

नाडिन: (टेबलच्या खाली डावीकडे जात) जोपर्यंत लेनॉक्सला माझी गरज आहे,तोपर्यंत,मी त्याच्यासोबत राहीन.

मिसेस बॉयंटन: लेनॉक्सला खरंच तुझी गरज आहे का?

(**नाडिन** वेदनेने चेहरा वळवते.)

तुला सत्याचा सामना करावा लागेल, हे माहीत आहे ना?

नाडिन: जर रेमंड पळून गेला तर तुम्ही काय कराल? (ती तिच्याकडे वळते.)

मिसेस बॉयंटन: मी रेमंडला हाताळू शकते.

नाडिन: पण कदाचित तुम्ही सारा किंगला हाताळू शकणार नाही. कदाचित ती तुमच्यापेक्षा बळकट ठरेल.

मिसेस बॉयंटन: ती एक मूर्ख आहे!

नाडिन: सारा मूर्ख नाही.

मिसेस बॉयंटन: नाडिन, तू अलीकडे लेनॉक्सला सोबत निघून जाण्याचं सुचवलंस का? तुझ्या त्या कल्पनेला फारसा यश मिळालं नाहीये, नाही का? (तोंड वळवते.)**लेनॉक्स** नेहमीच आज्ञाधारक, गोड आणि प्रेमळ मुलगा राहिला आहे.(ती हसते.)

(कोप उजव्या बाजूने प्रवेश करतो.)

कोप: (उजव्या मध्यभागी सरकत) मिसेस बॉयंटन, तुम्ही खूप उत्साही वाटता. छानच. मला भीती वाटली होती, ही यात्रा तुम्हाला खूप थकवून टाकेल.

मिसेस बॉयंटन: मला इथे खूप आनंद मिळतोय. भरपूर आनंद.

कोप: हे ठिकाण खरंच अप्रतिम आहे. (**नाडिन**कडे) आपण फिरायला जायचं का? (तो मिसेस बॉयंटनकडे पाहतो) पण कदाचित…

मिसेस बॉयंटन: अरे, मला एकटीला ठेवण्याची चिंता करू नकोस. **नाडिन** सकाळच्या सहलीला गेली नव्हती. तिला थोडी हालचाल हवीच आहे.

कोप: तुम्ही नेहमीच इतक्या विचारपूर्वक असता, मिसेस बॉयंटन. (**नाडिन**कडे) आपण निघू या? (तो डाव्या उताराकडे जातो.)

मिसेस बॉयंटन: (**नाडिन**कडे) आधी माझी औषधाचा डोस दे, बाई.

(**नाडिन** मंडपात जाते.)

मिसेस बॉयंटन: एक थकलेलं हृदय आहे ना. त्याला सतत चालू ठेवावं लागतं. त्रास करून काही उपयोग नाही. नेहमी इतरांचा विचार करावा लागतो—स्वतःचा नाही.

(**नाडिन** तंबूतून औषधाचा पेला घेऊन प्रवेश करते.)

नाडिन: (मिसेस बॉयंटनकडे जात) हे घ्या.

(मिसेस बॉयंटन पेला घेते आणि औषध पिते.)

मिसेस बॉयंटन: नेहमीपेक्षा हे जरा जास्त ताकदवान नाहीये का? (ती पेला टेबलावर ठेवते.)

नाडिन: मला नाही वाटत.

कोप: आपण आता निघूया का?

नाडिन: (डाव्या उताराकडे जात) हो, चला आता.

(कोप उतारावरून बाहेर जातो.)

(**नाडिन** काही पाऊलं वर जाते, मग थांबते.)

नाडिन: तुम्हाला नमस्कार, आई.

मिसेस बॉयंटन: नमस्कार.

(**नाडिन** उतारावरून निघून जाते. मिसेस बॉयंटन हळूच हसते, कारण ती आता एकटी आहे. ती **जेरार्डच्या** केसकडे पाहते, त्यातून एक-दोन बाटल्या काढते आणि त्यांच्याकडे निरीक्षण करत पाहते. लेनॉक्स उजव्या बाजूने प्रवेश करतो आणि तंबूकडे चालत जातो. त्याच्या हातात एक पुस्तक आहे, पण तो स्वप्नात असल्यासारखा चालतो.)

लेनॉक्स.(लेनॉक्सला ऐकू येत नाही.)

(आवाज मोठा करत)लेनॉक्स. इकडे ये.

(लेनॉक्स मिसेस बॉयंटनच्या उजव्या बाजूला जातो.)

तू काय करत होतास, बाळा?

(लेनॉक्स सतत अशा पद्धतीने वागतो जणू शब्द त्याच्यापर्यंत पोहोचायला वेळ लागतो.)

लेनॉक्स: मी वाचत होतो.

मिसेस बॉयंटन: काय वाचत होतास?

लेनॉक्स: आठवत नाही. नाडिन इथे होती का?

मिसेस बॉयंटन: हो, ती मिस्टर कोपसोबत फिरायला गेली आहे.

लेनॉक्स: ओह.

(मिसेस बॉयंटन काही क्षण लेनॉक्सकडे पाहते.)

मिसेस बॉयंटन: तुला कधी वाटलं आहे का की तुझी बायको जेफरसन कोपवर प्रेम करते?

लेनॉक्स: (थोडं जलद) नाडिन—कोपवर प्रेम करते?

मिसेस बॉयंटन: तो मात्र तिच्यावर प्रेम करतो, हे नक्की. मला वाटतं, लेनॉक्स, तुला हे शक्य आहे म्हणून मनाशी तयारी ठेवायला हवी—की नाडिन तुला सोडून जाईल.

लेनॉक्स: मला सोडून—नाडिन?

मिसेस बॉयंटन: तो खूप आकर्षक माणूस आहे आणि ते दोघं नेहमीच जवळचे मित्र होते—आणि नाडिनसाठी आयुष्य फार कंटाळवाणं गेलं आहे. मला वाटतं तू तिचा चांगला सोबती होऊ शकला नाहीस.

लेनॉक्स: नाडिन... मी—मी तिच्याशिवाय जगूच शकत नाही. (तो डावीकडे खाली जातो.)

मिसेस बॉयंटन: मला भीती आहे की तुला तिच्याशिवायच जगावं लागेल—तुला हवं नसलं तरी.

लेनॉक्स: तिने सांगितलं होतं की ती जाऊ शकते... (तो थांबतो.) तिने मला

विचारलं होतं... काय विचारलं होतं?

मिसेस बॉयंटन: मला कसं माहीत असणार?

लेनॉक्स: पण मी ते करू शकत नाही ना? म्हणजे—मी कुठे जाऊ? कसं जगू?

मिसेस बॉयंटन: मला वाटतं तू स्वतःचा उदरनिर्वाह करू शकणार नाहीस, बिचारा मुलगा.

(लेनॉक्स टेबलच्या डावीकडे जातो. आता त्याचं विचित्र वागणं स्पष्ट होतं.)

लेनॉक्स: तूच मला थांबवत आहेस, नाही का? मला जाऊ देशील का? कृपया मला जाऊ दे.

मिसेस बॉयंटन: तू जाऊ शकत नाहीस. (ती त्याच्याकडे बारकाईने पाहते.) तू जाऊ शकत नाहीस, लेनॉक्स. तू काही उपयोगाचा नाहीस. मला वाटतं तू खूप दु: खी होणार आहेस.

लेनॉक्स: (पुटपुटत) दु: खी... (तो टेबलाच्या डावीकडे बसतो, आणि त्याचा पाय रेमंडने टाकलेली बाटलीवर पडतो.)

मिसेस बॉयंटन: ती उचल.

(लेनॉक्स बाटली उचलतो आणि तिच्याकडे पाहतो.)

नाडिन: शिवाय खूप शांत वाटेल—खूप शांत आणि खूप एकटं.

लेनॉक्स: मी काहीतरी करू शकतो—जर ते आठवलं तर. (तो उठतो आणि बाटलीकडे पाहतो.) काहीतरी अगदी सोपं. (अचानक तो मिसेस बॉयंटनकडे पाहतो.) तू माझीशत्रू आहेस का?

मिसेस बॉयंटन: किती विचित्र प्रश्न विचारलास, बाळा.

(बाहेर उजवीकडून काही आवाज ऐकू येतात.)

ही बाटली मला दे, तिचं ठिकाण इथे आहे.

(लेनॉक्स ती बाटली मिसेस बॉयंटनला देतो आणि नंतर तंबूत जातो. मिसेस बॉयंटन बाटली पाहते आणि ती टेबलावर ठेवते. हिग्ज उजव्या बाजूने प्रवेश करतो.)

मिस प्राईस त्याच्या मागोमाग येते, आणि तिचा स्कार्फ कुठेतरी अडकतो.)

मिस प्राईस: अरे देवा!

हिग्ज: अडकला का तुम्ही? म्हणजे, स्कार्फ अडकलाय का? (तो मिस प्राईसकडे जातो आणि स्कार्फ सोडवतो.)

मिस प्राईस: खूप खूप धन्यवाद. आता मी मोकळी झाले आहे. (ती उजव्या मध्यभागी सरकते.)

(लेडी वेस्टहोल्म उजव्या बाजूने प्रवेश करते.)

लेडी वेस्टहोल्म: महम्मद कुठे आहे? (ती मंडपाकडे जाते.) तो माणूस कधीच सापडत नाही जेव्हा त्याची गरज असते.

(लेडी वेस्टहोल्म मंडपात निघून जाते.)

हिग्ज: (मध्यभागी जात) त्या मुलाचं नाव महम्मद आहे का अब्राहम?

मिस प्राईस: लेडी वेस्टहोल्म म्हणतात की त्या त्यांच्या सर्व ड्रॅगोमॅनला 'महम्मद' म्हणतात.

हिग्ज: काय? अगदी नाव तसंच नसलं तरी?

मिस प्राईस: दिसतंय तसंच.

हिग्ज: अरे वा! मला आश्चर्य वाटतं ते लोक सहन कसं करतात ते. मी तर नाही सहन करू शकत.

मिस प्राईस: पण तुम्ही खूप ठाम माणूस आहात, मिस्टर हिग्ज.

हिग्ज: हो. मला माझे हक्क माहीत आहेत आणि मी त्यासाठी उभा राहतो.

मिस प्राईस: ते स्पष्टच आहे.

हिग्ज: आणि जे उभं राहत नाहीत, ते ना माणसं, ना मांस, ना पक्षी, ना सत्वयुक्त हेरिंग!

मिस प्राईस: आणि तो माणूस खूप छान आहे—आणि स्वच्छही आहे. (गुपचूपपणे)तो रोज त्याचा शर्ट बदलतो.

हिग्ज: या हवामानात बदलायलाच हवा. अरे, आज सकाळी तर माझं अंग घामानं न्हालंच होतं.

मिस प्राईस: (थोडंसं ताशेरेवजा) मिस्टर हिग्ज!

हिग्ज: मला परदेशीयांबद्दल विशेष पसंती नाही. मी या प्रवासात एका परदेशीयासोबत केबिन शेअर केली, आणि एक दिवस सकाळी बघतो तर काय—तो माझा टूथब्रश वापरत होता!

मिस प्राईस: किती घृणास्पद!

हिग्ज: आणि माहीत आहे का त्याने काय म्हटलं? म्हणाला, "तो मला माझ्या वाट्याचा ब्रश वाटला, सगळ्यांसाठी तो असतो असं समजलं!" (तो मोठ्याने हसतो.)

(मिस प्राईस वाकते.)

लेडी वेस्टहोल्म: (बाहेरून; ओरडत) महम्मद!

हिग्ज: (हसत) त्या गोष्टीनंतर नाही हो.

मिस प्राईस: (पुन्हा गुपचूपपणे) मला आशा आहे की आपण इथे सुरक्षित आहोत. ते नोकर किती रागीट आणि खवळलेले दिसतात. समजा, एखाद्या रात्री त्यांनी आपल्याला सगळ्यांना ठार मारलं तर?

हिग्ज: तिच्या लेडीशिपला ठार मारल्याचं समजून घेता येईल—पण आपला कायगुन्हा आहे?

मिस प्राईस: ते आपली लूट करायला आले असतील.

हिग्ज: अरे, ते तर आता खूनन करताही करत आहेत. (खोट्या भीतीचा अभिनय करत) अर्थात, ते आपले अपहरण करू शकतात आणि खंडणीसाठी ठेवू शकतात.

(ड्रॅगोमॅन उजवीकडून शांतपणे प्रवेश करतो.)

मिस प्राईस: अपहरण! किती भयंकर!

ड्रॅगोमॅन: (अचानक मिस प्राईस आणि हिग्ज यांच्या मध्ये येतो; गोड हास्य करत) बाईसाहेब आणि साहेब मंडळी, आपण चांगल्या फेरफटक्यासाठी तयार आहात का?

मिस प्राईस: (घाबरून) अं!

लेडी वेस्टहोल्म: (बाहेरून; हाक देत) महम्मद!

(लेडी वेस्टहोल्म मंडपातून प्रवेश करते.)

लेडी वेस्टहोल्म: अरे, इथेच तर आहेस. (ती टेबलच्या खाली येते.) मी हाक मारत होते, ऐकू आलं नाही का तुला?

ड्रॅगोमॅन: अब्राहम ऐकलं कुणीतरी 'महम्मद' म्हणालं.

हिग्ज: (मध्यभागी उजवीकडे जात) आणि त्याने दुर्बिण लावली आपल्या बहिऱ्या कानाला!

(सारा आणि रेमंड उजवीकडून प्रवेश करतात आणि उजवीकडे खाली थांबतात. लेडी वेस्टहोल्म हिग्जकडे दुर्लक्ष करून त्याच्या खाली मध्यभागी जाते.)

लेडी वेस्टहोल्म: आणि सगळे नोकर कुठे आहेत?

ड्रॅगोमॅन: (लेडी वेस्टहोल्मच्या उजव्या बाजूला जात) सर्वजण आत्ता झोपलेले आहेत. नंतर उठून ते डिनर बनवतील. पण अब्राहम ख्रिश्चन आहे. अब्राहमला माहिती आहे की ख्रिश्चन बाईसाहेब आणि साहेब मंडळींना दुपारी शैक्षणिक फेरी आणि मग दुपारी चहा हवा असतो. तुम्ही आता येता का?

हिग्ज: हो, येत आहोत. चला, बायकांनो, आणि अपहरण झालेल्यांसारखं वागा.

मिस प्राईस: मिस्टर हिग्ज, अशा भयानक गोष्टी बोलू नका.

लेडी वेस्टहोल्म: (उजवीकडे जात) जर तुम्ही आमच्यासोबत यायचं ठरवलं असेल, मिस्टर हिग्ज,तर कृपया तुमचं उपरोधिक बोलणं थांबवा आणि तुमच्यापेक्षा अधिक शिक्षित लोकांना या ठिकाणाचं पुरातात्विक आणि ऐतिहासिक महत्त्व समजून घेऊ द्या.

(लेडी वेस्टहोल्म उजवीकडे निघून जाते. मिस प्राईस तिच्या मागोमाग जाते. हिग्ज काही क्षण गोंधळलेला उभा राहतो, डोकं खाजवतो. त्याला उत्तर सुचत नाही.तो खजीलपणे हसतो आणि डोकं हलवतो.)

हिग्ज: अरे, यावेळी तीच जिंकली.

(हिग्ज उजवीकडे निघून जातो. ड्रॅगोमॅन त्याच्या मागोमाग जातो.)

सारा: काय तमाशा आहे! अहो! मला काहीतरी प्यायचं आहे. (रेमंडकडे) तुला काही मिळेल का वाटतं?

(रेमंड क्रॉस करून मंडपात निघून जातो.
थोडा वेळ शांतता असते. सारा मिसेस बॉयंटनच्या उजव्या बाजूला जाते.)

सारा: हे खरंच फार वेगळं ठिकाण आहे.

(मिसेस बॉयंटन काहीच उत्तर देत नाही.)

(सारा तिच्याकडे पाहते, हसते आणि खांदे उडवते.)तुमच्या मुलासोबत आम्ही खूप छान फेरी मारली.

(मिसेस बॉयंटन काठीने टकटक करते पण काही उत्तर देत नाही. रेमंड मंडपातून परत येतो आणि सारा हिला लिंबूपाणी देतो.)

सारा: धन्यवाद(सारा पाणी घेऊन उजवीकडे निघून जाते. रेमंड तिच्या मागे दोन पावले पुढे जातो.)

मिसेस बॉयंटन: रे, बाळा, हे योग्य नाही.

रेमंड: (मध्यभागी थांबून वळतो) काय योग्य नाही?

मिसेस बॉयंटन: ती मुलगी. मी तुला दुपारी तिच्यासोबत फेरी मारायला सांगितलं—माझ्या मनाविरुद्ध. पण मला ती आवडत नाही. ती जशी तुझ्या

मागे लागते, ते मला खटकतं. जर मी तुझ्या जागी असते, तर मी तिला अगदी सौजन्याने वागवले असते—तेवढंच.

रेमंड: ते अशक्य आहे.

मिसेस बॉयंटन: नाही, रे. तू माझं ऐकशील.

रेमंड: (उजव्या मध्यभागी जात) मी तुला सांगतो—ते अशक्य आहे. सारा आणि मी चांगले मित्र आहोत.

मिसेस बॉयंटन: (थोडीशी हलत, आणि त्याच्याकडे रोखून पाहत) तू तिचा मित्र राहणार नाहीस—जर मी तसे म्हटले तर.

रेमंड: पण मी राहीन—मला रहावंच लागेल!

मिसेस बॉयंटन: जर मला नकोसे असेल, तर तू तिचा मित्र राहू शकत नाहीस.

रेमंड: (खाली डावीकडे जात) तुम्ही… तुम्ही मला अशा गोष्टी करायला भाग पाडू शकत नाही.

मिसेस बॉयंटन: अरे मूर्खा! तू नेहमीच तेच केलं आहेस जे मी सांगितलं. (ठामपणे) आणि तू नेहमी करशील. तुला स्वतःला थांबवता येणार नाही.

रेमंड: पण सारा... ती वेगळी आहे...

मिसेस बॉयंटन: काही वेगळी नाही रे. तुला सारा सोडावी लागेल.

रेमंड: नाही!

मिसेस बॉयंटन: तू सारा सोडणार आहेस.

रेमंड: (टेबलच्या डावीकडे जातो; आवाज थरथरता आणि अस्थिर) नाही—नाही—मी ते करणार नाही!

मिसेस बॉयंटन: मला नेहमीच तुझं भलं माहीत असतं.(जोरात)आता तू

तिच्या वाटेला जाणार नाहीस.

रेमंड: नाही. मी...

मिसेस बॉयंटन: तू तिच्या वाटेला जाणार नाहीस. तू तिच्याशी उद्धटपणे वागशील.

रेमंड: नाही...

मिसेस बॉयंटन: (जोरात) तू तेच करशील जे मी सांगते.

रेमंड: मी... मी...

मिसेस बॉयंटन: तू तेच करशील जे मी सांगते.

रेमंड: (थोडा थांबून; निस्तेजपणे) हो. हो, बहुतेक. (तो टेबलच्या डावीकडे बसतो.)

(**सारा** उजवीकडून प्रवेश करते.)

मिसेस बॉयंटन: तू सारा किंगपासून दूर राहशील.

रेमंड: मी सारा किंगपासून दूर राहीन.

मिसेस बॉयंटन: तर मग ठरलं. लक्षात ठेव. तू सारा किंगला सोडतोयस.

रेमंड: मी सारा किंगला सोडतोय. (तो चेहरा हातात लपवतो.)

सारा: (टेबलच्या वर उभी राहते) विलक्षण मनोरंजक. मला हे ऐकायला मिळालं, बरं झालं. खचू नकोस, रे—मी तुला सोडणार नाही.

मिसेस बॉयंटन: तिला सांग, तिने इथून निघून जावं.

रेमंड: मी... कृपया इथून जा.

सारा: मी जाणार नाही.

मिसेस बॉयंटन: तिला सांग, तिने तुला सोडून द्यावं.

रेमंड: मी... तुला बरं होईल—माझ्यापासून दूर राहिलीस तर.

सारा: तुझी आई आणि मी बोलणार आहोत.

रेमंड: मी... (तो मिसेस बॉयंटनकडे पाहतो.)

मिसेस बॉयंटन: निघून जा, रेमंड.

सारा: हो रे, निघून जा, कृपया.

(रेमंड उठतो आणि हळूहळू मंडपात निघून जातो. सारा आणि मिसेस बॉयंटन एकमेकींकडे पाहतात.)

सारा: किती विसंगत, व्यर्थ आणि हास्यास्पद बाई आहात तुम्ही.

(मिसेस बॉयंटन थरथरते.)

हो, हे अपेक्षित नव्हतं ना? पण ते खरं आहे. (ती टेबलच्या डावीकडे जाते.)तुम्हाला स्वतःला राक्षसासारखं भासवायला आवडतं. खरं म्हणजे, तुम्ही हास्यास्पद आहात—कधी कधी तर करुणास्पद. हे क्रूर, सॅडिस्टिक वागणं तुम्ही का सोडत नाही?

मिसेस बॉयंटन: तू माझ्याशी असं बोलायची हिम्मत कशी केलीस?

सारा: आता वेळ आलीय. कुणीतरी तुम्हाला दाखवायला हवं की तुम्ही खरं म्हणजे कोण आहात. तुम्हाला ताकदवान असावं असं वाटतं ना? दुसऱ्यांना वेदना देणं, त्रास देणं याचा आनंद घेतला आहे तुम्ही? त्यातून तुम्हाला मोठेपणा आणि महत्त्व वाटतं. पण खरं म्हणजे तुम्ही एका लहानशा घरगुती हुकूमशहापेक्षा काहीच नाही. तुम्ही फक्त तुमच्या घरच्यांवर मानसिक प्रभाव मिळवलाय—पण तो प्रभाव तुटू शकतो.

मिसेस बॉयंटन: कोण तोडणार तो प्रभाव?

सारा: मी.

मिसेस बॉयंटन: तुला वाटतं की तू रेमंडला मिळवशील? मला माहिती आहे, तुझ्यासारख्या मुलींचं काय असतं—पुरुषांवर जीव टाकणाऱ्या. प्रोफेशनल असल्याचं दाखवतेस, पण मनात मात्र एखाद्या पुरुषामागे लागलेली असतेस.

सारा: (टेबलच्या डावीकडे बसते, शांतपणे) अशा गोष्टी बोलून मी अस्वस्थ होणार नाही. मिसेस बॉयंटन, मी तुमच्याशी लढणार आहे.

मिसेस बॉयंटन: तू हरशील.

सारा: नाही, मी जिंकेन.

मिसेस बॉयंटन: तू मूर्ख आहेस. माझ्याकडे रेमंड आहे—माझ्याकडे सगळे आहेत—अशा प्रकारे. (ती अंगठा वळवून इशारा करते.)

(**लेनॉक्स** उजवीकडून प्रवेश करतो आणि उजवीकडील डेकच्या खुर्चीत बसतो.)

सारा: खरंच, तुम्ही एखाद्या वैद्यकीय पाठ्यपुस्तकात असलेल्या केससारख्या आहात. मी नक्की जिंकेन. माझ्याकडे दोन मजबूत शस्त्रं आहेत.

मिसेस बॉयंटन: कोणती?

सारा: तारुण्य आणि आकर्षण.

मिसेस बॉयंटन: तुला असं बोलताना लाज वाटत नाही का?

सारा: मी रेमंडवर प्रेम करते. आणि त्याच्यासाठी मी माझ्याकडे असलेली प्रत्येक ताकद वापरीन.

मिसेस बॉयंटन: मी तुझ्यापेक्षा बलवान आहे. माझ्याकडे अनुभव आहे—वर्षानुवर्षांचा अनुभव. (ठामपणे) मी लोकांच्या मनांवर परिणाम करू शकते.

सारा: हो, तुमच्याकडे ज्ञान आहे—खूप वाईट ज्ञान. पण ते वापरण्यासाठी

तुमच्याकडे फार वेळ उरलेला नाही.

मिसेस बॉयंटन: काय म्हणालीस?

सारा: माझ्या बाजूने अजून एक गोष्ट आहे—वेळ. (ती उभी राहते.)

मिसेस बॉयंटन: वेळ?

सारा: मी डॉक्टर आहे आणि मला काय बोलतेय ते माहीत आहे. (हळू आवाजात)तुम्हाला फार वेळ उरलेला नाही. फारतर... सहा महिने.

मिसेस बॉयंटन: (खूप हादरलेली) सहा महिने? खरं नाही!

सारा: डॉक्टर जेरार्डला विचारा, जर विश्वास बसत नसेल तर.

मिसेस बॉयंटन: (अगदी हादरून) सहा महिने...

सारा: हीच खरी गोष्ट आहे. तुमच्यासाठी एक अपॉइंटमेंट ठरलेली आहे—ज्याला तुम्हाला टाळता येणार नाही—मृत्यूची अपॉइंटमेंट. जेव्हा तुम्ही मरण पावाल, तेव्हा तुमचं कुटुंब मोकळं होईल. त्यामुळे पाहा, माझ्या बाजूने केवळ जीवन नाही, मृत्यूही आहे.

मिसेस बॉयंटन: (रागाने थरथरत) माझ्या डोळ्यासमोरून चालती हो. निघून जा!

सारा: तुम्ही द्वेष करणं थांबवू शकत नाही? अजूनही वेळ गेलेली नाही.

मिसेस बॉयंटन: निघून जा! निघून जा! निघून जा! (ती टेबलावर काठीने जोरात आपटते.)

(सारा तिच्याकडे पाहते, डोकं हलवते, खांदे उडवते आणि मंडपात निघून जाते. कोप आणि नाडिन डावीकडील उतारावरून खाली येतात, कोप पुढे.)

नाडिन: (प्रवेश करत) फार दूर चालणं मला झेपायचं नाही. (ती डावीकडे

खाली जाते.)

(कोप मंडपाच्या प्रवेशाकडे जातो. मिसेस बॉयंटन म्हणते...)

(मिसेस बॉयंटन काहीच बोलत नाही. ती समोर रागाने पाहत बसलेली असते आणि थरथरत असते.)

लेनॉक्स: नाडिन.

नाडिन: हो? (ती कोपला जाण्यासाठी खूण करते.)

(कोप मंडपात निघून जातो.)

लेनॉक्स: (उठत) नाडिन.

(नाडिन लेनॉक्सकडे जाते. मिसेस बॉयंटन टेबलावरच्या बाटल्या चाचपते.)

लेनॉक्स: हे खरं आहे का—की तू कोपसोबत निघून जाणार आहेस?

नाडिन: होय.

(नाडिन लेनॉक्सकडे पाहते, मग वळते आणि मंडपात निघून जाते. क्षणभर शांतता असते. एका अरब मुलाचा प्रवेश मंडपातून होतो. त्याच्या हातात कपबशांचा ट्रे आहे.**)**

मुलगा: (मिसेस बॉयंटनकडे जातो) मी तुमच्यासाठी चहा आणला, बाईसाहेब, चहा.

(मिसेस बॉयंटन काठीने टेबलावर जोरात आपटते.**)**

(तो किंचाळतो, ट्रे खाली टाकतो आणि मंडपाच्या दिशेने धाव घेतो.**)**

मुलगा: अल्लाह करीम! फारच वाईट राक्षस! फार वाईट राक्षस...

(तो मंडपात धावत जातो. **रेमंड** मंडपातून येतो**, मिसेस बॉयंटनकडे** पाहतो

आणि नंतर **लेनॉक्सकडे** जातो.)

लेनॉक्स: (शांतपणे) आता झालं. आपल्यापैकी कोणीतरी तिला मारलं पाहिजे.

(**रेमंड लेनॉक्सकडे** आश्चर्याने पाहतो, मग **मिसेस बॉयंटनकडे** जातो. ती उठते**. रेमंड** तिला उजवीकडे खडकावर बसवतो आणि गुहेबाहेरच्या स्टुलवर तिची व्यवस्था करतो. **लेनॉक्स** समोर टक लावून पाहतो**. रेमंड** खाली येतो आणि **लेनॉक्सच्या** थोडं मागे उभा राहतो.)

रेमंड: तू काय म्हणालास?

(पडदा पडतो.)

दृष्य दुसरे

दृष्य: तेच. तीन तासांनी.

जेव्हा पडदा वर जातो, तेव्हा सूर्य मावळण्याच्या अगदी थोडा वेळ आधीचा वेळ असतो. **मिसेस बॉयंटन** गुहेच्या तोंडाशी उजवीकडे बसलेली असते, पण आता गुहा पूर्ण सावलीत गेलेली असते**. जिनेव्हरा** हळूच मंडपातून प्रवेश करते, उजवीकडून येणाऱ्या आवाजांकडे कान देते आणि पुन्हा मागे सरकते. **ड्रॅगोमन, हिग्स आणि लेडी वेस्टहोल्म** उजवीकडून एका ओळीत थकलेले, गरम झाल्याने चिडलेले अवस्थेत प्रवेश करतात. **हिग्स** टेबलच्या डावीकडील खुर्चीत जाऊन कोसळतो. **लेडी वेस्टहोल्म** टेबलच्या उजवीकडील खुर्चीत बसते. **ड्रॅगोमन** मध्यभागी उभा राहतो.

हिग्स: (घाम पुसत) आता झालं! मला वाटतं आपण आपली रात्रीची जेवणं कमावली आहेत. मला वाटतं मिस प्राइस...

हिग्स: (हसत) तिला माहीत होतं ती काय करतेय, डोकेदुखीचं कारण देऊन परतली. मी तर एकदम थकून गेलोय, अगदी दमलोय.

लेडी वेस्टहोल्म: मला कधीही थकवा वाटत नाही.

हिग्स: समजलं—तुम्ही तर घोडीसारख्या मजबूत आहात.

ड्रॅगोमन: हो. तुम्ही फार मजबूत बाई आहात.—तुम्ही बकरीसारख्या वरखाली चालत राहता.

लेडी वेस्टहोल्म: (संतापून) मोहम्मद!

हिग्स: (हसत) हो, तेच, अब्राहम, बकरीसारख्या.

(**लेडी वेस्टहोल्म** थिजते, आणि जर नजरांनी ठार करता आलं असतं तर...)

(**हिग्स घाम पुसतो**) अरे, पण माझं अंग घामानं न्हालंय अगदी.

लेडी वेस्टहोल्म: (शेवटी बोलत) तुमची विनोदबुद्धी, मिस्टर हिग्स, ही जशी असंवेदनशील आहे तसेच तुमचे शब्दही. "मक स्वेट" हा शब्द घोड्यांसाठी वापरतात.

हिग्स: आता विचार करतोय, खरंच, तुम्ही बकरीपेक्षा घोडीसारख्या दिसता. (ड्रॅगोमनकडे) अब्राहम, माझ्या तंबूतीलबीअरच्या दोन मोठ्याबाटल्याआण, हो, आणि त्यातील एकबाईसाहेबांनाही दे, आणि दोन्हींचे पैसे माझ्या नावावर लिही. असं केल्याने गैरसमज नाहीसे होतील.

लेडी वेस्टहोल्म: धन्यवाद—पण मला एक कप चहा हवा आहे.

ड्रॅगोमन: उशीर झाला, लेडी. आता जेवणाची वेळ आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: अरे, असं कसं? एखादं पाणी गरम होतंच असणार.

ड्रॅगोमन: नाही बाईसाहेब,किटली आता गरम नाही.

हिग्स: (उठत) बीअरचं तेच भारी आहे, त्याला उकळायची गरज नाही. खरं सांगायचं तर, दुपारचा वेळ काहीसा फुकटच गेला—काही पाहिलंच नाही आपण.

ड्रॅगोमन: (हिग्सकडे जात) अरे, हो. तुम्ही त्या लोंबकळणाऱ्या शेवाळ्याचं झाड पाहिलंत—खूप लांब लटकलेलं होतं.

हिग्स: ते तर मी घरी ग्रीनहाऊसमध्ये बघतो. त्यासाठी अशा मूर्ख प्रदेशात यायचं काय कारण?

ड्रॅगोमन: बरं, मी बीअर आणतो.

(**ड्रॅगोमन** तंबूत निघून जातो**. हिग्स** उजवीकडे मध्यभागी येतो**.**)

हिग्स: (मिसेस बॉयंटनकडे पाहत) आणि आपली मूर्तीसारखी राक्षसी बाई अजूनही तिथेच बसलेली आहे. अगदी जुन्या करारनाम्यातल्या एखाद्या देवासारखी. लोक मुलांचा बळी देत,त्या आईबापांना काय झालेलं असतं, हे माझ्या डोक्यावरून जातं. खरोखर वेडे असावेत.

लेडी वेस्टहोल्म: तो एक अंधश्रद्धेचा काळ होता. आजकाल --- .

हिग्स: आजही बळी दिले जातात. मी डोळे उघडे ठेवून सगळं पाहीलं आहे, आणि मला सांगायला हवंच की तिच्या मुलांचं मला फार वाईट वाटतं. वर बसलेली ती मूर्ती खात्री करते की त्यांचा बळी दिला जातो आहे की नाही. ती म्हणजे त्या मानसशास्त्रवाल्यांच्या भाषेत—खरी सॅडिस्ट.

लेडी वेस्टहोल्म: (उठत) मिस्टर हिग्स—ओह!

(**लेडी वेस्टहोल्म**पायावर फोड उठल्याने लंगडत उजवीकडे निघून जाते**.**)

हिग्स: (नाक मुरडत) अरे वा, अगदी पशुबळीचा वास येतोय. आता फक्त आशा आहे की याचा "बर्न्ट ऑफरिंग" (दहन बळी) होणार नाही.

(**हिग्स** उजवीकडे निघून जातो. **जिनेव्हरा** हळूच तंबूतून येते आणि मध्यभागी सरकते. तिच्या हातात एक लांब, धारदार चाकू आहे. तिला अचानक **जेरार्डचा** आवाज ऐकू येतो. ती पटकन टेबलाकडे जाते, चाकू **जेरार्ड**च्या वैद्यकीय पेटीत लपवते आणि **साराच्या** इंजेक्शनच्या पेटीकडे पाहते, जणू तीच ती शोधत होती. **जेरार्ड** तंबूतून प्रवेश करतो. **जिनेव्हरा** पटकन मध्यभागी येते.)

जेरार्ड: (तिचा गोंधळ लक्षात घेऊन) तुझ्या हातात काय आहे? (तो

जिनेव्हराच्या डावीकडे जातो.)

जिनेव्हरा: काही नाही.

जेरार्ड: ते मला दे. (तो तिच्या हातातून पेटी घेतो आणि उघडतो.) इंजेक्शनचं काय झालं?

जिनेव्हरा: माहीत नाही. मी त्याला हात लावलेला नाही.

(**जेरार्ड** भुवया उंचावतो, टेबलाकडे जातो, साराची पेटी तिथे ठेवतो आणि स्वतःची केस हलवतो—तेव्हा त्याला चाकू सापडतो.)

जेरार्ड: (चाकू उचलून) अहा! (तो टेबलच्या उजवीकडे सरकतो.)

(**जिनेव्हरा**पुढे झेपावते आणि**...**ती त्याच्याकडून चाकू हिसकावून घेण्याचा प्रयत्न करते.)

जेरार्ड: हे काय आहे?

जिनेव्हरा: मला तो परत दे. तो मला हवा आहे.

जेरार्ड: तू तो कुठून आणलास?

जिनेव्हरा: (मंडपाकडे बोट दाखवत) तिथून. मला तो हवा आहे—स्वतःचं संरक्षण करण्यासाठी—त्यांच्यापासून.

जेरार्ड: (मृदू पण ठामपणे) ऐक, माझ्या मुली, तुला हे सगळं काल्पनिक नाट्य सोडावं लागेल.

(**तो चाकू टेबलावर ठेवतो.**)

जिनेव्हरा: तुम्ही असं म्हणता— पण तुम्हाला माहिती आहे की हे खरं आहे. (ती त्याच्याजवळ सरकते.)

तुम्ही माझा पाठलाग केलात ना? जेरुसलेमपासून इथेपर्यंत. तुम्ही मला

वाचवायला इथे आलात. मला माहीत आहे.

जेरार्ड: (तिचे हात हातात घेत) ऐक ग, जिनेव्हरा,मला तुझी मदत करायची आहे...

जिनेव्हरा: मला माहीत होतं—माहीत होतं.

(**गोड हसत**)

तुम्ही माझ्यावर प्रेम करता, नाही का?

जेरार्ड: मी तुझ्या वडिलांइतक्या वयाचा आहे.

जिनेव्ह्रा: पण मला तुम्ही खूप आवडता.(ती त्याच्याकडे बघून हसते.) डॉक्टर जेरार्ड, मला मरायचं नाही.(रागाने)तुम्हाला माझ्यावर विश्वास ठेवायलाच हवा—हवा आहे.(गुप्तपणे)ऐका, काल त्यांनी माझ्या अन्नात विष टाकलं होतं.

जेरार्ड: (ठामपणे) नाही, तुझं अन्न अगदी ठीक होतं.

जिनेव्हरा.तुम्हाला माहीत आहे की मी खरोखर त्यांची नाही, हो ना? तुम्हाला माहीत आहे की हे खरं आहे. तुम्ही पाहू शकता ना की मी वेगळी आहे?

जेरार्ड: आपल्याला सगळ्यांना वेगळं वाटायला आवडतं.

जिनेव्हरा: मी तुम्हाला सांगू शकत नाही की मी कोण आहे. मी वचन दिलं आहे. (गंभीरपणे)माझे ओठ बंद आहेत.

जेरार्ड: (ठामपणे) तू जिनेव्हरा बॉयंटन आहेस.

जिनेव्हरा: मला तुमचा राग येतो.

(ती टेबलच्या उजवीकडील खुर्चीत बसते आणि रडते.)

जेरार्ड: (तिच्या मागे जात) तुला समजतं का जिनेव्हरा, की तू जे करत आहेस

ते धोकादायक आहे. तू शोधलेली पळवाट हा खरा मार्ग नाही. तुला वास्तवाला सामोरं गेलं पाहिजे, कल्पनांच्या दुनियेत हरवू नये.

जिनेव्हरा: मला वाटलं होतं की तुम्ही मला इथून पळून जायला मदत कराल.

जेरार्ड: हाच माझा उद्देश आहे.

(तो टेबलच्या डावीकडे जातो.)

जिनेव्हरा:तुम्ही मला फ्रान्सला घेऊन जाणार? पॅरिसला?

जेरार्ड: मला तुला फ्रान्सला न्यायचं आहे.

(तो टेबलच्या डावीकडे बसतो.)

जिनेव्हरा: तिथे तुमचं घर आहे?

(**जेरार्ड** मान हलवतो.)

एक किल्ला आहे का?

जेरार्ड: (हसून) नाही, एक दवाखाना.

जिनेव्ह्रा: (संशयाने) ओह.

(कुतूहलाने)मला तिथं आवडेल का?

जेरार्ड: हो, तुझ्या मनाचा उपयोग तू खरं काही करण्यासाठी करशील—आणि मग ही काल्पनिक गोष्ट तुला कंटाळवाणी वाटेल.

जिनेव्ह्रा: खरं नाही. पण तुम्ही मला नेहमी आजारीच समजणार नाही ना?

जेरार्ड: नाही, कारण तू खरंच आजारी नाहीस.

जिनेव्ह्रा: (मिसेस बॉयंटनकडे बोट दाखवत) ती म्हणते की मी आजारी आहे. ती—ती मला आजारी बनवते. ती म्हणते—ती म्हणते—ते मला बंदिस्त करणार आहेत—

(तिचा आवाज चढतो**)**

मला बंदिस्त करणार आहेत.

(ती उठते आणि उजवीकडे जाते.**)**

जेरार्ड: (उठत, टेबलच्या वर येतो) नाही, नाही, शांत रहा.

जिनेव्हरा:मला तुमच्यासोबत यायचं आहे.

जेरार्ड: मला माहिती आहे.

जिनेव्हरा: का नाही? कारण ती मला सोडत नाही?

जेरार्ड: सध्या तरी ते खरं आहे.

जिनेव्हरा:ती मला सोडणार नाही.

(**जेरार्ड** तिच्या खांद्यावर हात ठेवतो.**)**

जेरार्ड: धीर ठेव, जिनी—धीर ठेव. समजलं? हे फक्त थोडं वाट पाहण्याचं आहे—कदाचित फारसं नाही.

जिनेव्हरा: (सुटून जात) जेव्हा ती मरेल, तेव्हा मी जाऊ शकेन. हेच तुम्हाला म्हणायचं आहे ना?जेव्हा ती मरेल. जेव्हा ती मरेल, तेव्हा आपण सगळे जाऊ शकतो.

जेरार्ड: अशा गोष्टी बोलू नकोस.

जिनेव्हरा: का नाही?

(ती डावीकडे जाते.**)**

ते म्हणाले होते.

जेरार्ड: कोण म्हणाले?

(**जिनेव्हरा**त्याच्याकडे वाकड्या नजरेने बघते आणि हसते.**)**

जिनेव्हरा:मी ऐकलं. त्यांना माहीत नव्हतं की मी तिथे आहे. त्यांनी म्हटलं की तिला मारावं लागेल—की तोच एक मार्ग आहे.

जेरार्ड: (तिच्याकडे जातो) कोण म्हणालं?

(तो तिचे दोन्ही हात धरतो.)

जिनेव्हरा: त्यांनी म्हटलं की आपल्यापैकी कोणीतरी ते करायला हवं—इतरांच्या भल्यासाठी.

जेरार्ड: कोण म्हणालं?

जिनेव्हरा: लेनॉक्स आणि रेमंड.

जेरार्ड: तू पुन्हा गोष्टी बनवत आहेस.

जिनेव्हरा: नाही, हे खरंच आहे.

जेरार्ड: म्हणजेच तू कबूल करतेस की बाकीचं खोटं होतं?

जिनेव्हरा: (रागाने) मला तुमचा राग येतो. मला जाऊ द्या. मला जाऊ द्या.

(**जिनेव्हरा** त्याच्यापासून सुटते, धावत जाते आणि उजवीकडे निघून जाते. जिनेव्हरा बाहेर पडत असतानाच नाडिन उजवीकडून येते.)

नाडिन: (मध्यभागी येत) जिनीला काय झालंय?

(**जेरार्ड** चाकू उचलतो आणि **नाडीनला** दाखवतो.)

नाडिन: हे काय? चाकू. हे खूपच वाईट आहे—खूपच वाईट.

जेरार्ड: हो, परिस्थिती गंभीर होत चालली आहे.

(तो चाकू टेबलावर ठेवतो.)

नाडिन: (डावीकडे मध्यभागी जात) पण अजून उशीर झालेला नाही.

तिच्यावर उपचार करता येतील.

जेरार्ड: हो, अजून वेळ आहे—पण तुला समजतंय ना—अवकाश फार नाही.

नाडिन: (डावीकडे खाली येत) तुमचा सैतानावर विश्वास आहे का, डॉक्टर जेरार्ड?

जेरार्ड: तुझा अर्थ, "वाईटावर", साक्षात वाईटावर विश्वास आहे का? हो, आहे.

नाडीन: माझाही आहे.

(**जेरार्ड आणि नाडीन** मिसेस **बॉयंटन**कडे पाहतात.)

जेरार्ड: आणि आपण काही करू शकत नाही.

नाडिन: इतकंही खात्रीने म्हणू नका.

(**कोप** उजवीकडून येतो आणि मध्यभागी येतो. तो आनंदित दिसतो.)

कोप: आता जेवायची वेळ झाली असेल बहुतेक.

जेरार्ड: हो, मला जाऊन हात-पाय धुवायला हवेत.

(तो औषधांची पेटी उचलतो आणि उजवीकडे जातो.)

कोप: दुपारच्या उन्हानंतर आता तर थोडं गारसरही वाटतंय.

जेरार्ड: हो, सूर्यास्ताच्या वेळी तापमानात अचानक घट होते.

(**जेरार्ड** उजवीकडे निघून जातो.)

कोप: (**नाडिन**कडे जात) मी तुला एखादी शाल वगैरे आणून द्यावी का, नाडिन?

नाडीन: नाही, धन्यवाद. मंडपात उष्णताच असेल. जेफ, मी फक्त...

जिनीबद्दल डॉक्टर जेरार्डशी बोलत होते.

कोप: (चेहऱ्यावर काळजी दिसते) ओह—जिनी. मी काल डॉक्टर जेरार्डशी बोलत होतो, आणि त्यांना आत्मविश्वास होता, की त्याच्या सॅनिटोरियममधल्या उपचारांनी ती पूर्णपणे बरी होऊ शकते. त्या ठिकाणाचं खूप नाव आहे. मी हेच मिसेस बॉयंटनला सांगितलं.

नाडीन: म्हणजे तू तिच्याशी याबद्दल बोललास? तिने काय सांगितलं?

कोप: ती म्हणाली की एका आईची काळजी हे सगळ्या आधुनिक डॉक्टरांच्या उपायांपेक्षा श्रेष्ठ असते.

नाडीन: (उजवीकडे मध्यभागी जात) पण ती जिनीची आई नाही.

कोप: हो, खरं आहे ते.

(तो डावीकडे मध्यभागी येतो.)

पण मला खात्री आहे की ती फक्त जिनीच्या भल्यासाठी चिंतित आहे.

नाडिन: (उत्साहाने पण कोमलतेने) ओह, जेफ—एक चांगल्या माणसाचा सगळ्यात मोठा दोष म्हणजे तू खूप... खूपच विश्वास ठेवतोस.

कोप: माझा तुझ्यावर विश्वास आहे.

नाडिन: ठेवू नकोस.

कोप: तू... तू तुझं मत बदललेलं नाहीस ना?

नाडिन: (त्याच्याकडे जात) असं का वाटतं तुला? लेनॉक्ससोबत राहून काय उपयोग? मला नवीन आयुष्य सुरू करायचं आहे—तुझ्यासोबत.

(ती त्याचा हात धरते.)

कोप: ते आयुष्य नक्कीच सुखी असेल, मी वचन देतो.
नाडीन: कोणीही तसं वचन देऊ शकतो का?

(**रेमंड** उजवीकडून प्रवेश करतो, उजव्या बाजूच्या डेकखुर्चीत बसतो आणि विचारात हरवतो.)

कोप: मला वाटतं मी लेनॉक्सशी बोलायला पाहिजे. या सगळ्यात मी सरळ आणि स्पष्ट असावं असं मला वाटतं.
नाडीन: नाही, जेफ—कृपया. नको. मी खरंच म्हणते.

ड्रॅगोमन (बाहेरून ओरडतो): जेवण तयार आहे.

नाडिन: तू आधी जा.
(**कोप** थोडा वेळ थांबतो, मग मंडपात निघून जातो**. लेनॉक्स** उजवीकडून प्रवेश करतो आणि **नाडीन**कडे येतो.)

लेनॉक्स: नाडिन.
नाडिन: हो?
लेनॉक्स: तू आज दुपारी मला पूर्णतः अचंबित केलस. जरा थांब—आपण जेव्हा जेरुसलेमला परत जाऊ, तेव्हा गोष्टी वेगळ्या असतील.
नाडिन: (त्याच्याकडे वळून) वेगळ्या? कशा प्रकारे वेगळ्या?

(**ड्रॅगोमन** तंबूतून प्रवेश करतो. त्याच्या हातात एक घंटा आहे, तो ती आनंदाने वाजवतो.)

ड्रॅगोमन: जेवण तयार आहे.

(**नाडिन** मंडपात जाते**. लेनॉक्स** तिच्यामागे जातो**. अरब मुलगा** मंडपातून प्रवेश करतो. त्याच्या हातात पेयांचा ट्रे आहे. तो ट्रे टेबलावर ठेवतो आणि परत मंडपात जातो. **हिग्स** उजवीकडून प्रवेश करतो.**)**

हिग्स: (**ड्रॅगोमन**कडे) थांब थोडं, आम्ही बहिरे नाही.

ड्रॅगोमन: जेवण तयार आहे.

हिग्स: बरं, पहिल्यांदाच ऐकलं आम्ही.

(**लेडी वेस्टहोल्म** उजवीकडून प्रवेश करतात. **ड्रॅगोमन** उजवीकडे निघून जातो**.**)

लेडी वेस्टहोल्म: (जाऊन टेबलाच्या उजव्या खुर्चीत बसते) पूर्णतः बिनसांस्कृतिक! खरंच, हे स्थानिक लोक म्हणजे अगदी लहान मुलांसारखेच असतात.

हिग्स: (टेबलाच्या वरच्या बाजूला जात) हो, माझ्या मुलांना घरी घंटा वाजवायला फार आवडतं.

(**तो** आणि **लेडी वेस्टहोल्म** स्वतःसाठी पेये ओततात.**)**

तुमची मुलं बाळं कुठे आहेत का, लेडी वेस्टहोल्म?

लेडी वेस्टहोल्म: नाही.

हिग्स: काहीतरी वाटत होतं की तुमचं तस नसावंच.

(तो टेबलाच्या डावीकडील खुर्चीत बसतो**.**)

(**जेरार्ड** उजवीकडून प्रवेश करतो आणि **रेमंडकडे** जातो.**)**

लेडी वेस्टहोल्म: (खवळून) खरंच!

(**लेडी वेस्टहोल्म आणि हिग्स** त्यांच्या पेयाचा घोट घेतात.)

जेरार्ड: (रेमंडला) विचारात हरवलास का?

रेमंड: मी आज सकाळच्या आपल्या त्या बलिदान स्थळाच्या सहलीचा विचार करत होतो.

जेरार्ड: हो.

रेमंड: तुला माहितीय, मला वाटतं आपण कधी कधी जीवनाला खूपच जास्त महत्त्व देतो. मृत्यू तितका महत्त्वाचा नाही जितकं आपण तो समजतो. कधी कधी मला वाटतं एखादं बलिदान आवश्यकच असतं.

जेरार्ड: तुझा अर्थ—मानवी जीवनाचं बलिदान?

रेमंड: हो.

जेरार्ड: म्हणजे, लोकांच्या भल्यासाठी एक माणूस मेला पाहिजे—ही तुझी कल्पना आहे?

रेमंड: हो, त्यामागे एक मोठं सत्य आहे.

(**अरब मुलगा** उजव्या बाजूने खडकावर येतो आणि **मिसेस बॉयंटनला** जागं करण्याचा निष्फळ प्रयत्न करतो.)

जेरार्ड: एखाद्या माणसानं आपलं जीवन इतरांसाठी दिलं, तर ती एक गोष्ट आहे—पण त्याचं जबरदस्तीने जीवन हिरावून घेणं ही वेगळीच गोष्ट आहे.

मला वाटतं अशा प्रकाराने मानवतेच्या प्रगतीस किंवा सुखास कधीच हातभार लागलेला नाही.

रेमंड: (उत्साहाने उठत) मी तुझ्याशी सहमत नाही. कधी कधी तो एकमेव उपाय असतो. काही मृत्यू असे असतात जे केवळ भल्यासाठीच होतात—जे लोकांना मोकळं करतात—दु: ख आणि आपत्तीपासून वाचवतात. असा मृत्यू ज्याचा अर्थ फक्त घड्याळ थोडं पुढं नेणं एवढाच असतो. फक्त हिम्मत हवी असते—हो, हिम्मत.

(**अरब मुलगा** खाली येतोआणि **जेरार्डच्या** कानात काहीतरी कुजबुजतो. **जेरार्ड** आणि तो मुलगा उजवीकडे निघून जातात. दरम्यान, जेरार्ड उजव्या बाजूने खडकावर येतो आणि **मिसेस बॉयंटनकडे** झुकतो. **लेडी वेस्टहोल्म** आपलं पेय संपवते, उठते आणि तंबूत निघून जाते. **लेनॉक्स** उजवीकडून प्रवेश करतो आणि **रेमंड**कडे जातो.)

हिग्स: (रेमंडकडे) हिम्मत ही विचित्र गोष्ट आहे, तरुणा. काही माणसं मशीनगनसमोर उभी राहतील, पण सासूच्या समोरून पळतील.

(मिस प्राइस उजवीकडून प्रवेश करते.)

मिस प्राइस: अरे, आशा करते की तुम्ही माझी वाट बघत नव्हता.

हिग्स: (उठून तिच्यासाठी खुर्ची ठेवतो) तुमचं डोकं दुखणं कसं आहे? (तिच्यासाठी पेय ओततो.)

मिस प्राइस: (उजवीकडील खुर्चीत बसत) आता पूर्ण बरे वाटते, धन्यवाद.

हिग्स: वाईट वाटलं, की तुम्हाला दुपारी परत यावं लागलं. (तो पुन्हा बसतो.) पण तुम्ही फारसं काही चुकवलं नाही—फक्त थोडासा वादविवाद झाला तिच्या घमेंडीपणावर आणि त्या अब्राहम आजोबांवर.

मिस प्राइस: ओह—कशावर वाद?

हिग्स: सगळ्याच गोष्टींवर. आणि नेहमी ती बरोबर आणि तो चुकतो.

मिस प्राइस: आणि तुम्ही त्यात कोणाची बाजू घेतली, मिस्टर हिग्स?

हिग्स: मला माहीत नाही. प्राचीन इतिहास हा माझा विषय नाही. मी एक हजार साठपासून सुरू केलं आणि विरुद्ध दिशेने गेलो.

(सारा उजवीकडून प्रवेश करते, टेबलजवळ उभी राहते.)

सारा: (आळस देत) ऊह—मी झोपून गेले होते.

हिग्स: स्वप्न गोडच पडली असतील, अशी आशा आहे.

सारा: काहीच स्वप्नं नाहीत.

हिग्स: मला एक विचित्र स्वप्न पडलं होतं.

मिस प्राइस: ओह, सांगा ना, मिस्टर हिग्स.

हिग्स: (हसत) मी स्वप्नात पाहिलं की आम्ही तीन माणसं होतो—आणि बिअरचा एकच ग्लास होता.

मिस प्राइस: ओह, मिस्टर हिग्स! मला खरंच एक अजब स्वप्न पडलं होतं. मी कँटरबरीच्या आर्चबिशपबरोबर चहा प्यायला जाणार होते—आणि मी

वॉलहॅम ग्रीनचं तिकिट घेतलं—आणि मग लक्षात आलं की मी नाइटड्रेसमध्ये आहे!

(**जेरार्ड** खडकावरून खाली येतो आणि **लेनॉक्सकडे** जातो.)

जेरार्ड: मिस्टर बॉयंटन. मला तुमच्यासाठी फार वाईट बातमी आहे. तुमची आई—(थोडा थांबतो)— मरण पावली आहे.

पडदा

तृतीय अंक

दृष्य १

दृष्य१

दृष्य: तेच स्थळ. काही तासांनी त्याच दिवशी संध्याकाळी

(पडदा उघडतो तेव्हा, टेबलच्या उजवीकडील खुर्चीत **ड्रॅगोमन** झोपलेला असतो. अरब मुलगा तंबूमधून येतो आणि हातातल्या लांब झाडूने काही कचरा झाडत असतो. तो कुठे चालला आहे ते न पाहता चालत असतो आणि झाडू *ड्रॅगोमन*च्या पायांवर आदळतो.ड्रॅगोमनकिंचाळत जागा होतो आणि **अरब मुलाला** उजवीकडे हुसकावून लावतो. याच दरम्यान **सारा** आणि **रेमंड** डावीकडील उतारावरून येतात आणि हे पाहून हसतात.**ड्रॅगोमन**आणि**अरब मुलगा** तंबूत निघून जातात, तेव्हा **सारा** आणि **रेमंड** मध्याकडे सरकतात.)

रेमंड – हे खरंय का, सारा? खरंच का? तुला माझी काळजी आहे?

सारा – मूर्ख!

(*रेमंड साऱाला मिठी मारतो आणि ते चुंबन घेतात.*)

रेमंड – (टेबलच्या खाली जाऊन) हे सगळं स्वप्नासारखं वाटतंय. एका अर्थाने थोडं भयंकरही वाटतंय – काल रात्रीच्या नंतर लगेच.

सारा – (त्याच्या उजवीकडे जाऊन) उदास बनू नकोस. खोटेपणाचा काय उपयोग?

रेमंड – तरीही, सारा, कोणीतरी मरण पावलं याचा आनंद वाटणं – हे खूप

भयंकर आहे.

सारा – हो, माहिती आहे. तुझी सावत्र आई केवळ असह्य नव्हती, तर ती धोकादायक सुद्धा होती. ती जशी गेली, ते खरंच भाग्य होतं. खरं सांगू का, ते इतकं चांगलं घडलं की विश्वास बसत नाही.

रेमंड – मलाही तसंच वाटतं. जसे काही आम्ही सावलीतून सूर्यप्रकाशात आलो आहोत. (हळू आवाजात) आपण... मोकळे झालोय.

सारा – एखाद्या माणसाला इतकं वर्चस्व गाजवता येणं – हेच भयंकर आहे.

रेमंड – आपण तसं होऊ द्यायला नको पाहिजे होतं.

सारा – प्रिय, तुझ्याकडे काही पर्यायच नव्हता. ती तुमच्यावर बालपणापासून आरूढ झाली होती.मला माहितीय मी काय बोलतेय.

(ते टेबलाच्या समोर झुकून टेकतात.)

रेमंड – माझी जाणकार डॉक्टरबाई.

सारा – (चिंतेने) तुला माझं डॉक्टर असणं चालतं ना?

रेमंड – अगं का नाही, प्रिये. मी कोण असा नाक मुरडणारा?

सारा – खरं तर, मला वाटलं होतं तू माझा नवरा होणार आहेस – पण खरंतर तू अजून विचारलेलंच नाहीस.

रेमंड – सारा... (*तो तिचा हात पकडू पाहतो.*)

(*सारा रेमंडपासून थोडी दूर होते.***नाडिन** *आणि* **लेनॉक्स** उजवीकडून येतात. ते शांत आणि आनंदी दिसतात.)

नाडिन – अरे, तू इथेच आहेस सारा. मला तुला भेटायचं होतं. मी डॉक्टर **जेरार्डशी जिनेव्हरा**बद्दल बोलत होते.

सारा – हो का?

नाडिनः – तिच्या उपचारासाठी आम्ही तिला पॅरिसजवळील त्यांच्या क्लिनिकमध्ये पाठवण्याची योजना आखतोय.

सारा – छानच. डॉक्टर जेरार्ड मानसोपचारतज्ज्ञ म्हणून अत्युच्च दर्जाचे आहेत. त्यांच्याइतका योग्य माणूस मिळणं कठीण. ते खरोखर सर्वोत्तम आहेत.

नडिन – ते म्हणाले की ती पूर्णपणे बरी होईल – अगदी सामान्य मुलीसारखी.

सारा – मलाही तसंच वाटतं. जिनीमध्ये मूलतः काहीही गंभीर नाही. ती जाणीवपूर्वक वास्तवापासून पळत होती – एकप्रकारचा पलायनवाद. पण सुदैवाने अजून वेळ गेलेली नाही.

नाडिन – हो, अजून उशीर झालेला नाही. (ती गुहेच्या तोंडाकडे पाहते.)आता ती सावली नाहीशी झालीय.

लेनॉक्स – स्वप्नातून जागं झाल्यासारखं वाटतंय.

नाडिनः – खरंच वाटत नाही, की हे सत्य आहे.

रेमंड – पण हे खरंच आहे. आता ती आपल्याला त्रास देऊ शकत नाही. आपल्याला हवं ते करण्यापासून रोखू शकत नाही.

(सारा आणि रेमंड सावकाश मध्यभागी जातात.)

रेमंड – (गंभीरपणे) ऐक सारा, मला आता माझं आयुष्य काहीतरी अर्थपूर्ण गोष्टीत घालवायचंय. काहीतरी काम करायचंय – जे खरंच महत्त्वाचं असेल. पण मला तरी काय क्षमता आहेत, काय करता येईल – हे सुद्धा माहीत नाही.

मला इतकंही ठाऊक नाही की माझ्याकडे अक्कल आहे की नाही.

(**सारा आणि रेमंड**डावीकडून बाहेर पडतात**.)**

लेनॉक्स – (**नाडिन**चा हात पकडतो) **नाडिन**, तू मला सोडून जाणार नाहीस ना?

नाडिन – तुला तसंच वाटतं का?

लेनॉक्स – मी तुला जाऊ देणार नाही.

नाडिन – मग आधी असं कधी सांगितलंस का?

लेनॉक्स – का? का नाही सांगितलं? कल्पनाच करता येत नाही. (तो डावीकडे जातो.)

माझं काय चुकलं होतं? मला आज जसं वाटतंय तसं आधी का वाटलं नाही? तिने असं काय केलं होतं? तिने आमच्यावर – सगळ्यांवर – असा एवढा प्रभाव कसा पाडला? एक सामान्यशी, किंचित क्रूर वृद्ध बाई...

नाडिन – नाही, लेनॉक्स, ती केवळ तशी नव्हती. तिच्याकडे – (*शब्द शोधत*) सामर्थ्य होतं. खरंच, नकारात्मक दुष्ट शक्ती अस्तित्वात असते. आपण ती जगात पाहीली आहे – संपूर्ण देशांवर प्रभाव टाकताना. हे त्याचंच एक छोटं खाजगी रूप होतं – एका कुटुंबात घडलेली घटना – पण मूळ स्वभाव तोच – सत्ता मिळवण्याची तीव्र इच्छा, निर्दयतेचा आणि छळाचा आनंद... (*ती थांबते.*)

लेनॉक्स – (मृदूतेने) – **नाडिन** प्रिये, सगळं संपलंय. आपण मुक्त झालोय.

नाडिन – हो, आपण सुटलो आहोत. आता ती आपल्याला त्रास देऊ शकत नाही.

(**कर्नल कार्बरी** उजवीकडील खडकावरून प्रवेश करतो. तो मध्यम वयाचा, उंच आणि ब्रिटिश लष्करी गणवेशातील पुरुष आहे. त्याचं चेहरा कोरा वाटतो आणि तो शिकार, शूटिंग, मासेमारी करणाऱ्याप्रकारातला वाटतो, पण अधूनमधून त्याचं निरीक्षण फार तल्लख दिसतं. त्याच्याकडे काही कागदपत्रांचा जुडगा आहे. तो खडकांवरील स्टूले तपासतो, गुहेत डोकावतो आणि काही टिपणं करतो.**ड्रॅगोमन** तंबूतून पुन्हा येतो.)

ड्रॅगोमन: (मध्य डावीकडे जात) शुभ प्रभात साहेब आणि मॅडम. आशा आहे की आपली झोप छान झाली असेल...

ड्रॅगोमन: दु: खद अशी शोकांतिका घडली खरी, पण ती खूपच म्हातारी बाई होती—तिच्यासाठी इतकं उष्ण हवामान खूपच होतं. तुम्ही फार शोक करू नका. जेरुशलेममध्ये तिचे अतिशय योग्य अंत्यसंस्कार होतील—तिथे फारच छान स्मशानभूमी आहे—पण खूप महाग आहे. मी तुम्हाला उच्च दर्जाच्या स्मारकांच्या दुकानात घेऊन जाईन, फार छान स्मारक उभारता येईल. पंखासह एक मोठा दगडी देवदूत हवा आहे का? की मग जेरुशलेमच्या दगडाचा मोठा चौथरा आणि बायबल मधून छानसा शिलालेख? माझा एक मित्र आहे—मी सांगितलं तर तो तुम्हाला फार खास किंमत देईल. तो खूप मोठा माणूस आहे—सर्व सर्वोत्तम मृत व्यक्ती त्याच्याकडेच जातात.

नाडिन: (कर्नल कार्बरीकडे बोट दाखवत) वर तो कोण आहे?

ड्रॅगोमन: तो कर्नल कार्बरी आहे. कार्बरी पाशा. ट्रान्सजॉर्डनियामध्ये मोठा अधिकारी. तो ट्रान्सजॉर्डनियन पोलिसांचा प्रमुख आहे.

(कार्बरी उजवीकडे निघून जातो.)

नाडिन: (खवळून) पोलीस?

ड्रॅगोमन: (हसत) मी काल रात्री पोलिसाला बोलावून रिपोर्ट केला. कोणताही मृत्यु झाला की रिपोर्ट द्यावाच लागतो.

लेनॉक्स: काय? हो, हो, बरोबर आहे.

ड्रॅगोमन: म्हणूनच कार्बरी पाशा स्वतः आला—सगळं यथोचित रितीने ठरवायला. (तो आनंदाने हसतो.) सगळं फार अधिकृत आणि अगदी दर्जेदार.

लेनॉक्स: (हळूवारपणे) मला वाटतं—मला त्याच्याशी बोलणं गरजेचं आहे.

नाडिन: हो—हो. मीही येते.

(**लेनॉक्स** *आणि* **नाडिन** उजवीकडे निघून जातात.**हिग्ज** तंबूतून निवांत चालत येतो.)

हिग्ज: अरे, काय चाललंय इथे?

ड्रॅगोमन: म्हाताऱ्या बाईचं शव परत घेऊन जाण्याची व्यवस्था करतो. इतरांसाठी घोडे आणतो. आपण दुपारी तंबू सोडतो आहोत.

हिग्ज: खरंच का? मी चार दिवसांसाठी पैसे भरलेत. मला त्यात काही परत पाहिजेत.

ड्रॅगोमन: फारच दु: खद परिस्थितीमुळे सगळे काही बदलते.

हिग्ज: मी तरी कोणाला फार शोकात बघितलं नाहीये.

(**लेडी वेस्टहोल्म** *आणि* **मिस प्राईस** *उजवीकडून येतात.***लेडी वेस्टहोल्म** *मधोमध येते.*)

ड्रॅगोमन: (**लेडी वेस्टहोल्म** *आणि* **मिस प्राईस** *यांच्यामध्ये जात*) मी दोन बायकांना आणि ह्या साहेबांना आज सकाळी एक छान फेरी दाखवतो. खूप रंजक वास्तुकला दाखवतो आणि आणखी एक सुंदर हॅरी फर्न वनस्पती. तुम्ही पेत्राचा सगळ्यात छान भाग बघून निघू शकता.

लेडी वेस्टहोल्म: मला वाटतं आज सकाळी सहलीला जाणं फारच वाईट शिष्टाचार ठरेल.

ड्रॅगोमन: (चिंतेने) काही खाल्लं त्याला वाईट चव होती का? तुम्ही अब्राहमला सांगा. अब्राहम स्वयंपाक्याला ओरडेल.

हिग्ज: इथे उगाच बसून काय उपयोग? थोडंफार बघून तर घेऊ. चलाच. (तो लेडी वेस्टहोल्मच्या डावीकडे जातो आणि तिचा हात पकडतो.)

(लेडी वेस्टहोल्म आपला हात झटकून घेते .)

तुम्हालाही तुमचे पैसे वसूल झाले पाहिजेत, हे मला माहितीय.

लेडी वेस्टहोल्म: कृपया मला माझं मत स्वतः ठरवू द्या, मिस्टर हिग्ज.

ड्रॅगोमन: (लेडी वेस्टहोल्मला खोडून) फार छान फेरी आहे—

(लेडी वेस्टहोल्म ड्रॅगोमनकडे रागाने बघते.)फार प्राचीन. इसवी सनपूर्व २०० साल.

लेडी वेस्टहोल्म: नाही, महंमद.

ड्रॅगोमन: फार छान सहल आहे. चढायला कठीण नाही. अजिबात थकवा येत नाही.

लेडी वेस्टहोल्म: मी कधीच थकत नाही.

हिग्ज: माझं म्हणणं तर ऐका, सर्व काही पाहीलंच पाहिजे. आपण पैसे दिलेत, नाही का?

लेडी वेस्टहोल्म: दुर्दैवाने, दिलेतच. पण काही सौजन्य पाळलेच पाहिजे आणि हे सांगण्याचा काही उपयोग नाही अशी मला खात्री आहे, मिस्टर हिग्ज.

हिग्ज: तुम्हाला वाटतं मी समजून घेणार नाही? घेईन हो. पण माझ म्हणणं इतकंच—आपण पैसे भरलेत.

लेडी वेस्टहोल्म: (उजवीकडील डेक खुर्चीकडे जात) पुन्हा हे सगळं बोलायची काही गरज नाही. (ती बसते.)

हिग्ज: तुम्हाला त्या म्हातारीचा फारसा लळा नव्हता. खरं तर कुणालाच नव्हता. तिच्या घरच्यांमध्ये शोकाचं कोणतंही चिन्ह मी पाहिलं नाही. त्यांच्या चेहऱ्यावर बघा—कुठेतरी पैसा मिळालाय असं वाटतंय.

मिस प्राईस: मला अनेकदा वाटतं अशा घटना म्हणजे एक प्रकारची दयाळू मुक्तता असते.

हिग्ज: हो ना! तेही तसंच समजत असतील. आणि लेडी डब्ल्यू. इथे इतकी विचलित का झालीय हे काही कळत नाही...

लेडी वेस्टहोल्म: तसं काही नाही. हे फक्त सौजन्याचं प्रकरण आहे—कोणाच्या अकस्मात मृत्यूनंतर लगेच सहलीला निघणं योग्य वाटत नाही. मला कुठलाही शोक वाटत नाही. मिसेस बॉयंटन ही माझ्या ओळखीतली सुद्धा नव्हती, आणि मला खात्री आहे की ती दारू प्यायची.

मिस प्राईस: (लेडी वेस्टहोल्मला) नाही, मॅडम, हे फारच कठोर आणि खोटं

विधान आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: मूर्खपणा करू नकोस, ॲमाबेल. मी दारू ओळखू शकते.

हिग्ज: मीही ओळखतो. (आकांक्षेने) आत्ता जर थोडी विश्रांती मिळाली असती, तर वाईट झालं नसतं – पण बहुतेक फार लवकर झालीय.

मिस प्राईस: मला वाटतं आपण मरण पावलेल्यांबद्दल आता चर्चा करणं बंद करू.

हिग्ज: (**मिस प्राईसला** खरं तर जायचं आहे, पण तिचा एक डोळा लेडी वेस्टहोल्मकडे आहे.)वाईट बोलू नये. कमीत कमी माझे ओठ (ड्रॅगोमनकडे) अरे अब्राहम, मी चाललो सहलीला. (*तो मिस प्राईसकडे जातो*) तूही ये.

मिस प्राईस: खरंच—मला माहीत नाही—ते... जरा...

ड्रॅगोमन: मी तुला फार छान ठिकाण दाखवतो. जिथं इजिप्शियन लोक पुरले गेले. फार दु: खद—पण फार योग्य ठिकाण.

मिस प्राईस: स्मशानभूमी? अरे, मला वाटतं हे बरोबरच आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: तुम्ही तुमचं पाहिजे ते करा, पण मी इथेच थांबणार आहे.

हिग्ज: (मिस प्राईसला) मग चल गं.

मिस प्राईस: मला खरंच माहीत नाही...

(**हिग्ज मिस प्राईसचा**हात धरतो आणि तिला डावीकडील उताराकडे घेऊन जातो.)

हिग्ज: अग—चल ना. मी तुझी काळजी घेईन. (तो उतारावर थांबतो आणि वळतो.)

आणि ऐक अब्राहम, मला काही मेडनहेअर फर्न नको—वरून लोंबकळणारी की खाली झुलणारी!

(**मिस प्राईस, हिग्ज आणि ड्रॅगोमन** डावीकडील उतारावरून बाहेर जातात.**कर्नल कार्बरी**उजवीकडून प्रवेश करतो.)

लेडी वेस्टहोल्म: अहो, कर्नल कार्बरी, मला तुमच्याशी बोलायचं होतं.

कार्बरी: (उजव्या मध्यावर येत) हो, लेडी वेस्टहोल्म?

लेडी वेस्टहोल्म: मला आशा आहे की या प्रकरणाबाबत काहीही अप्रिय घडणार नाही, याची आपल्याला कल्पना आहे.

कार्बरी: (थोडासा गोंधळलेला) अप्रिय म्हणजे नेमकं काय, लेडी वेस्टहोल्म?

लेडी वेस्टहोल्म: मी कूटनीतीने बोलते आहे. ही माणसं अमेरिकन आहेत. अमेरिकन लोक फार संवेदनशील असतात, लगेच दुखावतात. त्यांना अधिकृतता दिसली की चिडतात.

कार्बरी: (शांतपणे) हो, पण अचानक मृत्यू वगैरे गोष्टींबाबत—माझी काही जबाबदारी आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: नक्कीच. पण हे सगळं प्रकरण अगदी सोपं आहे. काल इथे तापमान खूपच वाढलं होतं. हे खडक फार गरम होतात. म्हाताऱ्या मिसेस बॉयंटनचं आरोग्य आधीपासूनच कमकुवत होतं. (हळू आवाजात) आपल्यातल्या आपल्यात सांगते—ती दारू प्यायची.

कार्बरी: खरंच? तुम्हाला खात्री आहे का याची?

लेडी वेस्टहोल्म: मला पूर्ण खात्री आहे.

कार्बरी: पण तुमच्याकडे पुरावा नाही ना?

लेडी वेस्टहोल्म: मला काही पुराव्याची गरज नाही.

कार्बरी: पण मला गरज आहे, दुर्दैवाने.

लेडीवेस्टहोल्म: अशा परिस्थितीत अचानक घामाघूम होऊन मृत्यू होणं काही आश्चर्यकारक नाही.

कार्बरी: नाही, नाही. अगदीच नैसर्गिक घटना आहे, मला मान्य आहे. (तो टेबलाच्या वरती जातो.)

लेडी वेस्टहोल्म: म्हणजे आपण इथे अडखळणार नाही ना?

कार्बरी: नाही, नाही. मी खात्री देतो, लेडी वेस्टहोल्म. दुपारी घोडे येतील आणि—म्हणजे—शव हटवण्याची व्यवस्था होईल. मग आपण सगळे एकत्र निघू शकतो.

(**लेनॉक्स** *आणि* **नाडिन** *उजवीकडून येतात.*)

कार्बरी: बसा, मिसेस बॉयंटन. (*तो* **नाडिन**साठी टेबलच्या उजवीकडील खुर्ची आणि **लेनॉक्स**साठी डावीकडील खुर्ची दाखवतो.)

(**नाडिन**टेबलच्या उजवीकडे बसते,**लेनॉक्स**डावीकडे. क्षणभर शांतता असते.)

(तो लेडी वेस्टहोल्मकडे पाहतो.) ठीक आहे, लेडी वेस्टहोल्म.

(**लेडी वेस्टहोल्म** उठते आणि उजवीकडे रागाने निघून जाते.
कार्बरी तिच्याकडे हसत पाहतो.)

कार्बरी: हुकमी बाई आहे ती. (*तो टेबलवर बसतो.*) ब्रिटिश साम्राज्य तीच चालवते असं तिला वाटतं. (त्याचा सूर बदलतो.)

कार्बरी: आता, मिस्टर बॉयंटन, मला तुमच्याकडून काही तपशील हवे आहेत. (कागदांवर टकटक करतो.) फॉर्म्स आहेत, समजून घ्या. आपल्या काळाचा शापच. तुम्हाला त्रास द्यायचा हेतू नाही.

नाडिन: अर्थातच, आम्हाला पूर्ण समजतंय.

लेनॉक्स: हो, समजतंय.

कार्बरी: मृत व्यक्तीचं नाव आणि वय?

लेनॉक्स: ॲडा कॅरोलाइन बॉयंटन. तिचं वय बासष्ट होतं.

कार्बरी: (नोंद घेत) आणि तिचं आरोग्य काही विशेष नव्हतंच, बरोबर?

नाडिन: तिला कंजेस्टीव्ह कार्डियाक फेल्युअर होतं. आम्हा सगळ्यांना वाटत होतं की कधीही मृत्यू होऊ शकतो.

कार्बरी: तुम्ही अगदी व्यावसायिक पद्धतीने सांगितलं.

नाडिन: मी—मी लग्नाआधी थोडं नर्सिंगचं शिक्षण घेतलं होतं.

कार्बरी: ओह, समजलं.

लेनॉक्स: माझी आई एक आजारी बाई होती—खूप आजारी.

कार्बरी: (मृदू पण अर्थपूर्ण स्वरात) इतकी आजारी बाई—तिला अशा थकवणाऱ्या प्रवासाला आणणं थोडंसं...

नाडिन: तुम्ही माझ्या सासूबाईंना ओळखत नव्हता. त्या फार ठाम स्वभावाच्या होत्या. त्यांना एखादी गोष्ट करायची असेल—(खांदे उडवते)तर ती त्यांनी केलीच असती. आम्ही काहीच करू शकत नव्हतो.

कार्बरी: माहिती आहे, माहिती आहे. काही म्हाताऱ्या माणसांच्या अंगात हट्ट अगदी भिनलेला असतो. काही ऐकून घ्यायलाच तयार होत नाहीत. (*तो*

थांबतो.) तुम्ही तिला असं न करण्यासाठी पुरेसं समजावलं होतं, नाही का?

नाडिन: (लवकर) अर्थातच.

कार्बरी: फारच दु: खद. (तो त्यांच्याकडे एक बाजूचा चपळ कटाक्ष टाकतो.) मला समजतंय की—म्हणजे—हा एक झटका होता—आणि—शोकही...

लेनॉक्स: हो, मोठाच धक्का होता.

कार्बरी: हो, हो, नक्कीच.

(क्षणभर शांतता.)

लेनॉक्स: बस्स एवढंच?

कार्बरी: एवढंच?

नाडिन: आणखी काही औपचारिक प्रक्रिया करायची आहे का?

कार्बरी: मी शक्य तेवढं सगळं सांभाळतो. आपण आधी शहरात परत जावं लागेल. कदाचित शवविच्छेदन (autopsy) करावं लागेल.

लेनॉक्स: (उठून; तीव्रपणे) ते गरजेचं आहे का?

कार्बरी: बरं, या परिस्थितीत—अचानक मृत्यू, तुम्हाला ठाऊकच आहे. तिच्यावर कोणताही डॉक्टर उपचार करत नव्हता.

नाडिन: पण इथे तंबूत दोन डॉक्टर आहेत.

कार्बरी: (थोडा गोंधळलेला) हो, बरोबर आहे, खरंय.

नाडिन: त्यापैकी एकाने तरी मृत्यूचं प्रमाणपत्र द्यायला हवं ना?

कार्बरी: (उठत आणि डावीकडे खाली जात) बघा, मला खात्री नाही—ते खरंतर तिच्यावर उपचार करत नव्हते, बरोबर?

नाडिन: मला वाटतं मिस किंग यांनी माझ्या सासूबाईंशी त्यांच्या

तब्येतीविषयी संवाद साधला होता.

कार्बरी: खरंच का? मग ते उपयोगी ठरू शकेल. (तेवढ्यात टोकदारपणे) तुम्हाला नाही वाटत की...

कार्बरी: शवविच्छेदन होण्याच्या कल्पनेबद्दल तुमचं मत काय?

लेनॉक्स: स्पष्ट सांगायचं तर, नाही. तसं झालं तर आम्हा सगळ्यांना खूप त्रास होईल.

कार्बरी: तुमच्या भावना समजून घेतो, नक्कीच. पण—ती फक्त तुमची सावत्र आई होती, बरोबर ना, मिस्टर बॉयंटन?

लेनॉक्स: नाही—हो...

नाडिन: (उठत) त्यांचं वय खूप कमी होतं जेव्हा तुमचे वडील पुन्हा लग्न करत होते—त्यामुळे ती त्यांच्यासाठी सख्ख्या आईसारखीच होती.

कार्बरी: असं वाटतंय. समजलं.

नदीन: तर तुम्ही शक्य तेवढं कराल?

कार्बरी: शक्य तेवढं करेन.

(**लेनॉक्स**आणि **नाडिन** उजवीकडे बाहेर जातात.)

कार्बरी टेबलच्या वरती जातो, भुवया उंचावतो आणि ओठ मिटतो.)

(आता मला आश्चर्य वाटतंय. खरंच... रंजक आहे.

(**रेमंड आणि सारा** आनंदात आणि उत्साहात तंबूतून आत येतात.)

कार्बरी: ओह, डॉक्टर किंग.

सारा: (कार्बरीच्या डावीकडे जात) हो?

कार्बरी: थोडंसं बोलायचं होतं. (*तो टेबलच्या डावीकडील खुर्चीकडे इशारा करतो.*)

(*सारा तिथे बसते.*)

(**कार्बरी रेमंडकडे**)
तुमच्या आईच्या तब्येतीबद्दल, मिस्टर बॉयंटन. कदाचित डॉक्टर किंग काही मदत करू शकतील.

रेमंड: (साराच्या डावीकडे जात) कोणत्या प्रकारे?

कार्बरी: (टेबलच्या वर बसत; साराकडे) मला असं समजलंय की काल तुम्ही मिसेस बॉयंटन यांच्याशी त्यांच्या तब्येतीबद्दल बोललात.

सारा: हो—पण तो औपचारिक सल्ला नव्हता.

कार्बरी: म्हणजे त्यांनी तुम्हाला बोलावलं नव्हतं?

सारा: नाही. (थोडी थांबते, लाजून) खरं तर मीच त्यांच्याशी बोलले. मी... मी त्यांना इशारा दिला.

कार्बरी: इशारा?

सारा: ओह—त्यांच्या तब्येतीविषयी. मला वाटलं त्यांनी तो पुरेसा गंभीरपणे घेतला नाही.

कार्बरी: म्हणजे ती गंभीर स्थिती होती?

सारा: हो.

कार्बरी: तर मग त्यांचा मृत्यू झाल्यावर तुम्हाला आश्चर्य वाटलं नाही?

सारा: (हळूवारपणे) नाही, खरं तर आश्चर्य वाटलं नाही.

कार्बरी: माफ करा, डॉक्टर किंग, पण "खरं तर नाही" याचा अर्थ काय?

सारा: माझा अर्थ असा की—माझ्या इशाऱ्याच्या आतच हे घडलं.

कार्बरी: तुम्ही त्यांना कोणता इशारा दिला होता? की त्यांनी स्वतःला खूप दमवू नये—अशाच प्रकारचा काही?

सारा: (क्षणभर थांबते) तसं नाही. (*द्रुतगतीने*) मी त्यांना सांगितलं की त्यांना फार काळ जगायला उरलेलं नाही.

(*कार्बरी शिट्टी वाजवतो.*)

कार्बरी: आधुनिक डॉक्टर सामान्यतः अशा प्रकारे बोलतात का?

सारा: नाही. ते... अगदीच अव्यावसायिक होतं.

कार्बरी: पण तुमच्याकडे त्यामागे काही कारण होतं, नाही का?

सारा: मला वाटलं—त्यांनी ते जाणून घ्यायला हवं.

कार्बरी: बरं, मी वैद्यकीय नीतीतज्ञ नाही, पण...

(*डॉ. जेरार्ड उजवीकडून घाईने प्रवेश करतो. तो अस्वस्थ आहे.*)

जेरार्ड: (उजव्या मध्यावर जात) कर्नल कार्बरी, मी तुमच्याशी बोलू शकतो का?

कार्बरी: (उठून; साराला व रेमंडला) तुम्हाला त्रास नसेल तर...

(**सारा आणि रेमंड**तंबूच्या बाहेर जातात.)

(तो **जेरार्डच्या** डावीकडे जातो.) बरं डॉक्टर जेरार्ड, काय आहे?

जेरार्ड: मला काही गोष्टी तुमच्यासमोर मांडणं आवश्यक आहे—हे माझं कर्तव्य आहे. (*थोडा थांबतो*) माझ्याकडे औषधांचा एक छोटा प्रवासी बॉक्स आहे, ज्यात काही औषधे आहेत.

कार्बरी: हो?

जेरार्ड: आज सकाळी त्यात पाहिलं तेव्हा लक्षात आलं की त्यातलं एक औषध गायब आहे.

कार्बरी: (चकित होऊन) कोणतं औषध?

जेरार्ड: *डिजिटॉक्सिन*.

कार्बरी: डिजिटॉक्सिन हे हृदयासाठी विष नाही का?

जेरार्ड: हो, ते डीजीटॅलीस पुर्पुरीया या वनस्पतीपासून मिळतं—जिचं सामान्य नाव *फॉक्सग्लोव्ह* आहे. फ्रान्समध्ये ते अधिकृत आहे—पण ब्रिटिश फार्माकोपियामध्ये नाही.

कार्बरी: समजलं. (*डावीकडे जातो*) डॉक्टर जेरार्ड, जर एखाद्या व्यक्तीला डिजिटॉक्सिन दिलं गेलं तर काय परिणाम होईल? (तो टेबलकडे जातो.)

जेरार्ड: जर मोठ्या मात्रेत—घातक, औषधी मात्रेत नाही—डिजिटॉक्सिन थेट रक्ताभिसरणात टाकलं गेलं, उदाहरणार्थ शिरेमधून इंजेक्शनद्वारे—तर ते हृदय थांबवून अचानक मृत्यू घडवू शकतं.

कार्बरी: आणि मिसेस बॉयंटन यांचं हृदय कमकुवत होतं?

जेरार्ड: हो, खरं तर त्या *डिजिटॉक्सिन*युक्त औषध घेत होत्या.

कार्बरी: तर मग डिजिटॉक्सिनचा त्यांच्यावर काही परिणाम झाला नसता, नाही का?

जेरार्ड: अरे, साहेब, हे सामान्य माणसाचं बोलणं आहे. जसं मी सांगितलं, औषधी आणि घातक मात्रेमध्ये फरक असतो. शिवाय डिजिटॉक्सिनही एक जास्त प्रमाणात साठल्यामुळे परिणाम करणारी औषधी आहे.

कार्बरी: ते रंजक आहे. (*तो टेबलवर जातो.*) शवविच्छेदनानंतर काही लक्षणं राहतात का?

जेरार्ड: (गंभीरपणे)*डिजिटलिक्स*च्या सक्रिय घटकांमुळे मृत्यू होऊ शकतो आणि कोणतीही स्पष्ट चिन्हं उरू शकत नाहीत.

कार्बरी: म्हणजेच, तिला वैधपणे दिलेल्या *डिजिटलिक्स*च्या साठवलेल्या परिणामामुळे मृत्यू झाला असण्याची शक्यता आहे. हेच औषध वापरल्यामुळे,

ज्यूरीसमोर काहीही ठोस सिद्ध करणं जवळपास अशक्य ठरेल. हो, कुणीतरी खूप हुशारीने काम केलंय.

कार्बरी: हे शक्य आहे. एक श्रीमंत वृद्ध बाई जिला कोणाचं प्रेम मिळालं नाही. (तो थांबतो) शेवटचं कधी पाहिलं होतं तुम्ही हे औषध?

जेरार्ड: काल दुपारी. माझी ब्रीफकेस इथेच होती. (*तो टेबलच्या उजवीकडे जातो*) मी एका स्थानिकासाठी क्विनीन बाहेर काढलं होतं.

कार्बरी: आणि तुम्हाला खात्री आहे की तेव्हा डिजिटॉक्सिन तिथं होतं?

जेरार्ड: हो. नक्की.

कार्बरी: आणि आज सकाळी ते गायब होतं?

जेरार्ड: हो. तुम्हाला शोधमोहीम करावीच लागेल. जर ते फेकून दिलं गेलं असेल तर...

कार्बरी: (*खिशातून एक छोटी शीशी काढत*) ही ती आहे का?

जेरार्ड: (*आश्चर्याने*) हो! कुठे सापडली?

(कार्बरी डोकं हलवतो,तंबूमध्ये जातो आणि हाक मारतो.)

कार्बरी: (हाक मारत) मिस्टर बॉयंटन! (*तो टेबलच्या खाली येतो.*)

(**रेमंड आणि सारा**तंबूतून येतात आणि कार्बरीच्या डावीकडे जातात.)

(तो ती शिशी रेमंडकडे देतो.)
कधी पाहिलीय ही आधी?

रेमंड: (*गोंधळून*) नाही.

कार्बरी: पण माझ्या एका अरब मदतनीसाला ती तुमच्या कालच्या कपड्यांच्या खिशात सापडली.

रेमंड: (*पूर्णपणे हादरलेला*) माझ्या खिशात?

कार्बरी: (आता त्याचा स्वर स्पष्ट आणि गंभीर आहे) हो, मी असंच म्हटलं.

रेमंड: मला काय म्हणताय तेच कळत नाही. हे नक्की आहे तरी काय?

कार्बरी: त्यावर लेबल आहे.

रेमंड: (वाचतो) "डिजिटॉक्सिन."

कार्बरी: डिजिटॉक्सिन हे हृदयासाठी विष आहे.

सारा: कर्नल कार्बरी, तुम्ही नेमकं सूचित काय करताय?

कार्बरी: मला फक्त हे जाणून घ्यायचं आहे की डॉक्टर जेरार्डच्या ब्रीफकेसमधली ती शिशी मिस्टर बॉयंटनच्या खिशात कशी गेली.

रेमंड: मला याबद्दल काहीच माहिती नाही.

कार्बरी: तुम्ही नाकारता की ती तुम्ही घेतली?

रेमंड: नक्कीच नाकारतो. मी ती आधी कधीच पाहिलेली नाही. (तो शिशी काढतो) आणि ती जवळपास रिकामी आहे.

जेरार्ड: ती काल दुपारी पूर्ण भरलेली होती. (तो **रेमंड**कडून शिशी घेतो आणि मध्यभागी जातो.)

रेमंड: (घाबरलेला चेहरा करून जेरार्डकडे बघतो) म्हणजे तुम्ही म्हणता की...?

कार्बरी: (लवकरात लवकर) डॉक्टर किंग, तुमच्याकडे कातडीखाली इंजेक्शन द्यायची सिरिंज आहे का?

सारा: हो.

कार्बरी: ती कुठे आहे?

सारा: माझ्या तंबूत. आणू का?

कार्बरी: हो, जरूर.

(*सारा उजवीकडे जाऊन बाहेर जाते.*)

रेमंड: तुम्ही जो अंदाज लावताय तो अशक्य आहे—पूर्णतः अशक्य.

कार्बरी: मी काही सुचवलेलं नाही.

रेमंड: मला कोणत्या प्रकारचा मूर्ख समजता? तुमचा संकेत अगदी स्पष्ट आहे. तुम्हाला वाटतं माझ्या आईला—(*तो थांबतो*) विष दिलं गेलं?

कार्बरी: मी असं काही म्हणालो नाही.

रेमंड: मग काय म्हणायचं आहे?

कार्बरी: मला फक्त हे जाणून घ्यायचं आहे की डॉक्टर जेरार्डची शिशी तुमच्या खिशात कशी आली.

रेमंड: ती माझ्या खिशात नव्हती.

कार्बरी: माझ्या एका माणसाला ती तिथे सापडली.

रेमंड: मी सांगतोय ना, मी कधी ती हातातसुद्धा घेतली नाही... (तो अचानक थांबतो, एखाद्या आठवणीने अस्वस्थ होतो.)

कार्बरी: खात्री आहे का?

(*सारा उजवीकडून आत येते आणि कार्बरीकडे जाते. तिच्या हातात* कातडीखाली *इंजेक्शन* द्यायच्या सुईची *केस आहे.*)

सारा: ही घ्या. (*ती केस कार्बरीकडे देते.*)

कार्बरी: धन्यवाद, डॉक्टर किंग. (तो केस उघडतो**, रेमंडकडे** आणि मग **साराकडे** पाहतो.)

सारा: काय...?

(*कार्बरी केस पुढे करतो.*)

(*सारा बघते की केस रिकामी आहे.*)

सारा: रिकामी?

कार्बरी: हो, रिकामी.

सारा: पण—हे खूप विचित्र आहे. मला खात्री आहे मी कधीच... (ती थांबते, घाबरायला लागते.)

जेरार्ड: हीच ती कातडीखाली *इंजेक्शन* द्यायच्या सुईची केस आहे जे काल दुपारी तुम्ही मला दिलं होतं. तुम्हाला खात्री आहे का की तेव्हा ती पूर्ण भरलेली होती?

सारा: हो.

कार्बरी: (जेरार्डकडे जात)जेरार्ड, काही कल्पना आहे, ते कधी बाहेर काढलं गेलं?

जेरार्ड: (अस्वस्थ होतो)मला विश्वास नाही की... (तो थांबतो.)

कार्बरी: काय विश्वास नाही?

जेरार्ड: (*उजव्या मध्यावर जातो*) *C'est impossible. C'est impossible.* (हे अशक्य आहे.)

सारा: जिनी?

कार्बरी: जिनी? ती तुमची बहीण आहे का, मिस्टर बॉयंटन?

(रेमंड काहीच बोलत नाही.)

कदाचित तुम्ही तिला इथे बोलवू शकाल.

जेरार्ड: (*झटकन*) नाही!

कार्बरी: (थोडासा आश्चर्याने त्याच्याकडे पाहत) कदाचित ती काही गोष्टी स्पष्ट करू शकेल. मिस्टर बॉयंटन, कृपया तिला घेऊन या.

(रेमंड उजवीकडे निघून जातो. **कार्बरी** टेबलच्या वर जाऊन त्याच्या डावीकडे उभा राहतो.)

जेरार्ड: तुम्हाला काहीच समजत नाही. अगदी प्राथमिक गोष्टीही नाहीत. ऐका, साहेब, ती मुलगी काहीच स्पष्ट करू शकणार नाही.

कार्बरी: पण तिने ही केस हाताळली होती—काल दुपारी...

(तो केस टेबलावर ठेवतो.)

कार्बरी: हेच बरोबर आहे, नाही का? हेच तुम्हाला त्रास देतंय?

जेरार्ड: जिनीने ती सिरिंज वापरलेली असण्याची शक्यताच नाही. ती तिच्या स्वभावात बसत नाही. मी—ओह, *साहेब*, तुम्हाला मी हे कसं समजावून सांगू?

कार्बरी: (टेबलच्या डावीकडे बसत) सांगत रहा.

जेरार्ड: (टेबलाच्या उजवीकडे उभा राहत) जिनेव्हरा बॉयंटन सध्या अत्यंत असामान्य मानसिक स्थितीत आहे. डॉक्टर किंग यावर माझ्या म्हणण्यास दुजोरा देतील.

सारा: (उजवीकडे जात) डॉक्टर जेरार्ड हे या विषयावरचे जगातील सर्वोच्च तज्ज्ञ आहेत.

कार्बरी: (हसत) मला माहिती आहे. मी त्यांच्याबद्दल ऐकलं आहे.

(सारा उजवीकडील डेकचेअरवर जाऊन बसते.)

जेरार्ड: जर जिनेव्हराने डॉक्टर किंगच्या केसमधून ती सिरिंज घेतली असेल, तरी तिने ती तुमचं म्हणणं आहे त्या कारणासाठी घेतलेली नाही.

कार्बरी: (थोडसं तक्रारी सुरात) पण मी काही सुचवत नाहीये. हे सगळं तुम्ही लोक सुचवताय.

(**रेमंड आणि** जिनेव्हरा उजव्या बाजूने प्रवेश करतात. जिनेव्हरा डाव्या मध्यभागी जाते. **कार्बरी** उठतो आणि टेबलच्या उजव्या खुर्चीकडे इशारा करतो. जिनेव्हरा सौम्य राजेशाही नम्रतेने मान हलवते आणि तिथे बसते.)

(तो परत आपल्या जागेवर बसतो.)

कार्बरी: मिस बॉयंटन, तुम्हाला फक्त एक गोष्ट विचारायची आहे. या केसमधून एक कातडीखाली द्यायच्या इंजेक्शनची सुई गायब आहे. तुम्हाला याबद्दल काही माहिती आहे का?

जिनेव्हा: (डोकं हलवत) नाही—ओह, नाही.

कार्बरी: तुम्हाला खात्री आहे की ती तुम्ही घेतली नाही?

जिनेव्हरा: मी ती का घेणार?

कार्बरी: म्हणजे—(*हसत*) मी फक्त विचारतोय.

जिनेव्हरा: (पुढे झुकत) तुम्ही माझ्या बाजूचे आहात?

कार्बरी: (चकित होतो) काय?

जिनेव्हरा: की तुम्ही त्यांच्यातलेच एक?

(जेरार्ड निराशेने हातवारे करतो.)

(**जिनेव्हरा** पटकन वळते आणि **जेरार्ड**कडे बघते.) त्याला विचारा. त्याला माहिती आहे. तो इथे आला—जेरुसलेममधून माझ्या मागे आला—माझं रक्षण करायला. मला माझ्या शत्रूंमधून वाचवायला.

कार्बरी: कोण शत्रू, मिस बॉयंटन?

जिनेव्हा: मी सांगू शकत नाही. नाही, सांगू नये. ते सुरक्षित नाही.

कार्बरी: या सिरिंजबद्दल तुम्हाला काय माहिती आहे?

जिनेव्हरा: मला माहिती आहे, ती कोणी घेतली. (ती मान हलवते.)

कार्बरी: कोणी?

जिनेव्हरा: ती माझ्यासाठी होती. ते मला मारणार होते. रात्री. मी झोपलेली होते. मी किंचाळले नसते. त्यांना माहीत होतं की माझ्याकडे सुरी नाही.

कार्बरी: कोणती सुरी?

जिनेव्हरा: मी सुरी चोरली होती. त्याने—(ती जेरार्डकडे पाहते) ती माझ्याकडून काढून घेतली. ती माझ्याकडे असायला हवी होती—स्वतःचं रक्षण करण्यासाठी. ते माझ्या हत्येचा कट रचत होते.

जेरार्ड: (जिनेव्हराच्या खांद्याला धरून हलवत) हे नाटक थांबवा—तुमचं कल्पनातीत वास्तव काही खरं नाही. तुमच्या हृदयात तुम्हाला माहीत आहे की हे खरं नाही.

जिनेव्हरा: मला माहिती आहे ती कोणी घेतली. (ती मान हलवते.)हे खरं आहे—सगळं खरं आहे.

जेरार्ड: (तिच्याजवळ गुडघ्यावर बसून) नाही, हे खरं नाही. ऐक, **जिनेव्हरा**, तुझी आई आता मरण पावली आहे आणि तू आता नव्या आयुष्याची सुरुवात करणार आहेस. तू आता या सावल्यांच्या आणि कल्पनांच्या जगातून बाहेर यायला हवं. तू आता मुक्त आहेस—मुक्त.

जिनेव्हरा: मला माहिती आहे ती कोणी घेतली. (ती मान हलवते.उभी राहत) आई

जेरार्ड: जर मोठ्या मात्रेत—घातक, औषधी नाही—डिजिटॉक्सिन थेट रक्ताभिसरणात ---

जिनेव्हरा: ती मेली आहे—मी मुक्त आहे—मुक्त. (ती उजव्या मध्यभागी जाते.) आई मेली आहे. (ती अचानक कार्बरीकडे वळते.) मी तिला मारलं का?

जेरार्ड: (उठत आणि मध्यभागी जात)*ओहो! साहेब!*

सारा: (उठत, रागाने) तू तिला मारलं नाहीस, हे नक्की.

जिनेव्हारा: (साराकडे वेडसर गोड हास्य करत) तुला कसं माहीत?

जिनेव्हरा: मला माहिती आहे ती कोणी घेतली. (ती मान हलवते.)मला माहिती आहे ती कोणी घेतली. (ती मान हलवते.उजवीकडे बाहेर जाते.)

सारा: (क्षणभर स्तब्ध राहून) तिला माहीतच नाही, की ती काय बोलते आहे.

कार्बरी: (उठत) प्रश्न असा आहे की, ती जे करत होती त्याचं तिला भान होतं का?

सारा: तिने काहीच केलं नाही. (ती उजव्या मध्यभागी जाते.)

कार्बरी: मी विचारात आहे.

(**लेनॉक्स आणि नाडीन** उजव्या बाजूने प्रवेश करतात. त्यांच्या चेहऱ्यावर चिंता दिसते.)

नाडीन: (उजव्या मध्यभागी येत) तुम्ही जिनीला काय बोललात? तिने—तिने असं सांगितलं…

कार्बरी: काय सांगितलं मिसेस बॉयंटन?

नाडीन: तिने सांगितलं, "त्यांना वाटतं मी आईला मारलं." ती हसत होती. अरे देवा!

जेरार्ड: हे सगळं जुळतं. स्वतःला नाटकी बनवायची तीव्र भावना आहे तिच्यात. तुम्ही तिला एक नवीन भूमिका दिलीत, एवढंच.

नाडिन: (टेबलच्या उजवीकडे जात) तुम्हाला कळत नाही, कर्नल कार्बरी. माझी नणंद ठीक नाही. ती एका प्रकारच्या मानसिक रोगाने त्रस्त आहे. हे सगळं खूप विचित्र आहे. फक्त माझ्या सासूबाई दुर्दैवाने मरण पावल्या म्हणून…

कार्बरी: दुर्दैवाने?

नाडीन: तुम्ही काय म्हणताय?

कार्बरी: माफ करा पण, हे तिचं मरण तुम्हा सगळ्यांसाठी फारसं दुर्दैवी नव्हतं, नाही का?

लेनॉक्स: (**नाडिन**च्या उजवीकडे जात) तुम्ही काय सूचित करताय? तुम्ही म्हणायचं काय आहे?

कार्बरी: आपल्याला हे अगदी स्पष्ट करून घ्यावं लागेल...

कार्बरी: अचानक मृत्यू झालेल्या प्रकरणांची चौकशी केली जाते, मिस्टर बॉयंटन, जर मृत व्यक्तीच्या मृत्यूचे प्रमाणपत्र देण्यासाठी कोणी डॉक्टर उपस्थित नसेल. मिसेस बॉयंटन यांच्या मृत्यूबाबत चौकशी होईल. त्या चौकशीचा उद्देश असा असेल की मृत्यू नेमका कशामुळे झाला हे ठरवणं. यासाठी काही शक्यता आहेत.
पहिली शक्यता — नैसर्गिक मृत्यू. ते पूर्णतः शक्य आहे. मिसेस बॉयंटन यांना हृदयविकार होता.

दुसरी शक्यता — अपघाती मृत्यू. त्या डीजिटॅलिस नावाचं औषध घेत होत्या. चुकून जास्त मात्रा घेतली गेली असावी का? (तो थांबतो.)
किंवा कुणीतरी तिला चुकून — (*खास अर्थाने*) जास्त मात्रा दिली असेल?

नाडीन: मी...

कार्बरी: मला असं समजतं, मिसेस बॉयंटन, की तुम्ही तुमच्या सासूबाईंना नेहमी डीजिटॅलिस देत होतात.

नाडीन: हो.

कार्बरी: अशी काही शक्यता आहे का की तुम्ही चुकून त्यांना जास्त औषध दिलं असावं?

नाडिन: नाही. (ठामपणे) ना चुकून, आणि कर्नल कार्बरी, ना हेतुपूर्वक.

कार्बरी: अहो, मी तसं काही सुचवलं नाही.

नाडिन: पण तुम्हाला तसंच म्हणायचं होतं.

कार्बरी: मी फक्त अपघाताची शक्यता विचारत होतो. (तो डावीकडे मध्यभागी जातो.)
तर आता आपण येतो तिसऱ्या शक्यतेकडे — (*धडधडीतपणे*) हत्या. हो, अगदी तसंच — हत्या.
आणि आपल्याकडे काही पुरावे आहेत जे हे मत समर्थन करतात. पहिला पुरावा — डॉक्टर जेरार्ड यांच्या औषधांच्या पेटीतून गायब झालेलं डीजिटॉक्सिन आणि ते रेमंड बॉयंटनच्या खिशात सापडणं.

(जेरार्ड टेबलच्या डावीकडे सरकतो.)

रेमंड: मी तुम्हाला सांगतो, मला त्याबद्दल काहीच माहिती नाही — काहीच नाही.

कार्बरी: दुसरं — डॉक्टर किंग यांच्या केसमधून गायब झालेली कातडीखाली द्यायच्या इंजेक्शनची सुई.

सारा: (उजवीकडे जात) जर **जिनेव्हरा**ने ती घेतली असेल, तर ते नाटक होतं, त्याहून काही नाही.

कार्बरी: (लेनॉक्सकडे) आणि तिसरं, मिस्टर बॉयंटन, आपण येतो तुमच्याकडे.

लेनॉक्स: (चकीत होतो) माझ्याकडे?

सारा: कदाचित तुमच्यापैकी एखाद्या अरब माणसाला आणखी काही सापडलं असेल,

असं म्हणणार आहात?

कार्बरी: माझ्या अरब माणसाने — जसं तुम्ही म्हणालात, डॉक्टर किंग — काहीतरी पाहीलं.

लेनॉक्स: पाहीलं?

कार्बरी: हो. काल दुपारी बरेच जण फिरायला गेले होते किंवा थकल्यामुळे विश्रांती घेत होते.तुम्हाला वाटलं असावं की तिथे कोणी नाही.तुम्ही वर गेला जिथे तुमची आई बसली होती. (तो गुहेकडे मान हलवतो.)तुम्ही तिचा हात घेतला आणि तिच्या मनगटावर झुकलात.मला नक्की माहिती नाही की तुम्ही काय केलं, मिस्टर बॉयंटन, आणि माझ्या माणसालाही ते दिसलं नाही. पण तुमची आई किंचाळली.

लेनॉक्स: (घाबरून) मी समजावून सांगतो — ती — तिचं ब्रेसलेट सैल झालं होतं.
ती म्हणाली, "ते बंद कर." मी केलं. पण मी तोकडं काम केलं — ब्रेसलेटच्या

कड्यांमध्ये तिच्या मनगटाचं मांस अडकलं.
म्हणूनच ती किंचाळली.

कार्बरी: तर असं तुमचं म्हणणं आहे.

लेनॉक्स: तेच खरं आहे.

नाडिन: मला त्या ब्रेसलेटची माहिती आहे. ते घट्ट बसणारं होतं. ते सहज बंद होत नव्हतं.

(कार्बरी शांतपणे मान हलवतो.)

लेनॉक्स: (अस्वस्थपणे) तुम्हाला काय वाटतं, मी काय केलं?

कार्बरी: मला वाटत होतं की कदाचित तुम्ही तिला झपाट्याने इंजेक्शन दिलं असेल.

(जेरार्डकडे पाहत) मृत्यू झपाट्याने हृदय बंद होऊन होतो, असं तुम्ही म्हणालात, नाही का?

जेरार्ड: हो, बरोबर.

कार्बरी: ती किंचाळली असती आणि उठायचा प्रयत्न केला असता — आणि तस झालं.

जेरार्ड: हो, इतकंच.

लेनॉक्स: हे खरं नाही. तुम्ही हे सिद्ध करू शकत नाही.

कार्बरी: तिच्या मनगटावर एक खुण आहे. ती कातडीखाली द्यायच्या इंजेक्शनच्या सुईची खूण आहे — ब्रेसलेटच्या कड्याने झालेली खूण नव्हे. मला हत्या आवडत नाही, मिस्टर बॉयंटन.

लेनॉक्स: ती मारली गेली नव्हती.

कार्बरी: मला वाटतं ती मारली गेली.

सारा: हे सगळं अगदी विचित्र आहे.तुम्ही हे सगळं केवळ काही अरब लोकांना काही सापडलं किंवा पाहीलं म्हणून ठरवलं?कदाचित ते खोटं बोलत असतील.

कार्बरी: माझी माणसं माझ्याशी खोटं बोलत नाहीत, डॉक्टर किंग.त्यांना जे सापडलं, तिथेच सापडलं आणि त्यांनी जे पाहीलं, तेच सांगितलं.आणि त्यांनी जे ऐकलं, तेही त्यांनी सांगितलं. (तो थांबतो.)

जेरार्ड: ऐकलं?

कार्बरी: (डावीकडे खाली जातो आणि वळतो) हो — ऐकलं. लक्षात आहे का?
"आपल्यापैकी कोणीतरी तिला मारलं पाहिजे."

(पडदा पडतो)

दृष्य तीन

मंच: तेच स्थळ. तीच दुपार.

(पडदा उघडतो, तेव्हा चारही बॉयंटन कुटुंबीय वरील उजवीकडील, आता सावलीत असलेल्या खडकावर बसलेले आहेत,
ते संपूर्ण शांत आहेत आणि निराशेच्या अंमलाखाली आहेत. **नाडिन** आणि **जिनेव्हरा** स्टूलावर बसल्या आहेत, पाठ प्रेक्षकांकडे.
लेनॉक्स गुहेच्या तोंडाजवळ डाव्या खडकावर टेकलेला आहे. **रेमंड** पायऱ्यांच्या अर्ध्यावर बसलेला आहे.
सारा उजवीकडील मध्यभागी पुढेमागे फिरते आहे. तिचे हात घट्ट मुठीत आहेत आणि ती स्पष्टपणे दुःख व शंका यांच्याशी झुंजत आहे.

कोप डावीकडील उतारावरून येतो. तो थकल्यासारखा आणि निराश आहे. तो खडकावरील समूहाकडे बघतो, मग मध्यभागी सरकतो.)

सारा: तुझ्याकडे सिगारेट आहे का?

कोप: (साराकडे जात) हो, नक्कीच. (तो सिगारेटची केस पुढे करतो.)

सारा: (सिगारेट घेत) धन्यवाद.

कोप: (तिची सिगारेट पेटवत) मला वाटतं आपण फार लवकर निघणार आहोत.

सारा: (टेबलाच्या उजव्या बाजूला जाऊन बसत) बहुतेक. मला वाटतं आपण इथे कधीच यायला नको होतं.

कोप: (टेबलच्या डाव्या बाजूला जाऊन बसत) त्यावर "आमेन" म्हणावं लागेल. मी असा माणूस आहे की कायम दुसऱ्याचं म्हणणं मानतो. त्या म्हाताऱ्या बाईने शेवटचा श्वास घेतल्याबरोबर मला कळलं की माझं सगळं संपलं. ती अशा वेळी का मेली बरे?

आता— **नाडिन** तिच्या नवऱ्याला कधीच सोडणार नाही. त्याने काहीही केलं असलं, तरी ती त्याच्या पाठीशी उभी राहील.

सारा: (घसा खाखरत) तुला वाटतं त्याने— ते खरंच केलं?

कोप: लेनॉक्स एक विचित्र माणूस आहे. मी कधीच त्याला नीट समजू शकलो नाही. त्याच्याकडे पाहून वाटतं, की त्याच्यात काही हिंसक करायची हिंमतच नाही — पण, खरं सांगायचं तर, माणसाच्या आत काय दडलंय, कोण जाणे.माझा अजूनही विश्वास आहे की त्या म्हातारीचं निधन नैसर्गिकच झालं असावं. ती फार आजारी होती, शेवटी.

सारा: (उठून बॉयंटन कुटुंबाकडे पाहत) त्यांच्याकडे पाहा.

कोप: (त्यांच्याकडे पाहत) तुला म्हणायचंय, त्यांना तसं वाटत नाही? (तो उठतो आणि तिच्या डावीकडे येतो.)
हो... खरंच विचित्र वाटतं, ते जसे तिथे बसलेत—एकही शब्द न बोलता.जणू एखादं वाग्नर [संगीतकार]चं वादळी संगीतदृष्य आहे — देवतांचा संधिप्रकाश.काहीतरी प्रतीकात्मक... त्या सावलीत बसणं.

सारा: तिची सावली.

कोप: हो — हो, आता समजलं.

सारा: (डावीकडे खाली जात; निराशेने) ती अजूनही त्यांच्यावर पसरलेली आहे. तिचा मृत्यू त्यांना अजिबात मुक्त करू शकलेला नाही.

कोप: (डोकं हलवत) खरंच, आजचा दिवस आपल्यापैकी सगळ्यांसाठी खूप कठीण गेला. बरं, मी तरी आता अब्राहमला विचारतो कुठे आहेत हे इजिप्शीयन लोक दफन केलेले.

(कोप उजवीकडे निघून जातो. जेरार्ड उजवीकडून येतो.)

सारा: (**जेरार्ड**कडे जात) आपण जेव्हा पुन्हा नागरी समाजात जाऊ, तेव्हा काय होईल?

जेरार्ड: मुख्यत्वे पोस्टमॉर्टमच्या निकालावर ते अवलंबून असेल.

सारा: पण त्यातून निष्कर्ष निघेलच, याची काही खात्री नाही.

जेरार्ड: माहिती आहे.

सारा: (हताशपणे) आपण काही करू शकत नाही का?

जेरार्ड: तू काय करू इच्छितेस?

सारा: ते सोपं आहे. मला रेमंड हवा आहे.मी आणि त्या म्हाताऱ्या राक्षसी बाईमध्ये लढाई होती.आज सकाळी वाटलं मी जिंकलंय. आता—त्यांच्याकडे पाहा.

(जेरार्ड बॉयंटन कुटुंबाकडे पाहतो, मग साराकडे.)

जेरार्ड: (थोडा वेळ थांबून) तुला वाटतं त्याने तिची हत्या केली?

सारा: (तीव्रपणे) नाही. (ती टेबलाच्या डावीकडे जाते.)

जेरार्ड: तुला वाटत नाही, पण तू खात्रीने सांगू शकत नाहीस.

सारा: मला खात्री आहे.

जेरार्ड: त्यांच्यापैकी एकाने तिला मारलं.

सारा: रेमंड नाही.

जेरार्ड: (खांदे उडवत) शेवटी, तू एक बाई आहेस. (तो टेबलच्या उजव्या बाजूला जातो.)

सारा: त्याचा काही संबंध नाही. (धैर्याने) असो, कदाचित आहे.पण त्यांनी ती हत्या ठरवून केली, असं वाटत नाही.त्यांच्या मनात विचार येणं एक गोष्ट आहे.आपल्या सगळ्यांच्या मनात कधी ना कधी काही विचार येतात.

जेरार्ड: अगदी खरं.पण तरीही, त्यांच्यापैकी एकाने फक्त विचार न करता कृती केली.

सारा: हो.

जेरार्ड: प्रश्न आहे — नेमकं कोण? त्यांच्याविरुद्ध कुणी तरी खटला दाखल करणं शक्य आहे.रेमंडकडे प्रत्यक्षात डीजिटॉक्सिन सापडलं.

सारा: (टेबलच्या डावीकडे जाऊन बसते) पण तेच त्याच्या बाजूने आहे.जर त्याने ते वापरलं असतं, तर त्याने **ती** बाटली खिशात ठेवलीच नसती.

जेरार्ड: कदाचित त्याला खात्री असेल की मृत्यू नैसर्गिक समजला जाईल — जर मी ती बाटली शोधली नसती, तर तसं झालंही असतं.

सारा: तो रेमंड नव्हता.
कर्नल कार्बरीने ती बाटली दाखवली तेव्हा मी त्याचा चेहरा पाहिला.

जेरार्ड: ठीक आहे! (तो टेबलाच्या उजव्या बाजूला बसतो.)तर मग नाडिन बॉयंटन. ती खूप शांत, पण कणखर आणि कार्यक्षम आहे.तिच्यासाठी सहज शक्य होतं की डीजिटॉक्सिन मृत बाईला औषधात मिसळून द्यावं आणि मग ती बाटली रेमंडच्या खिशात ठेवावी.

सारा: तू तिला फारच खलनायिका दाखवत आहेस.

जेरार्ड: बायका बिनधास्त असतात.ती आपल्या पतीवर संशय येऊ नये म्हणून त्याच्या भावावर संशय टाकते.

सारा: पण संशय तिच्या नवऱ्यावरच आला.

जेरार्ड: हो.त्याचा ब्रेसलेटवाला किस्सा खराच आहे का?
सारा: मला नाही वाटत. (सारा उठते) याचा अर्थ एवढाच आहे,की तुझ्या लाडक्या जीनिवर संशय जाण तुला नको आहे.

जेरार्ड: (उठून, आवेशाने) नक्कीच ती जिनी नव्हती.मनोवैज्ञानिक दृष्टिकोनातून ते अशक्य आहे.

सारा: (उजवीकडे जाते) तुमचे फ्रेंच लोक!हे काही अशक्य नाही की जिनीने कोणाला तरी ठार मारलं असावं— आणि तुला हे माहीत आहे.

जेरार्ड: (तिच्यामागे जात; आवेशाने) हो, पण त्या पद्धतीने नाही.तिने केलं असतं, तर नाट्यमय पद्धतीने केलं असतं — उठावदार, लक्षवेधी!चाकूसारखं काहीतरी — हो, त्याची मला कल्पना करता येईल.पण तिला तिचं कृत्य नाटकासारखं करायला आवडतं.

सारा: असं शक्य नाही का, की कोणी बाहेरचा होता? तुझं म्हणणं वास्तवाशी जुळत नाही.शेवटी, तो कोण आहे? चांगला जेफरसन कोप? पण त्या जबरदस्त म्हातारीच्या मृत्यूमुळे त्याची प्रेयसी त्याच्यापासून दूर गेली.

सारा: हो, जेफरसन कोप नाही.जसं तू म्हणतोस, तसं त्याला ते करायचं काही कारणच नाही.बाकीच्यांनाही नाही.पण इथे तू आहेस — आणि मी.डॉ. जेरार्ड, मला कारण होतं आणि माझीच सुई हरवली आहे.

जेरार्ड: आणि डीजिटॉक्सिन माझं आहे.पण तरीही, आम्ही तिला मारलेलं नाही.

सारा: तू असं म्हणतोस.

जेरार्ड: आपण डॉक्टर आहोत. आपण जीव वाचवतो—तो घेत नाही.

सारा: "डॉक्टरांच्यात मतभेद असतो—आणि रुग्ण मरतो." किती वर्षं झाली, तू हे मला जेरूसलेममध्ये सांगितलं होतंस.

जेरार्ड: धैर्य ठेव आणि जर मी काही मदत करू शकलो, तर लक्षात ठेव, आपण सहकारी आहोत.

(जेरार्ड तंबूमध्ये निघून जातो. सारा उजवीकडील खडकाजवळ जाते.)

सारा: अशा प्रकारचं थोतांड मी कधीच ऐकलं नाही.

रेमंड: (सुस्कारा टाकत) तुला समजत नाही. (तो वळतो.)

सारा: रेमंड—(ती त्याच्याजवळ जाते.) तुला वाटतं का की मला खरंच वाटतं तू तिला मारलंयस?

रेमंड: नाही. मला तसं वाटतच नाही. पण आमच्यापैकी कुणीतरी तिला मारलं.

सारा: तुला माहीतही नाही हे.

रेमंड: हो, माहीत आहे.(विचारपूर्वक)आम्हा सगळ्यांना माहीत आहे.

सारा: पण तू तिला मारलं नाहीस. तू स्वतः नाही केलंस ते.

रेमंड: नाही, मी तिला मारलं नाही. (तो इतरांकडे पाहतो.)

सारा: तर मग, तेच महत्त्वाचं नाही का? तुला हे दिसत नाही?

रेमंड: नाही, उलट तुलाच दिसत नाही. मीच तिचा खून करण्याची कल्पना मांडली.

आमच्यापैकी कुणीतरी त्यावर कृती केली.मला माहीत नाही नेमकं कोण. आणि मला जाणून घ्यायचंही नाही.पण ते झालंय. आम्ही सगळे त्यात सामील आहोत.

सारा: तू संघर्षही करणार नाहीस?

रेमंड: (तिच्याकडे वळून हसत) लढायला कोणीच नाही.
तुला समजत नाही का, सारा? मृतांशी लढा देता येत नाही. (तो पायऱ्यांवर बसतो.)

सारा: (मध्यभागी येऊन) ओह, मी काय करू?

लेडी वेस्टहोल्म: (बाहेरून डावीकडून) मी तुम्हाला एवढंच सांगू शकते, कर्नल कार्बरी, की मी हे परराष्ट्र खात्याकडे नेणार आहे.

(सारा दमलेली वाटते, ती टेबलच्या उजव्या बाजूला जाऊन बसते. लेडी वेस्टहोल्म आणि कार्बरी तंबूमधून आत येतात. ते मध्यभागी येतात, कार्बरी लेडी वेस्टहोल्मच्या डावीकडे.)

कार्बरी: हे माझं क्षेत्र आहे, लेडी वेस्टहोल्म, आणि त्याच्या प्रशासनाची जबाबदारी माझ्यावर आहे.सोप्या भाषेत सांगायचं झालं, तर एका म्हाताऱ्या स्त्रीची निर्घृणपणे हत्या झाली आहे आणि तुम्ही सांगत आहात की मी त्याचा तपास करू नये.

लेडी वेस्टहोल्म: काही अधिक व्यापक राजनैतिक बाबी लक्षात घेणं आवश्यक आहे.हे सगळं प्रकरण थांबवावंच लागेल.

कार्बरी: मी तुमच्याकडून आदेश घेत नाही, लेडी वेस्टहोल्म.

लेडी वेस्टहोल्म: मी खात्री देते की मी योग्य धागेदोरे ओढू शकते—आणि मी ते करणार. एकदा का मला टेलिग्राफ ऑफिस मिळालं की झालं.

कार्बरी: तुम्हाला टेलिग्राफ ऑफिस उद्या मिळेलआणि तुम्हाला हवं असेल तर तुम्ही पंतप्रधान, परराष्ट्र सचिव,आणि अमेरिकेचे अध्यक्ष यांना वायर पाठवा आणि कृषी व मत्स्य मंत्र्याबरोबर "कॅट्स क्रॅडल" खेळा.तोपर्यंत मी माझं काम माझ्या पद्धतीने करणार.

लेडी वेस्टहोल्म: कर्नल कार्बरी, तुम्हाला कळेल की मी जितकी प्रभावशाली आहे तितकी तुम्हाला वाटत नाही.

(लेडी वेस्टहोल्म रागाने उजवीकडे निघून जाते.)

कार्बरी: फूऽ! काय प्रचंड बाई आहे! (तो टेबलच्या वरच्या बाजूला जातो.)आणि गंमत म्हणजे—(तो साराकडे कटाक्ष टाकतो)ती बया अगदी बरोबर आहे.

सारा: काय म्हणताय तुम्ही?

कार्बरी: सगळं प्रकरण थांबवावं लागणार आहे.

सारा: का?

कार्बरी: कारण कोणताही पुरावा नाही.त्यांच्यापैकी कोणीतरी केलंय, हे निश्चित आहे, पण उपलब्ध पुराव्यांतून नेमकं कोणी हे सिद्ध करणं अशक्य आहे.पोलीस खात्यात ही गोष्ट खूप सामान्य आहे—ज्ञान आहे पण सिद्ध करणं शक्य नाही.आणि या प्रकरणात वेस्टहोल्म बाई बरोबर आहेत—या प्रकरणात आंतरराष्ट्रीय बाबीही आहेत. तुमच्याकडे पुरेसा पुरावा नसेल तर तुम्ही अमेरिकन नागरिकावर आरोप करू शकत नाही आणि आपल्याकडे नाही.

सारा: (हळूहळू) म्हणजे सगळं प्रकरण थांबेल.

कार्बरी: हो.चाचणी होईल, इतर गोष्टी होतील.पण निकाल आधीच ठरलेला आहे.ते सगळे निर्दोष सुटतील. (तो तिच्याकडे एक झपाट्याने नजर टाकतो.) तुला बरं वाटतंय?

सारा: मला माहीत नाही.

कार्बरी: (टेबलच्या डावीकडे जात) पण—(तो अंगठा बॉयंटनकडे दाखवतो) त्यांना तरी बरं वाटायला हवं.

सारा: खरंच?

कार्बरी: तुला तसं वाटत नाही?

सारा: (उठून उजवीकडे मध्यभागी येते; स्फोटकपणे) नाही, नाही, नाही!

कार्बरी: तुम्ही खूप ठाम आहात, मिस किंग.

सारा: तुम्हाला दिसत नाही का—हीच त्यांच्यासाठी सगळ्यात भयंकर गोष्ट आहे!
त्यांनाही माहीत नाही की त्यांच्यापैकी कोणी केलं—आणि आता त्यांना कधीच माहीत होणार नाही!

कार्बरी: कदाचित सगळेच त्यात सामील होते.
(तो टेबलाच्या डावीकडे बसतो.)

जेरार्ड: धैर्य ठेव, माझ्या मुली,आणि जर मी काही मदत करू शकलो, तर लक्षात ठेव, आपण सहकारी आहोत. (जेरार्ड तंबूमध्ये निघून जातो. सारा उजवीकडील खडकाजवळ जाते.)

गंमत म्हणजे—(तो साराकडे कटाक्ष टाकतो)ती बया अगदी बरोबर आहे.

कार्बरी: फूऽ! काय प्रचंड बाई आहे ती! (तो टेबलच्या वरच्या बाजूला जातो.) आणि **नंतर**

सारा: काय म्हणताय तुम्ही?

कार्बरी: सगळं प्रकरण थांबवावं लागणार आहे.

सारा: का? कार्बरी: कारण कोणताही पुरावा नाही.त्यांच्यापैकी कोणीतरी केलंय, हे निश्चित आहे, पण उपलब्ध पुराव्यांतून नेमकं कोणी हे सिद्ध करणं अशक्य आहे.पोलीस खात्यात ही गोष्ट खूप सामान्य आहे—ज्ञान आहे पण सिद्ध करणं शक्य नाही.आणि या प्रकरणात वेस्टहोल्म बाई बरोबर आहेत—या प्रकरणात आंतरराष्ट्रीय बाबीही आहेत.तुमच्याकडे पुरेसा पुरावा नसेल तर तुम्ही अमेरिकन नागरिकावर आरोप करू शकत नाही.आणि आपल्याकडे नाही.

कार्बरी: (टेबलच्या डावीकडे जात) पण—(तो अंगठा बॉयंटनकडे दाखवतो)त्यांना तरी बरं वाटायला हवं.

सारा: खरंच?

कार्बरी: तुला तसं वाटत नाही?

सारा: (उठून उजवीकडे मध्यभागी येते; स्फोटकपणे) नाही, नाही, नाही!

कार्बरी: तुम्ही खूप ठाम आहात, मिस किंग.

सारा: तुम्हाला दिसत नाही का—हीच त्यांच्यासाठी सगळ्यात भयंकर गोष्ट आहे!

त्यांनाही माहीत नाही की त्यांच्यापैकी कोणी केलं— आणि आता त्यांना कधीच माहीत होणार नाही!

कार्बरी: कदाचित सगळेच त्यात सामील होते. (तो टेबलाच्या डावीकडे बसतो.

सारा: नाही, तसं नाही. हाच तर सगळ्यात भयंकर भाग आहे. त्यांच्यापैकी तिघं निर्दोष आहेत—पण ते चौघंही एकत्र सावलीत अडकले आहेत—आणि आता ते कधीच त्या सावलीतून बाहेर येऊ शकणार नाहीत. काही निरपराध लोकही यात भरडले जातात. (तो खोकतो.) तुम्हाला—एक खास कारण आहे, असं वाटतंय.

सारा: हो.

कार्बरी: मला वाईट वाटतं. मी काही मदत करू शकलो असतो तर,असं वाटतं.

सारा: पाहा ना—तो स्वतःसाठी लढायला तयारच नाही.

कार्बरी: म्हणजे आता तुम्हालाच त्याच्यासाठी लढावं लागणार?

सारा: (टेबलच्या उजव्या बाजूला जात) हो—हे सगळं तेव्हा सुरू झालं जेव्हा ती जिवंत होती. मी तिच्याशी लढले. मला वाटलं होतं की मी जिंकेन. आज सकाळी मला वाटलं की मी जिंकलं. पण आता—ते परत—परत तिच्या सावलीत आलेत.ती तिथेच बसायची, तुला माहीतेय का? त्या गुहेच्या तोंडाशी—एक विद्रूप, क्रूर मूर्ती जणू. स्वतःच्या ताकदीत आणि निर्दयतेत गर्वाने हसणारी. मला असं वाटतंय की ती अजूनही तिथेच बसलीय, त्यांना गप्प बसवून ठेवतेय, हसतेय—कारण ती जाणते, की ती त्यांना कायमची आपल्या ताब्यात ठेवणार आहे. (ती गुहेकडे पाहत बोलते.) हो, तू जिंकलीस, तू जुनी राक्षसी बाई. तू सिद्ध केलंस की मृत्यू हा जीवनापेक्षा बलवान आहे. तसं नसायला हवं होतं—कधीच नसायला हवं होतं. (ती कोसळते आणि टेबलच्या उजव्या खुर्चीवर बसते.)

(क्षणभर शांतता पसरते. **कार्बरीला** कळतं की तो काही करू शकत नाही, तो उठतो आणि तंबूत निघून जातो. **हिग्ज** तंबूतून आत येतो.)

हिग्ज: अरे बापरे, किती गरम आहे. (तो मध्यभागी येतो.)

(ड्रॅगोमन डावीकडील उतारावरून आत येतो.)

ड्रॅगोमन: घोडे पर्वतावरून खाली येत आहेत. काही क्षणांतच इथे पोचतील.

हिग्ज: तर पटकन जा आणि काही बिअर घेऊन ये—माझं अंग पुन्हा घामाने भिजून गेलंय.

(ड्रॅगोमन तंबूत निघून जातो. मिस प्राइस डावीकडील उतारावरून येते.)

मिस प्राइस: किती अद्भुत जागा आहे ही!

सारा: मला वाटतं ही एक शापित जागा आहे.

मिस प्राइस: (उजवीकडे मध्यभागी येत) अरे बापरे—मिस किंग . . .

सारा: सॉरी.

मिस प्राइस: ओह, मला पूर्ण समजतं. इतकी दु: खद आठवण. आणि मग अर्थातच, तुम्ही इतक्या तरुण आहात.

(मिस प्राइस उजवीकडे निघून जाते.)

सारा: (कटूतेने) हो, मी तरुण आहे. पण त्याचा उपयोग काय? काहीतरी उपयोग तर असावा ना! तरुणपण म्हणजे ताकद. त्याचा अर्थ आहे जीवन आणि जीवन हे मृत्यूपेक्षा बलवान असायला हवं.

हिग्ज: (गंभीरपणे) असंच आहे, बाळा. याबद्दल शंका बाळगू नकोस.

सारा: तसं नाहीये. (ती बॉयंटनकडे इशारा करते) त्यांच्याकडे बघा. मृत्यूच्या सावलीत बसले आहेत.

हिग्ज: (त्यांच्याकडे पाहून) हो! जणू त्यांना जन्मठेपेची शिक्षा मिळाल्यासारखं दिसतंय.

सारा: अचूक. त्यांना खरंच तशीच शिक्षा मिळाली आहे. (ती उठते.) हो... हेच खरं आहे. **(**ती उजवीकडील मध्यभागी जाते**)**: हेच तिला हवं होतं.

हिग्ज: काय झालं?

सारा: (वेडसरपणे हसत) बहुतेक उन्हाचा झटका बसला आहे मला. पण ऊन प्रकाश देतं ना?

हिग्ज: (तंबूकडे जातो आणि हाक मारतो) अरे डॉक्टर, इथे तुमच्यासाठी एक रुग्ण आहे.

(जेरार्ड तंबूतून आत येतो.**हिग्ज** साराकडे अंगठा दाखवून तंबूत निघून जातो.)

जेरार्ड: (डावीकडील मध्यभागी जातो) तू आजारी आहेस का?

सारा: (जेरार्डच्या उजवीकडे जात) नाही, मी आजारी नाहीये. ऐका, डॉक्टर जेरार्ड. मला माहीत आहे, मिसेस बॉयंटनला कोणी मारलं. मला पूर्ण खात्री आहे—(ती आपल्या कपाळाला हात लावते)—इथे. आता जे करायला हवं, ते म्हणजे तुम्ही मला पुरावा मिळवण्यासाठी मदत करायला हवी.

जेरार्ड: तुला माहीत आहे तो कोण आहे?

सारा: त्यांच्यापैकी कोणीच नाही.

(जेरार्ड मध्येच काही बोलायला जातो.**)**थांब. मला माहीतेय तू काय म्हणणार—की त्यांनाच वाटतं की त्यांच्यापैकी कोणीतरी केलं. आणि तेच तिला हवं होतं.

जेरार्ड: अग, स्वतःला सावर.

सारा: ऐक. काल मी तिच्यावर चिडले—मी तिला खरं सांगितलं, की ती फार काळ जगणार नाही. मी तिला सांगितलं की तिचा मृत्यू झाल्यावर ते सगळे

मोकळे होतील. तुला माहीत आहे ना ती कशी होती—सत्तेचा हव्यास आणि क्रूरपणा वाढला होता—ती पूर्णपणे शुद्धीवर नव्हती, बरोबर?

जेरार्ड: ती एक सॅडिस्ट होती—होय. मानसिक छळ करण्यात पटाईत.

सारा: तिला मी सांगितलेलं पचवता आलं नाही, ती सहन करू शकली नाही, की तिच्या मृत्यूनंतर ते मोकळे होतील—आणि आनंदीही. आणि मग तिला एक मार्ग दिसला की त्यांना कायमच्याच कैदेत ठेवता येईल.

जेरार्ड: शांत रहा. तू म्हणतेस की...

सारा: हो, तुला कळत नाही का? तिने तुझ्या केसमधून डिजिटॉक्सिन घेतलं. माझी सिरींज घेतली. रिकामी बाटली रेमंडच्या खिशात ठेवली, आणि लेनॉक्सला तिचं ब्रेसलेट लावायला सांगितलं आणि ती जाणूनबुजून ओरडली कारण तिला माहीत होतं कोणी तरी पाहत होतं. हे फारच चलाखीच होतं—नुसतंच संशय निर्माण होईल इतकं. कोणालाच शिक्षा होणार नाही इतपतच. पण त्यांना आयुष्यभर वाटत राहील की त्यांच्यापैकीच कोणी तिला मारलं.

जेरार्ड: आणि मग तिने आत्महत्या केली. हो, तिच्यात ते धैर्य होतं.

सारा: ती नक्कीच धाडसी होती. आणि तिच्यात द्वेषही होता.

जेरार्ड: (उजवीकडे जातो, विचार करत) सिरींज भरल्यानंतर तिने रिकामी बाटली रेमंडच्या खिशात ठेवली—हो, ते शक्य आहे, कारण तो तिला गुहेपर्यंत नेण्यात मदत करत होता. नंतर तिने लेनॉक्सला बोलावलं, ब्रेसलेट

सुटलंय असं दाखवलं—हो, तेही शक्य आहे. पण तिने **नाडिन** किंवा **जिनी**वर थेट संशय येईल असं काही केलं नाही.

सारा: नाडिन,बरोबर ना?

कार्बरी: तुला तसं वाटत नाही? **नाडिन**वर संशय येईलच, कारण ती तिला औषधं देत असे. आणि **जिनी**बद्दल तिला खात्री होती, की तिच्या वेडसर बोलण्यामुळे तिला संशयात ओढलं जाईल.

जेरार्ड: (डावीकडे जातो) सिरींज भरल्यानंतर, आजूबाजूला कोणी नाही हे पाहून, तिने ती सुई स्वतःच्या मनगटात टोचली—असं—आणि मरण पावली. पण नाही, ते शक्य नाही—कारण अशा परिस्थितीत सुई तिच्या शरीराजवळ सापडली असती. एक-दोन मिनिटेच होती—तिला उठून ती लपवायला पुरेसा वेळ नव्हता. इथे काहीतरी कमी आहे.

सारा: (मध्यभागी जाते) मी तुला सांगते आहे, मला माहित आहे काय झालं. ती अजूनही कुठेतरी माझ्यावर हसतेय—माझी चेष्टा करतेय कारण मी हे सिद्ध करू शकत नाही—त्याच्यासमोर.

जेरार्ड: (साराचा पाठलाग करत) हेच तुला हवंय—हे रेमंडला सिद्ध करणं? आणि तुला वाटतं तो विश्वास ठेवणार नाही पुराव्याशिवाय?

सारा: तुला काय वाटतं?

जेरार्ड: नाही.

सारा: मग मला पुरावा मिळवायलाच हवा. हवा आहे. हवा आहे. ओह, देवाज्ञा, मला मिळवायलाच हवा.

(डावीकडे घोड्यांच्या टापांचा आवाज येतो**. मिस प्राइस** उजव्या बाजूने येते, डावीकडील उताराकडे जाते आणि बाहेर पाहते.)

जेरार्ड: देवाचं नाव घेणं चांगलंच केलंस. तुला चमत्कारच हवा आहे. (तो एका खोक्यावर बसतो.)

सारा: चमत्कार घडत नाहीत, आणि वेळही नाही—वेळ नाहीच.

मिस प्राइस: (वळून डावीकडे मध्यभागी येते) तुम्ही चमत्कारांविषयी बोलत होतात?

सारा: (कटूपणाने) मी म्हणत होते की चमत्कार घडत नाहीत.

मिस प्राइस: ओह, पण ते घडतात. माझ्या एका मैत्रिणीला लूर्ड्समधून आणलेल्या पाण्याने चमत्कारिक फरक पडला—खरंच विलक्षण परिणाम.

सारा: (आपल्याशीच) मला लढत राहायला हवं. मी हार मानणार नाही.

मिस प्राइस: डॉक्टरसुद्धा फारच अचंबित झाले होते. त्यांनी म्हटलं... (ती थांबते)

काही झालं का, प्रिय?

सारा: हो, ती दुष्ट बाई—मिसेस बॉयंटन.

मिस प्राइस: (धक्का बसलेला) ओह, खरंच मिस किंग, मला वाटतं...तरीही आपण लक्षात ठेवायला हवं की ती आता मरण पावली आहे.

सारा: मेलेल्या माणसाविषयी वाईट बोलू नये.

मिस प्राइस: अगदी बरोबर—बरोबर.

सारा: जेव्हा ती व्यक्ती आयुष्यभर वाईट वागलेली असेल, तर मृत्यू कुणालाही सज्जन बनवत नाही,

मिस प्राइस: "वाईट" हा थोडा जड शब्द आहे, प्रिय. मला नेहमी वाटतं की जे लोक औषधं घेतात त्यांच्यावर टीका करण्याऐवजी त्यांची कीव करायला हवी.

सारा: मला काय बोलतेय ते माहित आहे आणि...(ती थांबते) तू काय म्हणालीस? मिसेस बॉयंटन औषधं घेत असे?

मिस प्राइस: (गोंधळलेली) ओह, खरंच, माझा तो अर्थ नव्हता—म्हणजे, मला वाटलं, तुम्ही डॉक्टर म्हणून, तुम्हाला काही लक्षणं दिसली असतील. मला त्या बिचाऱ्या वृद्ध स्त्रीविरुद्ध काहीच म्हणायचं नव्हतं.

सारा: मिसेस बॉयंटन औषधं घेत नव्हती. तुला का वाटलं की ती घेत असे?

मिस प्राइस: ओह, पण मला वाटतं ती व्यसनी होती, प्रिय. लेडी वेस्टहोल्म म्हणतात की ती मद्यपान करत असे, जे अर्थातच खोटं आहे, पण मी तिला विरोध करत नाही कारण कोणालाही औषधवेडी म्हणणं याहून वाईट आहे.

सारा: (हळूहळू पण उत्तेजित स्वरात) तुला का वाटतं की मिसेस बॉयंटन व्यसनी होती?

मिस प्राइस: मी असं स्वप्नातसुद्धा म्हणणार नाही..

(ड्रॅगोमन डावीकडील उतारावरून प्रवेश करतो**.)**

ड्रॅगोमन: ख्रिश्चन दयेचं महत्त्व असतं.

ड्रॅगोमन: अब्राहम चांगला ख्रिश्चन ड्रॅगोमन. सर्व बायकांनी आणि सज्जनांनी म्हटलं आहे, अब्राहम फर्स्ट क्लास ख्रिश्चन ड्रॅगोमन. चला आता, बायांनो, घोडे तयार आहेत.

(सारा मिस प्राइसचा हात पकडते आणि तिला टेबलच्या उजवीकडील खुर्चीवर बसवते.)

सारा: तू इथून जाऊ शकत नाहीस जोपर्यंत तू मला हे सांगत नाहीस की तुला का वाटलं की मिसेस बॉयंटन ड्रग्स घेत असे. तू असं केवळ कल्पनेतून काही सुचवू शकत नाहीस.

मिस प्राइस: (अभिमानाने) अजिबात नाही. ही कल्पना नव्हती. मी तिला पाहीलं होतं... (ती थांबते.)

सारा: काय पाहिलंस?

ड्रॅगोमन: चला आता.

सारा: (तिखटपणे) अब्राहम, गप्प बस.

(ड्रॅगोमन तंबूत निघून जातो.)

मिस प्राइस: (मनातून दुखावलेली आणि आपला सन्मान राखत) खरंच, मला तो प्रसंग सांगायचा नव्हता, ते फार कठोर वाटलं असतं. पण तू माझ्यावर कल्पना सुचवण्याचा आरोप केलास, म्हणून—तर, ते काल दुपारी झालं.

सारा: हो?

मिस प्राइस: मी माझ्या तंबूपासून बाहेर आले—म्हणजे, पूर्ण बाहेर नाही, फक्त पडदा बाजूला सारला आणि विचार करत होते की माझं पुस्तक कुठे ठेवलं होतं. मी स्वतःला विचारलं, "ते तंबूत होतं का? की डेकच्या खुर्चीत?"

सारा: हो—हो.

मिस प्राइस: आणि मग मी मिसेस बॉयंटनला पाहिलं. ती वर एकटी बसली होती आणि तिने तिचा बाहू वर केला आणि सुईने ड्रग्स टोचली. आधी आजूबाजूला पाहिलं—खरंच, खूपच अपराधी भावनेने.

(जेरार्ड उठतो आणि **साराकडे** पाहतो.**)**

सारा: तुला खात्री आहे? मग काय झालं?

मिस प्राइस: अगदी एखाद्या कादंबरीसारखं होतं. तिने तिच्या काठीची मूठ उघडली आणि त्यात सुई ठेवली. त्यामुळेच मला कळलं की ती ड्रग्स घेत होती—दारू नव्हे, जसं लेडी वेस्टहोल्म म्हणाली होती.

(कार्बरी आणि लेडी वेस्टहोल्म उजव्या बाजूने प्रवेश करतात**. कार्बरी बॉयंटनना** बोलावतो.**नाडिन आणि जिनेव्हरा** उठून वर उजवीकडील खडकाजवळ **रेमंड आणि लेनॉक्ससोबत** येतात.**)**

कार्बरी: (उजवीकडील मध्यभागी येतो) मिस किंग—प्राइस. आपण निघतोय.

सारा: (कार्बरीच्या डावीकडे जात) कर्नल कार्बरी, मिस प्राइसकडे तुम्हाला सांगायचं काही आहे.

(मिस प्राइस उठते.)काल ती तंबूत एकटी असताना, तिने मिसेस बॉयंटनला स्वतःच्या हाताने इंजेक्शन घेताना पाहिलं.

कार्बरी: काय म्हणालात?

(नाडीन आणि लेनॉक्स उजवीकडे खाली येतात.)

सारा: (मिस प्राइसकडे) हे खरं आहे ना?

मिस प्राइस: होय, निश्चित.

सारा: त्यानंतर मिसेस बॉयंटनने सुई तिच्या काठीमध्ये लपवली, जी काढता येणाऱ्या मुठीची होती.

कार्बरी: (तिखट आवाजात) आयसा!

(ड्रॅगोमन तंबूतून येतो.)

(ड्रॅगोमनकडे) तला हिन्ना. फी बातागा.[चला आता कुलूप लागेल.याचे मूल्य चुकवावे लागेल.]

(ड्रॅगोमन तंबूत निघून जातो**.)**

सारा: (**रेमंड**कडे) ओह, रे!

मिस प्राइस: (गोंधळलेली) ओह, खरंच, माझा तो अर्थ नव्हता—म्हणजे, मला वाटलं,

(रेमंड साराच्या डावीकडे येतो**.)**

सारा:आपल्याला सत्य सापडलं आहे!

(ड्रॅगोमन तंबूतून **मिसेस बॉयंटनची** काठी घेऊन येतो**.** तो **कार्बरीकडे** जातो. **कार्बरी** ती काठी घेऊन मूठ उघडतो आणि त्यातून सुई काढतो, ती चिमट्याने अलगद धरतो.)

सारा:तिनेच केलं (ती उत्साहाने रेमंडचा हात पकडते) तुला समजतंय का? तिनेच केलं!

कार्बरी: हो, असं दिसतंय, की प्रकरण आता स्पष्ट झालं आहे. त्या सिरींजमध्ये डिजिटॉक्सिनचे अंश असतील आणि कदाचित मृत महिलेचे बोटांचे ठसेही. हे, आणि मिस प्राइसचा साक्षीपुरावा, पुरेसा ठरेल. मिसेस बॉयंटनने आत्महत्या केली.

रेमंड: सारा!

सारा: (अर्धवट रडत) चमत्कार घडतात! प्रिय मिस प्राइस, तुम्ही लूर्ड्सच्या पाण्याहूनही चांगल्या आहात!

कार्बरी: आता आपण निघायलाच हवं. विमान ऐन मुसामध्ये वाट पाहतंय. (तो मध्यभागी जातो.)

(अरब मुलगा तंबूतून येतो. तो एक केबलग्राम **कार्बरीला** देतो**.)**

जिनेव्हरा: (**जेरार्ड**कडे जाऊन) डॉक्टर जेरार्ड—मी—मी खरंच ती सगळी गोष्ट बनवली होती. कधी कधी—(गोंधळून) मला खरंच वाटायचं की ती खरी आहे. तुम्ही मला मदत कराल ना?

जेरार्ड: हो, चेरी, मी तुला मदत करेन.

कार्बरी: (लेडी वेस्टहोल्मला केबलग्राम देताना) लेडी वेस्टहोल्म..

कार्बरी: एक केबल आहे, जी त्यांनी तुमच्यासाठी आणली आहे.

(लेडी वेस्टहोल्म केबल उघडते आणि वाचते. **हिग्ज** तंबूतून प्रवेश करतो.)

लेडी वेस्टहोल्म: अरे देवा. सर एरिक हार्टली-विदरस्पून यांचं निधन झालं आहे.

हिग्ज: क्वीन ॲनसुद्धा मेली आहे.

लेडी वेस्टहोल्म: (आनंदी होऊन) हे अत्यंत महत्त्वाचं आहे. मला तात्काळ इंग्लंडला परतावं लागेल.

कार्बरी: जवळचे नातेवाईक?

लेडी वेस्टहोल्म: अजिबात नाही. सर एरिक हे मार्केट स्पॉट्सबरीचे खासदार होते. (उच्चार "स्परी") म्हणजेच पोटनिवडणूक होणार आहे. मी तिथली संभाव्य पारंपारिक कंझर्व्हेटिव्ह उमेदवार आहे आणि मी असं म्हणू शकते की, एकदा मी पुन्हा संसदेत गेले की...

हिग्ज: तुम्ही फारच खात्रीने बोलताय!

लेडी वेस्टहोल्म: मार्केट स्पॉट्सबरीने नेहमी कंझर्व्हेटिव्हच पाठवले आहेत.

हिग्ज: होय—पण काळ बदलतोय आणि "नेहमी" हळूहळू "कधीच नाही" मध्ये रूपांतरीत होत आहेत. तुमचा विरोधक कोण आहे?

लेडी वेस्टहोल्म: मला वाटतं, कोणीतरी स्वतंत्र उमेदवार.

हिग्ज: नाव काय त्याचं?

लेडी वेस्टहोल्म: (गोंधळून) मला कल्पनाही नाही. कदाचित फारच क्षुल्लक कोणी असेल.

हिग्ज: मी सांगतो त्याचं नाव—ते आहे आल्डरमन हिग्ज—आणि जर मी तुम्हाला जेरुशलेमच्या पहिल्या मजल्यावर जाण्यापासून रोखू शकलो, तर देव खरा—मी तुम्हाला वेस्टमिन्स्टरच्या तळमजल्यावरही शिरू देणार नाही!

पडदा.

..

वृषाली जोशी

यांची गेल्या दहा वर्षांत
प्रकाशित झालेली

बासष्ट पुस्तके

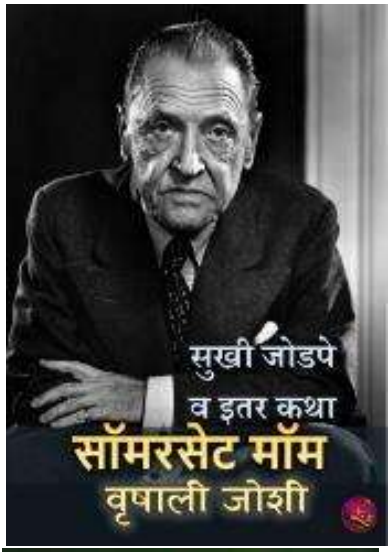
सुखी जोडपे
व इतर कथा
सॉमरसेट मॉम
वृषाली जोशी

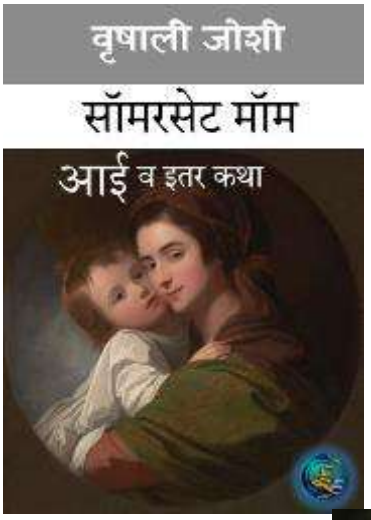
वृषाली जोशी
सॉमरसेट मॉम
आई व इतर कथा

सॉमरसेट मॉम
मेजवानीपूर्वी
BEFORE
THE PARTY

वृषाली जोशी
व्याघ्रकथा ३

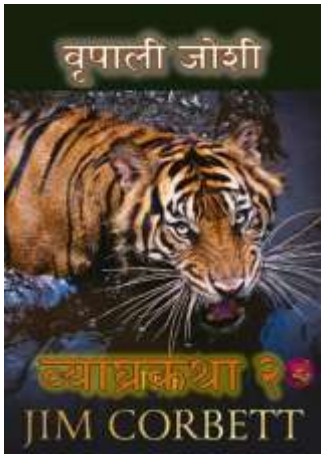
वृषाली जोशी
व्याघ्रकथा २
JIM CORBETT

वृषाली जोशी
महान अपेक्षा
GREAT
EXPECTATIONS
CHARLES DICKENS

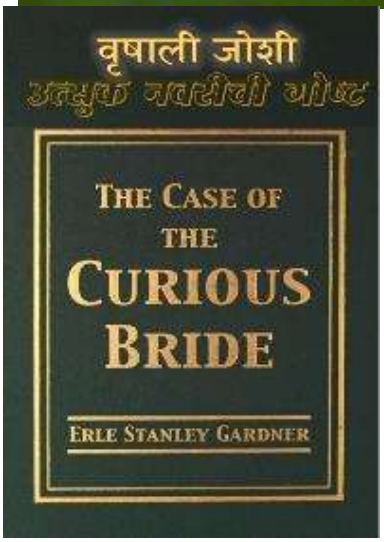
वृषाली जोशी
THE CASE OF
THE
CURIOUS
BRIDE
ERLE STANLEY GARDNER

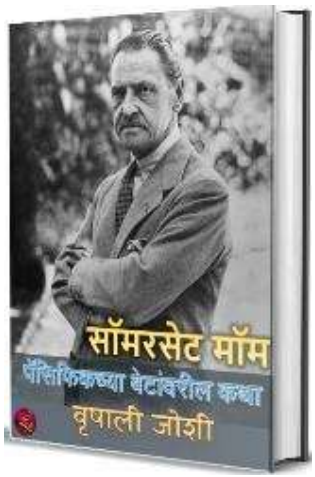
सॉमरसेट मॉम
वृषाली जोशी

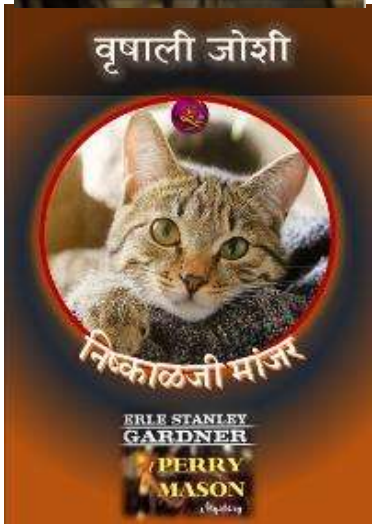
वृषाली जोशी
निष्काळजी मांजर
ERLE STANLEY
GARDNER
PERRY
MASON

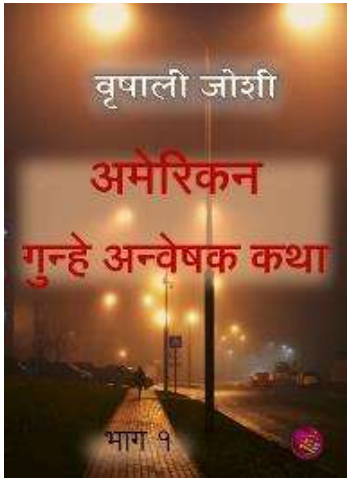
वृषाली जोशी
अमेरिकन
गुन्हे अन्वेषक कथा
भाग १

वृषाली जोशी
अमेरिकन
गुन्हे अन्वेषक कथा
भाग २

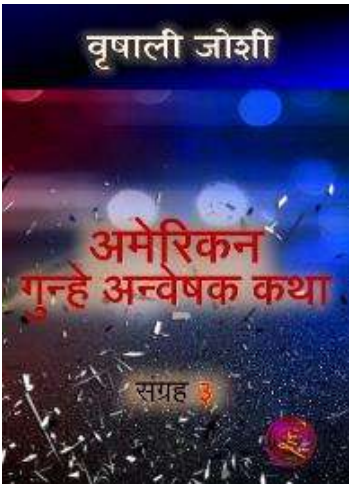
वृषाली जोशी
अमेरिकन
गुन्हे अन्वेषक कथा
संग्रह

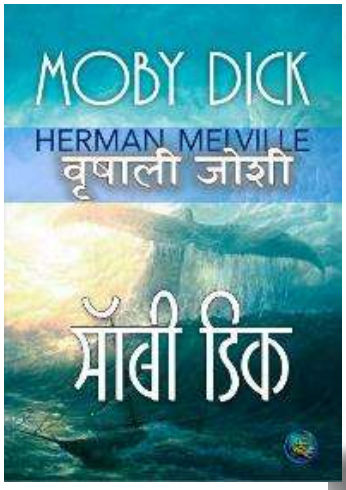
MOBY DICK
HERMAN MELVILLE
वृषाली जोशी
मॉबी डिक

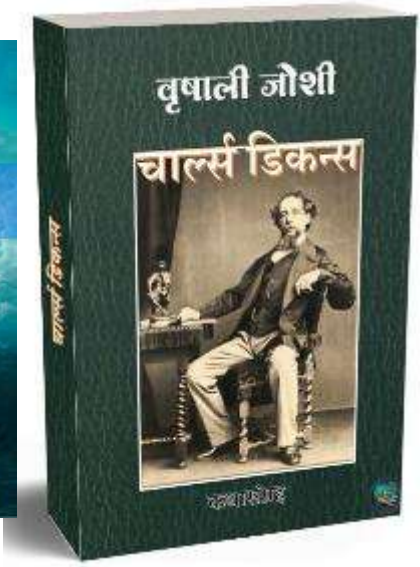
वृषाली जोशी
चार्ल्स डिकन्स

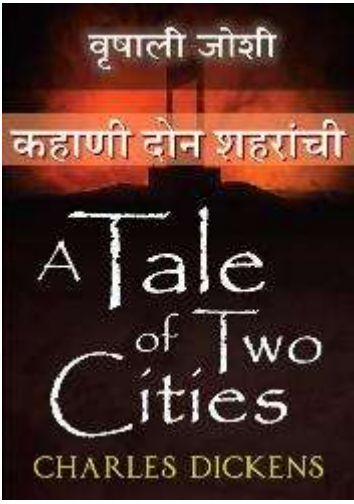
वृषाली जोशी
कहाणी दोन शहरांची
A Tale of Two Cities
CHARLES DICKENS

वृषाली जोशी
AMERICAN STORIES
अमेरिकन लघुकथा

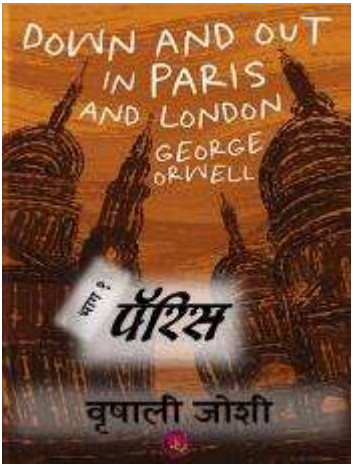
DOWN AND OUT IN PARIS AND LONDON
GEORGE ORWELL
भाग १
पॅरिस
वृषाली जोशी

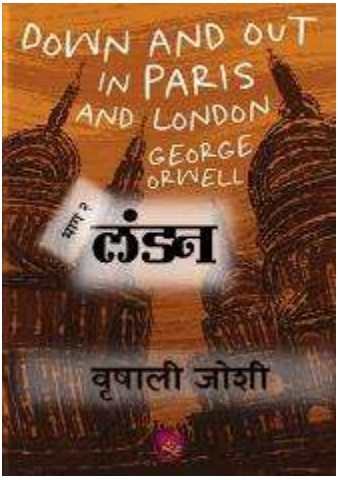
DOWN AND OUT IN PARIS AND LONDON
GEORGE ORWELL
भाग २
लंडन
वृषाली जोशी

Agatha Christie

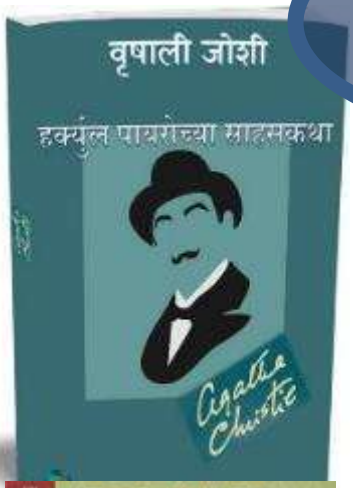

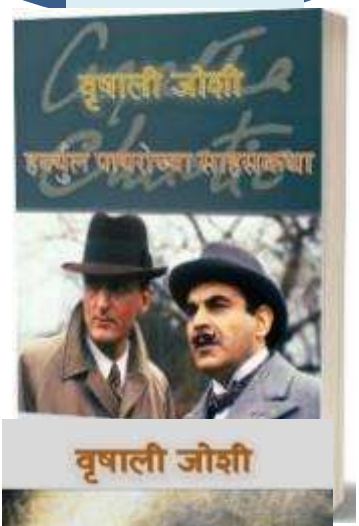

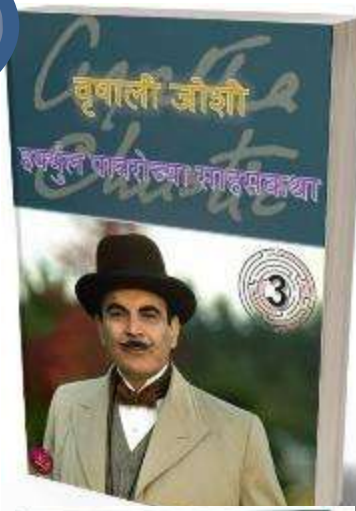

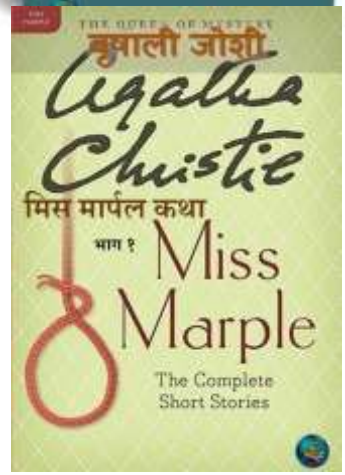

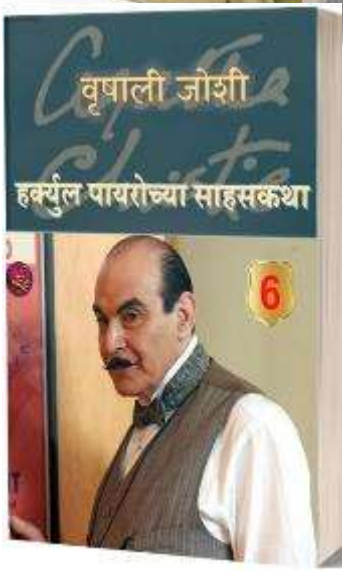

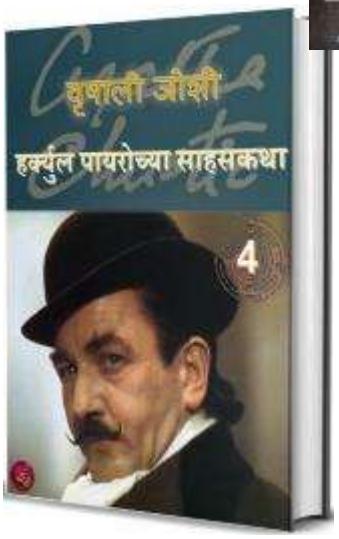

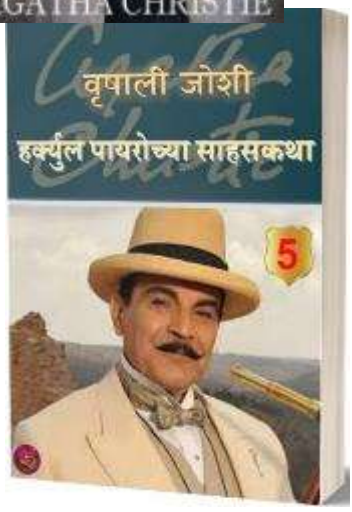

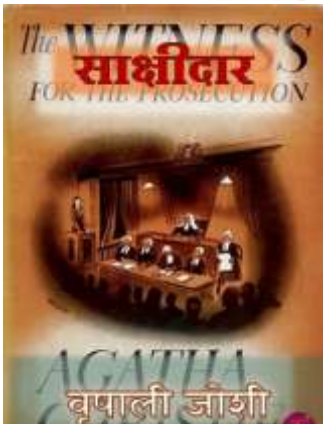

वृषाली जोशी
AND THEN THERE WERE
NONE
आणि मग तिथे
कुणीच नव्हतं

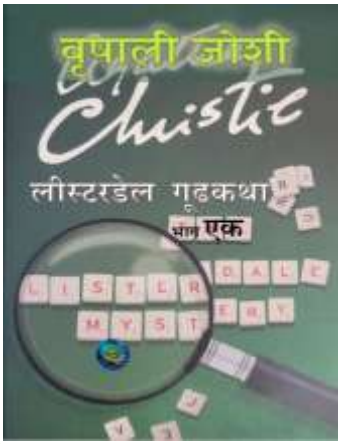
वृषाली जोशी
Christie
लीस्टरडेल गूढकथा
भाग एक

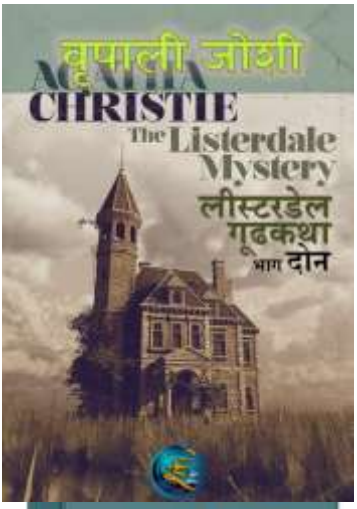
वृषाली जोशी
AGATHA
CHRISTIE
The Listerdale
Mystery
लीस्टरडेल
गूढकथा
भाग दोन

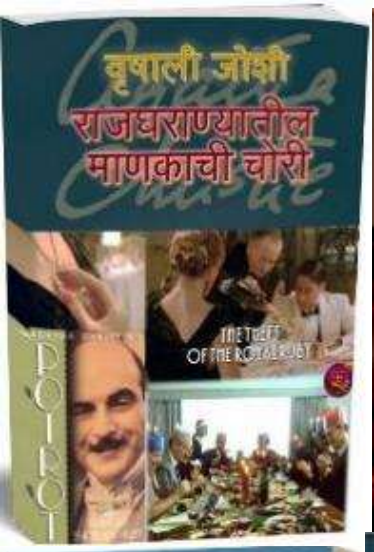
वृषाली जोशी
राजघराण्यातील
माणकाची चोरी
POIROT

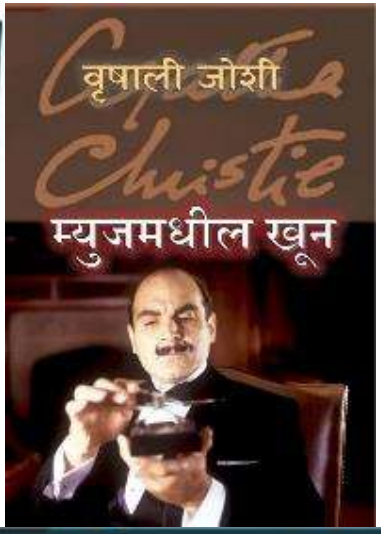
वृषाली जोशी
Christie
म्युजमधील खून

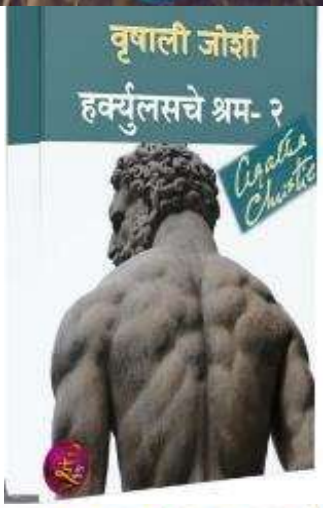
वृषाली जोशी
हर्क्युलसचे श्रम- २

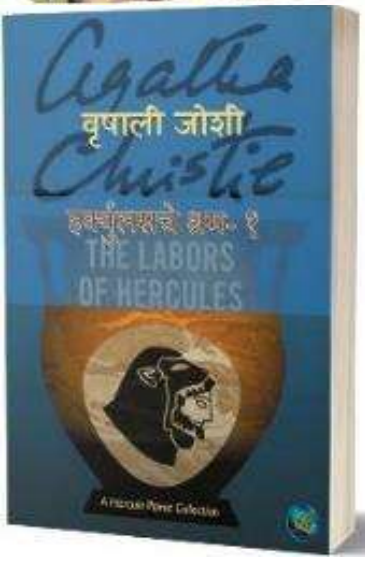
Agatha
वृषाली जोशी
Christie
हर्क्युलसचे श्रम- १
THE LABORS
OF HERCULES

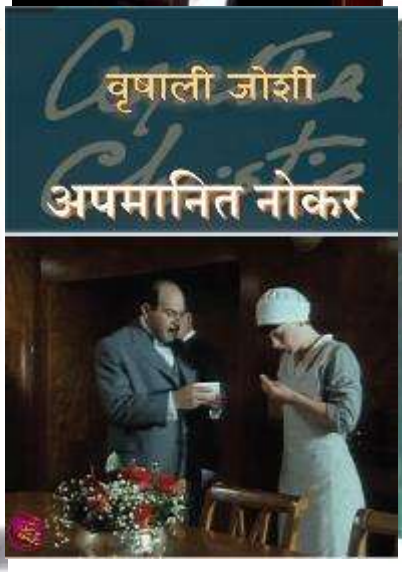
वृषाली जोशी
अपमानित नोकर

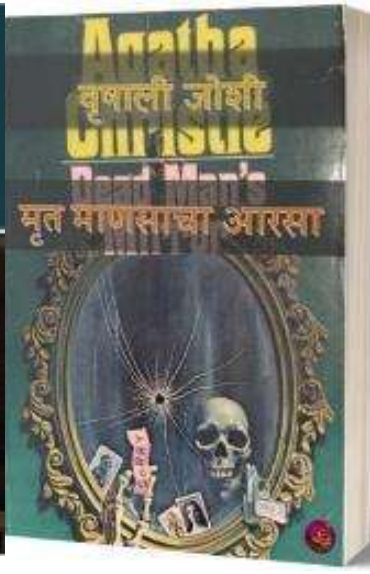
Agatha
वृषाली जोशी
Christie
मृत माणसाचा आरसा

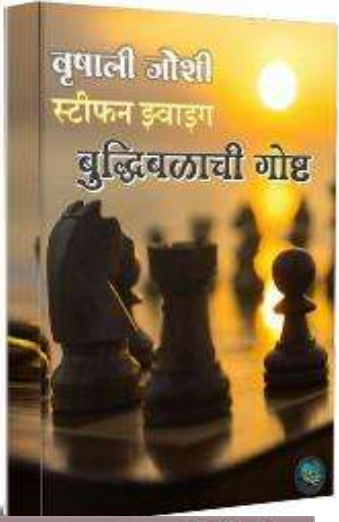
वृषाली जोशी
स्टीफन झ्वाइग
बुद्धिबळाची गोष्ट

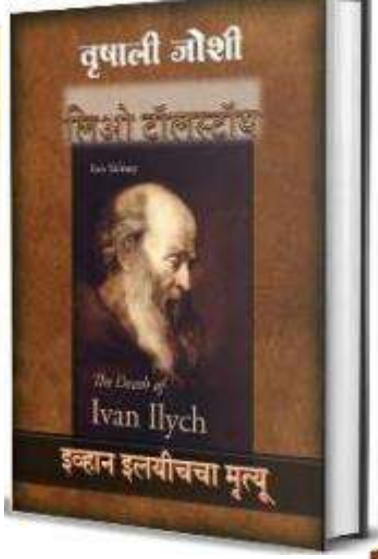
वृषाली जोशी
लिओ टॉलस्टॉय
The Death of
Ivan Ilych
इव्हान इलयीचचा मृत्यू

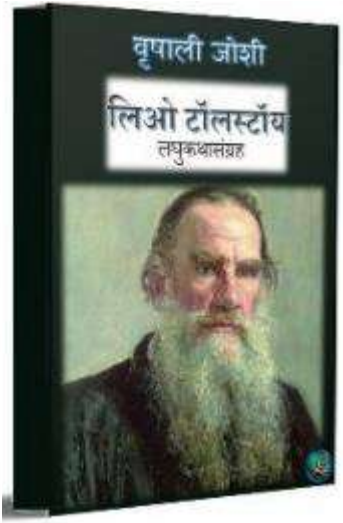
वृषाली जोशी
लिओ टॉलस्टॉय
लघुकथासंग्रह

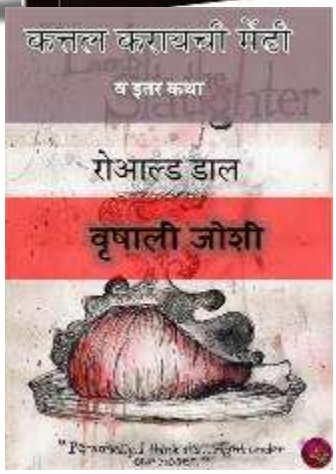
कत्तल करायची मेंढी
व इतर कथा
रोआल्ड डाल
वृषाली जोशी

वृषाली जोशी
जिम कॉर्बेट
चंपावतची नरभक्षक वाघीण

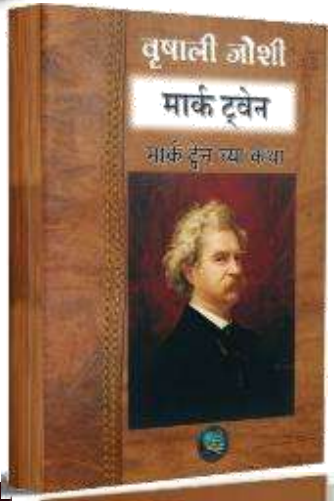
वृषाली जोशी
मार्क ट्वेन

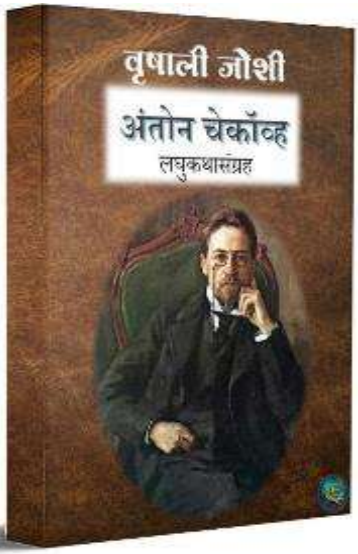
वृषाली जोशी
अंतोन चेकॉव्ह
लघुकथासंग्रह

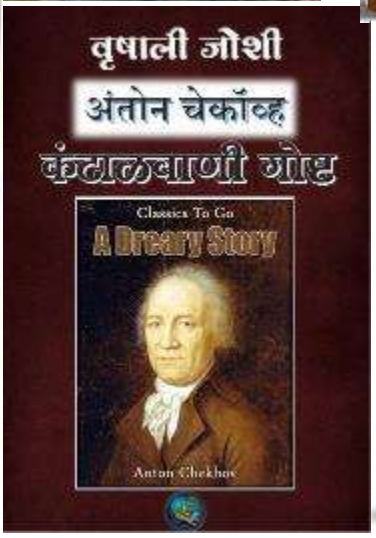
वृषाली जोशी
अंतोन चेकॉव्ह
कंटाळवाणी गोष्ट
Classics To Go
A Dreary Story
Anton Chekhov

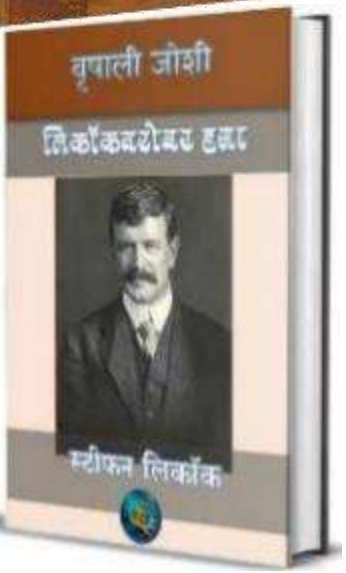
वृषाली जोशी
स्टीफन लिकॉक

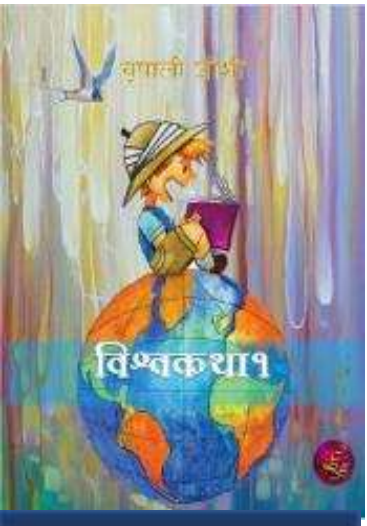
विश्वकथा१

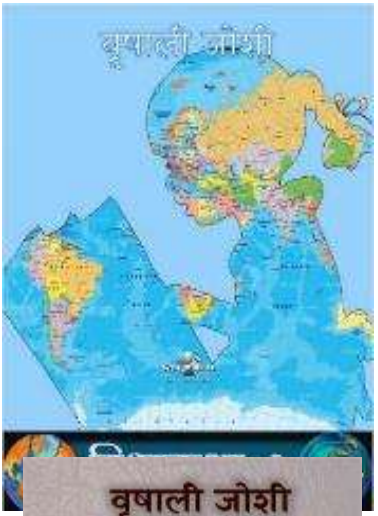
वृषाली जोशी

वृषाली जोशी
विश्वकथा-३

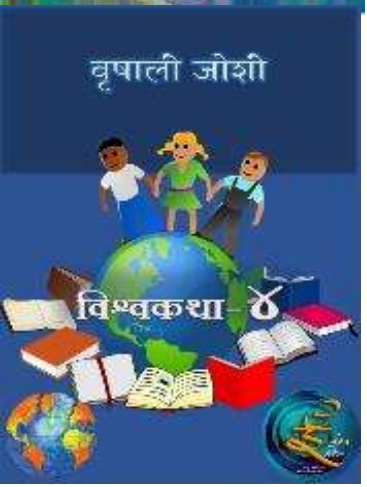
वृषाली जोशी
विश्वकथा-४

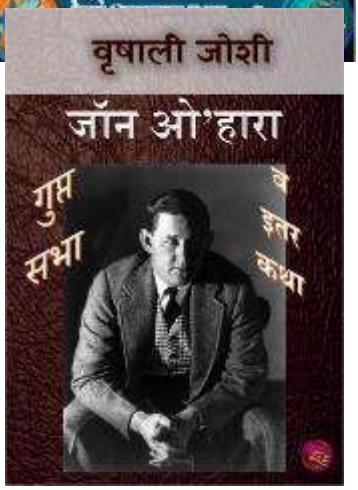
वृषाली जोशी
जॉन ओ'हारा
गुप्त सभा
व इतर कथा

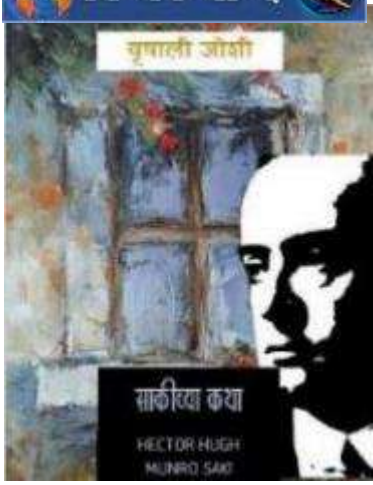
वृषाली जोशी
साकीच्या कथा
HECTOR HUGH MUNRO SAKI

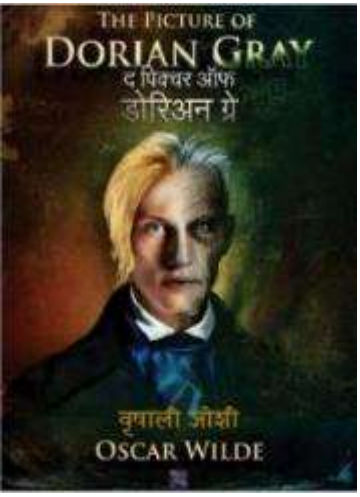
THE PICTURE OF
DORIAN GRAY
द पिक्चर ऑफ
डोरिअन ग्रे
वृषाली जोशी
OSCAR WILDE

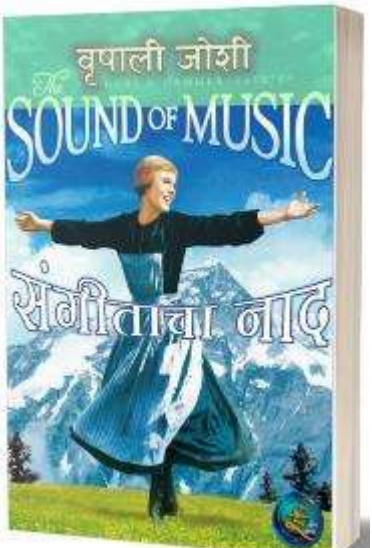
वृषाली जोशी
THE SOUND OF MUSIC
संगीताचा नाद

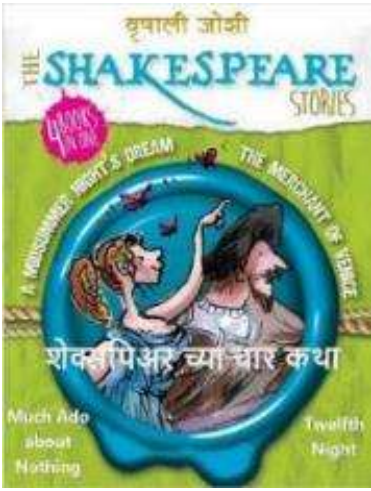
वृषाली जोशी
THE SHAKESPEARE STORIES
शेक्सपिअर च्या चार कथा
Much Ado about Nothing
Twelfth Night

शेरलॉक होम्स
भाग १ ते ८ (५० कथा)
ज्या कव्हरवर क्लिक
कराल ते पुस्तक उघडेल

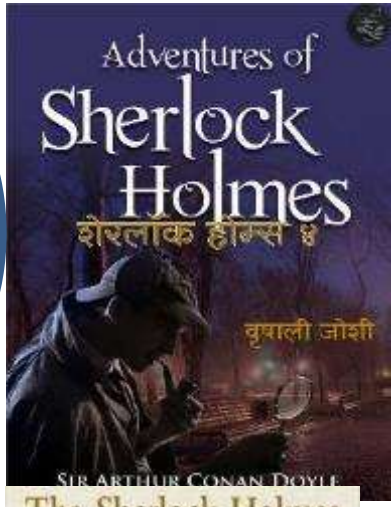

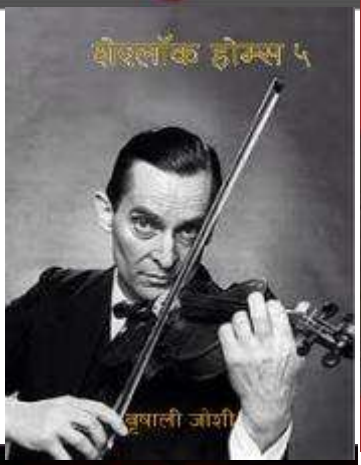

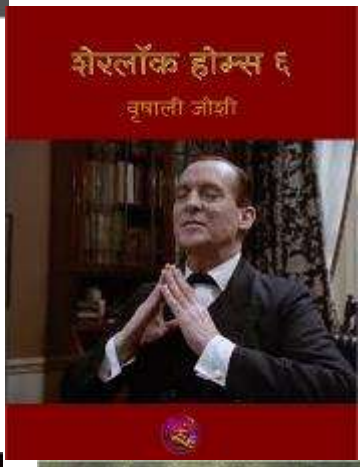

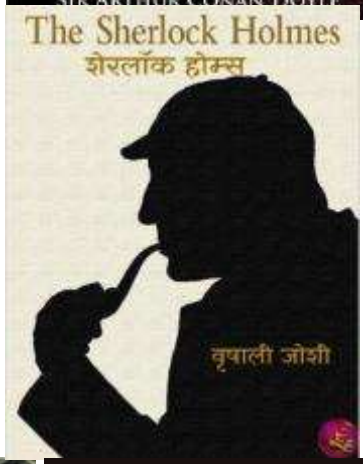

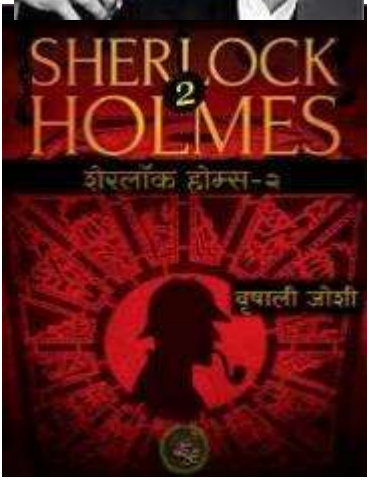

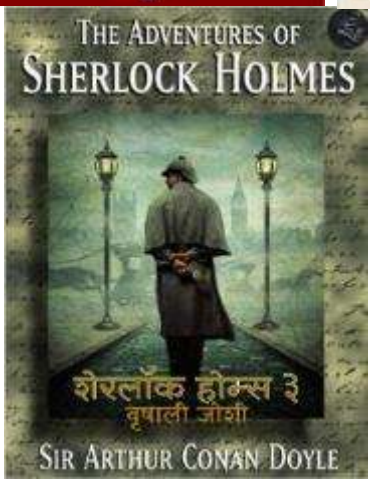

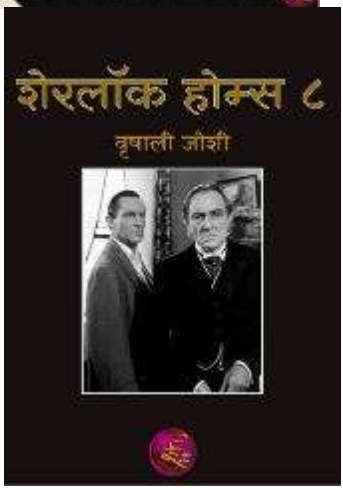

ई साहित्य प्रतिष्ठानचे हे अठरावे वर्ष आहे.

डॉ. वृषाली जोशी यांचे हे त्रेसष्टावे पुस्तक आहे.

डॉ. वृषाली जोशी या मराठी व इंग्रजी या भाषांच्या विद्वान आहेत. त्या प्राचार्य होत्या. त्यांनी काही काळ विदेशात राहून तेथल्या वाचन संस्कृतीचा अनुभव घेतला आहे. तशी वाचन संस्कृती महाराष्ट्रातही निर्माण व्हावी असे त्यांना वाटते. वाचकांची अभिरुची उंचावली तरच लेखकांकडूनही दर्जेदार साहित्य निर्माण होईल. इंग्रजीतील उच्च दर्जाचे निवडक लेखकांचे साहित्य मराठीत अनुवाद करून मराठी वाचकांची अभिरूची संपन्न व्हावी यासाठी त्या अतोनात कष्ट घेतात. तसे पहाता अनुवादित पुस्तकांना अनेक व्यावसायिक प्रकाशकांकडून मागणी असते. परंतु मराठीतील जास्तीत जास्त वाचकांपर्यंत आपले साहित्य जावे म्हणून त्यांनी ई साहित्यची निवड आपल्या पुस्तकांसाठी केली आहे. त्यांनी आजवर ई साहित्यच्या वाचकांसाठी केलेल्या जागतिक साहित्याच्या अनुवादांची **बारा हजाराहून अधिक पृष्ठे** प्रकाशित झाली आहेत व तो एक विक्रमच आहे. अनुवादाचा तिनशे रुपये पर पेज हा रेट धरला तरी सुमारे तीस चाळीस लाख रुपयांचे हे काम त्यांनी मराठी वाचकांसाठी विनामूल्य केले आहे.

डॉ. वृषाली जोशी यांच्यासारखे ज्येष्ठ लेखक आपली पुस्तके ई साहित्यच्या माध्यमातून जगभरातील मराठी वाचकांना विनामूल्य देतात. असे लेखक ज्यांना लेखन हीच भक्ती असते. आणि त्यातून कसलीही अभिलाषा नसते. मराठी भाषेच्या सुदैवाने गेली दोन हजार वर्षे कवीराज नरेंद्र, संत ज्ञानेश्वर, संत तुकारामांपासून ही परंपरा सुरू आहे. अखंड. अजरामर. म्हणून तर दिनानाथ मनोहर(४ पुस्तके), शंभू

गणपुले (९पुस्तके), डॉ. मुरलीधर जावडेकर (९), डॉ. वसंत बागुल (१९), शुभांगी पासेबंद (१५), अविनाश नगरकर (४), डॉ. स्मिता दामले (९), **डॉ. नितीन मोरे (६२पुस्तके)**, अनील वाकणकर (९), फ्रान्सिस आल्मेडा (२), मधुकर सोनावणे (१२), अनंत पावसकर (१६), मधू शिरगांवकर (८), अशोक कोठारे (४७ खंडांचे महाभारत), श्री. विजय पांढरे (ज्ञानेश्वरी भावार्थ), मोहन मद्वण्णा (जागतिक कीर्तीचे वैज्ञानिक), संगीता जोशी (आद्य गझलकारा, १८ पुस्तके), विनीता देशपांडे (७), उल्हास हरी जोशी (९), नंदिनी देशमुख (५), डॉ. सुजाता चव्हाण (१२), **डॉ. वृषाली जोशी (६३ पुस्तके)**, डॉ. निर्मलकुमार फडकुले (१९), CA पुनम संगवी (७), डॉ. नंदिनी धारगळकर (१५), अंकुश शिंगाडे (३८), आनंद देशपांडे (३), नीलिमा कुलकर्णी (४), अनामिका बोरकर (३), अरुण फडके (६), स्वाती पाचपांडे (२), साहेबराव जवंजाळ (२), अरुण वि. देशपांडे (५), दिगंबर आळशी, प्रा. लक्ष्मण भोळे, अरुंधती बापट (५), अरुण कुळकर्णी (१२), जगदिश खांदेवाले (६), पंकज कोटलवार (६), डॉ. सुरुची नाईक (३), डॉ. वीरेंद्र ताटके(२), आसावरी काकडे (१४), श्याम कुलकर्णी (२९), किशोर कुलकर्णी, रामदास खरे (६), अतुल देशपांडे, लक्ष्मण भोळे, दत्तात्रय भापकर, मुग्धा कर्णिक (५), मंगेश चौधरी, प्र. सु. हिरुरकर (३), बंकटलाल जाजू (४), प्रवीण ना दवणे, आर्या जोशी, डॉ. सरोज सहस्रबुद्धे (१०), अरविंद बुधकर (४), जयश्री पटवर्धन (७), श्रीरंग कौलगी (५), यशवंत कदम (११), पांडुरंग सूर्यवंशी (४), सुधीर कारखा्नीस (८), मिलिंद कपाळे, मुकुंद कर्णिक (३), श्रीराम काळे (३), शैलेश पुरोहित (४), बी बी देसाई (२), श्रीनिवास शारंगपाणी (३) रामकृष्ण बाक्रे(३) दिगंबर सलगर(२), विजया टिळक, संजय टाकळगव्हाणकर(२), पांडुरंग भागवत, मिलिंद बेंबळकर, गायत्री साळवणकर(३), भारती बिर्जे डिग्गीकर(३), विकास भावे, डॉ सुनील सावंत, अशोक बेंडखळे(३),

सुहास साने, सुवर्णा लेले, शशिकांत कर्डेकर(५), स्वाती वर्तक, भारती सावंत, अभिषेक ठमके, हर्षवर्धन यादव(२), दिगंबर सलगर(४), कैलास बडगुजर, अंजुषा पाटील प्रा श्रीपाद काळे(५), चारुलता काळे, अनिल शिणगारे, स्वाती वर्तक, प्रमोद नाईकवाडॅ, सुधीर शास्त्री, रुपेश मराठे, सुप्रिया उपाध्ये, संजीवनी कुलकर्णी, सुरेश पंधारे, श्रेणीक सारडॅ(६) असे अनेक ज्येष्ठ व अनुभवी लेखक ई साहित्यद्वारे आपली पुस्तके लाखो लोकांपर्यंत विनामूल्य पोहोचवतात.

अशा साहित्यमूर्तींच्या त्यागातूनच एक दिवस मराठीचा साहित्य वृक्ष जागतिक पटलावर आपली ध्वजा फडकवील याची आम्हाला खात्री आहे. यात ई साहित्य प्रतिष्ठान एकटे नाही. ही एक मोठी चळवळ आहे. अनेक नवनवीन व्यासपीठे उभी रहात आहेत. त्या त्या व्यासपीठांतून नवनवीन लेखक उदयाला येत आहेत. आणि या सर्वांचा सामूहिक स्वर गगनाला भिडून म्हणतो आहे.

आणि ग्रंथोपजीविये । विशेषीं लोकीं 'इ'यें ।

दृष्टादृष्ट विजयें । होआवे जी ।